

2554

2555

119

84

S-54

39525-4.7

84
7-82

ԲՕՔԱՆՊՈԼ

Հեղինակ՝
ԲՕՆՍՕՆ ՏԻԻ ԹԵՐԱՅԼ

Դ. ՀԱՏՈՐ

Ա.

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեք օրերէ ի վեր, Սըր Ուիլեմս, կանոնաւորապէս ամէն իրիկուն ժէնէ կ'երթար Հերմինը դարպասելու համար: Մանկամարդ աղջիկը, սկիզբէն իսկ հասկցած էր թէ ինք խորուած էր, զոնէ այսպէս հարձեց, որովհետեւ Սըր Ուիլեմս ինչ քան չղդացած ժամանակ զգալ ձեւացնելու մէջ հիանալի արուեստագէտ մըն էր:

Օրիորդ տը Պօրրէօ այս սէրին զէմ երբեք չէր ըմբոստանար:

Սըր Ուիլեմս չերիտասարդ և գեղեցիկ էր, ան ունէր տառապողներու պէս մեղեգիանման ձայն մը: Օրիորդը հանապազօրէն էր անոր ինչպէս վէպի հերոսի մը:

10852-57 9

Բաւական պատճառներ կային որպէս զի մահկա-
մարդ աղջկէն չվիրաւորուի այս պաշտումէն որ ան-
ցոյց կուտար, Բայց Հէրմին միշտ Ֆէրնանը կը սիրէր,
թէ և Ֆէրնանն ապերախտ և ցածողի էր իր աչքերուն, և
անարժան էր իր սէրին:

Ան կը սիրէր, ինչպէս կը սիրեն մեռելները, յի-
շատակով և ոչ թէ յոյսով, որովհետեւ կեանքի ճակա-
տագիրն է որ այս զգացումները մեզի կը կապեն անոնց
հետ, որոնք բնաւ մեզ չեն սիրեր:

Այն օրը որ Հէրմին կարծեց Ֆէրնանի մատնութեան
վրայ փաստ ունենալ, Սըր Ուիլիւմսի կողմէ Պաքարայի
գրուած նամակին մէջ, իր սիրտը յաւերտեան փակուե-
ցաւ:

Հէրմին նուիրած էր ինքզինքը, իր սիրտի հան-
դարտութեանը մէջ, յաւերտեան ամուրիութեան,
նման այն խօսեցեալներուն որոնց խօսեցեալը կը մեռնի
ամուսնանալու առտուն և որոնք մայրապետ կ'ըլլան,
ուզելով միմիայն սիրել զԱստուծոյ:

Ան բնաւ չպիտի սիրէր, Ասոր համար կը մեղքնար
ան Սըր Ուիլիւմսը և ինքզինքը դժբախտ կը համա-
րէր, ինչու որ ինք կրնար համբերել:

Սակայն բոլորովին անտես չէր ըներ զայն. ան
անսահման հմայք մը կը զգար միշտ իր քովը նստած
տեսնելով զայն, կը սիրէր իմանալ անոր ականջը և
թեթեւօրէն անգլիական շեշտով նրբերանգուած ձայնը,
նոյն իսկ թերեւս ան կը հնազանդէր թաքուն գաղա-
փարի մը:

Հէրմին նշմարած էր թէ իր մայրը՝ Սըր Ուիլիւմսը
իր բարեկարգ նկատած էր, և անհամբեր կը թուէր
գրեթէ անոր ամեն օր հասնելուն. ան ըմբռնած էր թէ
ինչ զգացում կը ծնեցնէր այս գորովը:

Ան գուշակած էր թէ իր մայրը կ'ուզէր ազատե-

զինքը իր ճակատագրային սէրէն ուրիշի մը միջոցով,
կ'ուզէր որ տեսներ ասպետին սիրուիլը իրմէ: Կ'ուզէր
որ մոռնար Ֆէրնանը երազէր իր երջանկութիւնը ու
այս ապագայի երազը Սըր Ուիլիւմսի վրայ կը դնէր: Եւ
մանկամորդ աղջկէն կ'ախորժէր իր մօրը պատրանքնե-
րէն և յոյսերէն, և ան ուզեց հաւատացնել տալ թէ
ինք կը սիրէր արդէն և կամ անմիջապէս պիտի սիրէր:
Ասոր համար էր որ ան երբեք չէր յայտնէր, այն բա-
ւերո՞ւն մէկովը, իր գաղանիքներէն ունէ մէկը, որոնք
մարդս յաւերտեան կը հնազանդեն և կը կասեցնեն լեզուին
ծայրը եղող երգումը, որ պատրաստ է խոյս տալու:
Ասոր համար է որ նաեւ շատ անգամներ անոր թեւը
ընդունած էր պտոյտ մը կատարելու համար, մինչդեռ
Պ. տր Պօքրէօ և մայրը քանի մը քայլ հեռաւորութեամբ
իրենց ետեւէն կը քալէին:

Սակայն և այնպէս ասպետը բնաւ երբեք իր սիր-
տը չէր բացած տակաւին, ան երբեք սիրային ունէ
խօսք մը չէր արտասանած. բայց իր ակնարկները, իր
ձայնին յուզուած և խռովեալ չեշտը, Հէրմինի մօտե-
ցած ժամանակ իր շփոթութիւնը, իր յանկարծական
գունատութիւնը, երբոր ան իր աչքերը կը վերցնէր իր
վրան, միթէ այս բոլորը աւելի պերճախօս թէ և համր
վկաներ չէին քան ձեռակերպ խոստովանութիւնը: Հէր-
մին ինքզինք սիրուած կը կարծէր: Արդ, կնոջ մէջ
միշտ գոյութիւն ունի բոլոր ճշգրիտ գաղափարներէն
եւսականութիւնը, իբր թաղուն յոգեցում մը, ներշնչելու
դժբաղդ սէր մը զոր երբեք չպիտի վարձատրեն:

Հէրմին լաւ գիտէր թէ երբեք չպիտի պատասխա-
ներ Սըր Ուիլիւմսի սէրին, բայց աստիճան մը հպարտ
էր զայն ներշնչելուն: Սըր Ուիլիւմսն ամէն իրիկուն,
եօթնին կամ ութնին մօտերը կուգար, և միայն տաս-
նըմէկին կ'երթար, եւ իւրաքանչիւր անգամ որ կը

— Այն ատեն, վերսկսաւ. խնդութիւնը ունեցաւ յղանալու յոյս մը... Երկամասորդ էի, աղատ, հարուստ, աղնիւ անուն մը կը կրէի, զերծ ներկայ և անցեալ բոլոր ազտեղութիւններէ. կարծեցի թէ պիտի կրնայի սիրուած ըլլալ... Դառն խաբկանք, այս մասնամարդ աղջիկը որ յանկարծ սիրած էի և որուն կը պա կանէր այսուհետև իմ կեանքս... ան կը սիրէր ուրիշը...

Հէրմին զգաց սարսուռ մը որ շրջեցաւ տաքողջ մարմինին մէջ, Ան երազեց Ֆէրնանը:

— Այն ատեն, օրիորդ, աւելցուց տապաւոր, կարծեցի թէ իրօք ինձ սահմանուած կենցաղը դրոշմուած էր յաւիտեան ճակատագրի կնիքէ մը, և համակերպեցայ շարունակել այս թափառական գոյութիւնս առանց անցեալ յիշատակի և առանց վաղուան յոյսի...

Ասպետը լռեց, և այնպէս ձեւացուց թէ չէր կրնար իր յուզմունքին իշխել: Բայց և այնպէս ան վերսկսաւ.

— Երեք օրերէ ի վեր, իմ փշրուած սիրտս կարծած էր դանկ քիչ մը հանդարտութիւն, իմ միտքս կորսուած էր երազանքի սահմաններուն մէջ, և օրերը ու ժամերը կ'անցնէին ինձ համար առանց նշմարելու զանոնք և համարձակել խորհելու ապագայ օրերու և ժամերու վրայ... Աւա՛ղ, զարթնումը եկած էր... Հասկըցայ թէ եթէ երկար ատեն հոս կենամ, թերեւս ձեր կեանքին խորը պիտի ձգեմ այն խռովքը զոր վեհանձն ու բարի սիրտերու մէջ կը ծնցնեն ուրիշներու դժբաղդութիւնները, Ուստի որոշած եմ մեկնիլ:

— Պարոն, թոթովեց Հէրմին, ոչ նուազ զգացուած քան որպէս կը թուէր Սըր Ուիլիեմս:

— Զեղի ուղեցի ըսել մնաք բարով, օրիորդ, յաւիտենական մնաք բարով, և ձեզի աղաչել որ պահէք ինձ յիշատակի մը նման: Զեր ուրախ և երջանիկ ժամերուն, երբոր դուք սիրեցիք զայն...

Սըր Ուիլիեմս լռեց այս բառին վրայ և դիտեց Հէրմինը. Մանկամբ ըզ աղջիկը գունատած էր մարմարէ տրճանի մը նման: Ան գլուխը թօթուեց և մրմռաց:

— Մարդ չեմ սիրեր ես...

Ասպետը սարսուռ և կարծեց թէ ան իրապէս դարմանուած էր Ֆէրնանի սէրէն:

— Կամ, առնուազն, վերսկսաւ, եթէ կը սիրեմ, մեռեալ մը... այնպիսի սիրով մը, ուր ոչ յոյս կայ, ոչ երջանկութիւն և ոչ ուրախութիւն:

— Մեռեալ մը... մրմնջեց Սըր Ուիլիեմս, որ չի հասկնալ թուեցաւ:

— Կամ թէ ինչ որ ճշմարիտ է, պատասխանեց Հէրմին, ան մեռած է ինձ համար:

Եւ յետոյ, մինչդեռ ան կը նայէր, Սըր Ուիլիեմս գլուխը ծռած, տխրադէմ, իր վիշտէն աւելի անոր վիշտէն յուսահատած մարդու մը երեւոյթը առած էր:

— Կը տեսնէ՞ք, ըսաւ ան, ձեզմէ աւելի երջանիկ չեմ.

— Է՛հ, լաւ, ըսաւ բոլորովին ցած ձայնով, չպիտի կրնայինք մեր վիշտերը զուգորդել և ուրախուած թիւն մը կազմել անոնցմով: Եւ եթէ ձեզմէ ծնրադրած խնդրեմ իմ կեանքս զոհել ձեզի, մոռցնել տալու համար թշուառական մը... — ներեցէք ինձ այս բառիս, ձեր թշուառական մը... — եթէ ձեզ երգնում որ իմ հայրը ինձ բոլորը ըսաւ — եթէ ձեզ երգնում որ իմ բոլոր էութեանս մէջ չպիտի ըլլար վայրկեան մը, խորհուրդ մը որ ձեզի չնուիրուէր... եթէ, երկրպագած ձեր առջև, ինչպէս հրեշտակի մը առջև...

Ան իր ձեռքը կարկառեց անոր:

— Ո՛հ, ըսաւ գլուխը թօթուելով, ո՛չ, Սըր Ուիլիեմս, դուք աղնիւ սիրտ մըն էք: Դուք այս վայրկեան, նիս աւելի արժանի էք ձեր կեանքը չանցընել խեղճ, նիս աւելի արժանի էք ձեր կեանքը չանցընել խորտակուած կնոջ մը մօտ, որ յիշատակով մը կ'ապրի:

միայն. Մնաք բարով, մեկնեցէք... մոռցէք զիս... ձեր երջանկութեան համար շատ պիտի մաղթեմ, և զոր Աստուած պիտի ընդունի, ուրիշ մանկամարդ աղջիկ մը, ուրիշ մը որուն սիրտը ազատ պիտի ըլլայ և ձեզ համար պիտի բաբախէ:

— Մնաք բարով, ըսաւ Սըր Ուիլիըմս:

Ելաւ տեղունած, տխրադէմ, յուսահատած արձանի մը նման, բայց արժանաւոր և համեստ յուսահատութիւն մը որ երբեք չմտնուեցաւ արտասուքներով: Մէկ քանի քայլ յառաջացաւ, վերադարձաւ, անոր ձեռքը համբուրեց:

— Մնաք բարով, մնաք բարով, ըսաւ:

Եւ մօտեցաւ թղթախաղի սեղանին, ուր խեղճ թէրէզ նստած էր, ուրիշ իր մայրական ականջը և սիրտը ամէն բան իմացած էր կարծես:

— Մնաք բարով, աիկին, ըսաւ անոր ցած ձայնով, վաղը պիտի գամ ձեզմէ արձակօւրդ տունելու:

Եւ դուրս ելաւ ձեր ասպետուհիին ձեռքը համբուրելէ վերջ և պարոն տը Պօրթօ առաջնորդեց զայն:

.....

— Է՛հ լաւ, ըսաւ գրասենեակին գլխաւորը բակէն անցած ժամանակնին:

— Կը կարծեմ թէ դուք իմ աներս պիտի ըլլաք, պատասխանեց Սըր Ուիլիըմս:

Ասպետը յանկարծ փոխակերպուած էր. Տեղոյն, ախուր, յուսահատական մարդը չէր այլեւս: Այլ ան պաղ, ծաղրող, հեգնող մարդն էր, Տօն Ժուանը, խնդալով իր խողացած խաղին վրայ և ծաղրելով իր դիւրաւար յաղթութիւնը: Ան այլեւս Սըր Ուիլիըմսը չէր այլ Անտրէան էր. Դերկոմս Անտրէան. Սիրտը մարմարէ, հոգին ստոր, Մարթաի դահիճը, Ժաննի առեւանգիչը, Պասթիէնի սպաննիչը...:

Պարոն տը Պօրթօ քայլ մը ետ գնաց:

— Սակայն ինձ կը թուի, ըսաւ ան, թէ դուք... զայն չէք կրցած խանդավառել: Մտիկ կ'ընէի ուրախանալով... և սակայն պզտիկը կը մերժէր...:

— Սիրելի աներ, պատասխանեց ասպետը ցրտօքէն, դուք բնաւ չպիտի ըմբռնէք կիներու սիրտը:

— Է՛հ, է՛հ, բացառանչեց պ. տը Պօրթօ ինքնահաւան չեշտով մը, և իբր թէ ուզեց յիշեցնել տալ իր երիտասարդութեան մէջ որպէս թէ տարած շատ մը յաղթութիւնները:

— Եթէ ձեր աղջիկը տասներկու միլիոն օժիտ չունենար, ըսաւ ասպետը անհամբերութեամբ, երբեք չպիտի ուզէի ձեզ ունենալ իբր աներ. բան մը չէք հասկնար...:

— Շնորհակալ եմ:

— Ի՞նչպէս, գոչեց ասպետը, չէ՞ք գուշակեր թէ սիրոյ յառաջատուութեան մը մէջ կը գտնուի ան:

— Ո՛հ, պատասխանեց միամտաբար Պօրթօ:

— Է՛հ, լաւ, մտիկ ըրէք, անաւասիկ:

Եւ Սըր Ուիլիըմս բռնեց գրասենեակի գլխաւորին թեւէն և հեռուն տարաւ:

— Զգացումի խնդիրներու մէջ, ըսաւ ան, միջոցը կը հաշուուի ամիսներով, տարիով կամ օրով:

— Ա՛հ, ըսաւ Պօրթօ, տեսնե՞ք ի՞նչպէս:

— Բաժանումը հանձարե՞ղ է:

«Կնոջ քով, շարունակեց ասպետը, անտարբերութեան բաղդատութիւնը կրնայ ունենալ ամիսներ, տարիներ և յաւիտեան... բայց սիրոյ բաղդատութեանը մէջ քանի մը ժամեր, Կ'ըմբռնէ՞ք»:

— Ո՛հ տակաւին, Սըր Ուիլիըմս:

— Հէրմին տակաւին զիս չի սիրեր, շարունակեց,

իր խորհուրդը ամբողջացնելով, բայց ան կը մեղքնայ զիս:

— Շատ լաւ, կը հասկնամ:

— Միայն թէ, քանի որ ժամանակ չունինք սպասելու, պէտք է շտապով լրացնել խնդիրը:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Պէտք է, ոչ թէ սպասել որ ձեր աղջիկը զիս սիրէ, այլ պէտք է զայն ստիպել խոստանալու որ զիս սիրէ:

— Կարելի՞ է այս:

— Շատ դիւրին է: Մտիկ ըլէք:

Այդ պահուն տապետին ձին կը բերէին: Ան սանձը իր թեւը անցուց, և ըսաւ պ. տը Պօբրէօի:

— Ընկերացէք ինձ քանի մը վայրկեան, պիտի խօսակցինք:

— Լա՛ւ, ըսաւ Պօբրէօ, խօսակցինք:

— Կ'ըսէի ուրեմն ձեզի թէ, վերսկսաւ տապեալ, պէտք էր Հէրմինը խոստումի՞ մը բերել:

— Այո՛, և զուք կը կարծէիք թէ այդ շատ դիւրին էր:

— Շատ դիւրին, Դուք պիտի դատէք զայն: Ատոր համար միայն մէկ բան պէտք է. այն է թէ ան ինձ երախտապարտ պէ՛ք է ըլլայ:

— Ձեզի՛, ի՞նչպէ՞ս:

— Պօբրէօ, ըսաւ տապետը ժպտելով, ասիկա լաւ մտիկ ըրէք, և յայտարարեցէք զիս որպէս հանճարեղ մարդ մը:

— Լաւ:

— Ֆէրնանը ամբաստանեցիք գող, զայն բանտարկեցիք, և ան պիտի դատուի ութը օրուան մէջ, յաջորդ դատաւարութեանց. չէ՞:

— Կը կարծեմ, ըսաւ Պօբրէօ:

— Է՛հ լաւ, ինչպէս որ պէտքը ունեցանք զայն կորսնցնել տալու, նոյնպէս պէտքը կ'ընանք սենեակ զայն տղատելու:

— Ձեմ հասկնար թէ ինչո՞ւ:

— Սպասեցէք, Ենթադրեցէք բան մը: Հէրմին միշտ Ֆէրնանը կը սիրէ, անվիճելի է այս: Ֆէրնան սիրոյ մէջ նենգաւոր մըն է, թշուառական մըն է, որ միայն իր օտիախ համար կ'ուզէր Հէրմինը, և կը սիրէր Պա-քարան:

Պօբրէօ սկսաւ խնդալ:

— Պէտք է համաձայնիլ, ըսաւ, որ բաւական լաւ խաղացինք մենք այս պզտիկ կատակերգութիւնը:

— Լաւ, կարելի է, բայց սպասեցէք տակաւին: Ֆէրնան կորսուած է Հէրմինի սիրտին մէջ, բայց երբեք իր միտքին մէջ. ան կ'անդիտանայ գործուած ո՛ճերը:

— Է՛հ, լաւ, ըսաւ Պօբրէօ:

— Պէտք է որ գիտնայ:

— Ա՛հ, կը կարծեմ հասկնալ:

— Երբ ան գիտնայ զայն, երկուքէն մին պիտի պատահի. կամ պիտի արհամարհէ զայն և պիտի տղատի և յետոյ ինծի հետ պիտի ամուսնանայ և կամ, հնազանդելով այն վեհանձն պաշտպանութեան, որ բնականէն կնոջ սիրտին մէջ կը գտնուի, անոնց համար որոնք սիրած են, պիտի ուզէ ազատել զայն:

— Բայց այն ատեն...

— Սպասեցէ՛ք ուրեմն... Հոն պիտի ըլլամ. և պիտի յայտնեմ միջոցը, խոյս տալու Ֆէրնանի ոճրադատ տառնէն և դատաստանի ամօթէն:

— Բայց ի՞նչպէս պիտի ընէք տակաւ:

— Ասիկա ինծի կը պատկանի: Այն ատեն Հէրմին

երախտապարտ, զիս պիտի սիրէ: Նոյնիսի գեղեցիկ տեսարան մը կը գուշակեմ:

— Այս բոլորը ինձ նուազ դիւրին կը թուի, քան ինչ որ ինձ կ'ըսէք, սիրելիս:

— Շատ պարզ է, ընդհանրապէս. բայց պէտք է դորձել: Արդ, դուք թեւերն էք, իսկ ես գլուխը: Գործադրեցէք ինչ որ կը հրաւիրեմ. ահա ինչ որ ձեզմէ կը խնդրեմ:

— Ուրեմն ի՞նչ պէտք է ընել:

— Շատ պարզ բան մը. վաղը Հէրմին պէտք է գիտնայ Ֆէրնանի ոճիւրը:

— Ես ինքս իրեն պիտի յայտնեմ:

Սըր Ուիլիերմս ուսերը թօթուեց:

— Այդպէս չէ, ըսաւ. պէտք է որ ան դիպումով գիտնայ: Լաւ մտիկ ըրէք: Դուք հոգ տարած էք, ինչ որ անհրաժեշտ էր նախապէս, որ Բարիդի օրաթերթերը մինչև ձեր տղչկանը ձեռքը չհասնէին. հիմա պէտք է հակառակը ընել:

— Բայց երբեք ժէնէ լրագիր չի հասնիր:

— Ներեցէք, Տիկին տը Քէրմասէք բաժանորդ է մօտակայ տեղական թերթի մը՝ «Լա Ֆուա Պրըթօն»:

— Ճիշդ է, կը մոռնայի զայն:

— Ժօնաս իր տիրուհիին ամէն օր ատկէ չի՞ կարդար:

— Ճիշդ է, բայց «Լա Ֆուա Պրըթօն» Ֆէրնանի վերաբերեալ բան մը չպիտի պարունակէ:

— Այս է որ ձեզ կը սխալեցնէ. իր այսօրուան թիւը, այն որ գիւղային ցրուիչը վաղը պիտի բերէ, կը պարունակէ ընդհանրապէս այս նիւթին վրայ երկար յօդուած մը: Ես եմ որ զայն ղրկեցի տպելու:

— Ա՛հ, ըսաւ Պօրթօ: Է՛հ լաւ:

— Սովորաբար ցերեկէ վերջը կու գայ ցրուիչը, այնպէս չէ:

— Հազիւ թէ:

— Այդ ատեն ժէնէի մէջ սեղսի նստած են:

— Այո՛, պատասխանեց Պօրթօ:

— Է՛հ, լաւ. դուք կ'աղաչէք ուսուցիչ ժօնասի, եթէ պատահուին ինքնիրեն չաղաչէ, ինչ որ կ'ընէ կարծեմ, թերթը աչքէ անցընել: Շատ անբաղդ պէտք է ըլլանք, եթէ ան տոտջին ակնարկով, մատը հռչակաւոր յօդուածիս վրայ չի դնէ:

— Է՛հ, լաւ, այդ պարագային, հարցուիորձեց Պօրթօ անձկալից:

Մնացորդը ինձի կը պատկանի, ըսաւ ցրտօրէն տապալար, մի մտառանջով: Գիշեր բարի, աներ:

Եւ Սըր Ուիլիերմս, որ թակարդը լարած էր արդէն, բաժնուեցաւ Պօրթօնէն և ձին հեծաւ: Սովորաբար, ան խարտիկներու նրբուղին բռնեց. Երբոր հոռաւ այն տեղը, ուր Պասթիլէնը և խենթը նստած էր անդունդին մէջ, պաղ և անգուլթ ժպիտ մը երեւցաւ իր շրթներուն վրայ:

— Պարոն տը Քէրկաղ կոմս, միմադ ան, հաստատապէս ուժով չէք, և աղայ մը ձեզի չափ պիտի ընէր: Պէտք չէր ղրկել Պասթիլէնը Քէրկովէն, պէտք էր որ դուք իսկ գայիք, իր գարծերը մարդ միշտ իր ձեռքովը լաւ կը կատարէ: Զեզի հոմար կորուած է խաղը: Հէրմինի հետ պիտի ամուսնանամ, և դուք շատ լաւ կերպով պիտի վերադարձնէք ինձ տաանիկու միլիոնները:

Սըր Ուիլիերմս սրտաշու սկսաւ վաղցնել ձին, և կէս գիշերին Մանուա հասաւ: Նամակ մը կը սպասէր իրեն: Ասպետը բացաւ զայն և ուրախութեան ձիւ մը արձակեց: Այս նամակը ժաննին դրածն էր, և որ Քօ-

լար իրեն պիտի ղրկէր նոյնիսկ այն առաւօտուն ուր
ինք կոմս տը Բէրկազին գնդակին տակ պիտի իյնար:
Այս նամակը կեցած էր Քօլարի սեղանին վրայ, որ
ժամանակ չունեցաւ զայն թղթատարին յանձնելու քանզի
Պաքարայի անակնկալ փախուստին լուրը զայն բոլո-
րովին չփոթեցուցած էր: Բայց Ռօքանպօլ ունենալով
Սըր Ուիլերմսի ճշմարիտ հասցէն, գրուած Քօլարի
ձեռքով, զայն յանձնած էր թղթատարին:

— Ա՛հ, մըմուաց Սըր Ուիլերմս, կը կարծեմ թէ իմ
խաղս աւելի յաջող է քան երբեք: Պիտի ամուսնա-
նամ Հէրմինի հետ և ժամն պիտի ըլլայ սիրունի՛ս:
Խեղճ Արման...

Բ.

ԼՐԱԳԻՐԸ

Պարոնը նախատեսած էր այն բանը՝ որ պիտի պա-
տահէր:

Գիշերը անցած էր Հէրմինի համար, առանց որ
մանկամարդ աղջիկը աչքը գոցել կարենար:

Մշտայորդ յուզման մը ենթարկուած դէպի անց-
կալը ակնարկ մը նետած, և հոն մէկ ակնարկով ընդ-
գրկած էր իր կորսուած երջանկութիւնը, իր խորաակ-
ուած երազը:

Յետոյ ապագան միտքը բերած էր:

Եւ ապագային մէջ տեսած էր Սըր Ուիլերմսը, որ
կը գրէր իր անգոյն կենցաղավարութեան հաշիւը, զայն
սիրելով և անիծելով ըստ կարգին:

Պարոնը՝ այնչափ լաւ կերպով խաղացած ու կեղ-
ծած էր այս դառն և ճակատագրային անօրինութեան
հնազանդելու հարկադրուած վիճակը, որ մանկամարդ
աղջիկը ինքզինքը կը յանդիմանէր անոր զօրախտու-
թեանը համար՝ և անկէ խղճի խայթեր ու տագնապներ
կը զգար:

Եւ խղճի տագնապներէ՝ կարեկցութիւն, կարեկ-
ցութենէ՝ սէր հեռաւորութիւնը որչափ պզտիկ բան
մըն էր, ինչպէս որ ըսած էր Սըր Ուիլերմս:

1085 2-57

Առաւելան բոլոր ժողովականները, Հէրմին ինքնազինքը իր սենեակին մէջ փակած անցուց, այս երկու զգացումներուն մէջ բաժնուած, այն սէրը զոր ունէր, ունէ՛ր տակաւին ապերախտ Ֆերնան Ռոչէի նկատմամբ, այն զթուխինը՝ զոր կը ներշնչէր իրեն այս երիտասարդ և գեղեցիկ մարդը, վեհանձն սիրտով, բարձրաթռիչ միտքով, ակնածանքի ազնուական ձեւերով, այն մարդը կ'ըսենք, զոր Ուիլիսմ կը կոչէին և զոր այնքան կ'իններ հպարտ պիտի ըլլային զիրելով:

Ճաշին ժամը եկաւ հաստա:

Հէրմին ճաշասրահը իջաւ, ասուր և կոտորած սիրտով, բայց մայրը ապահովելու համար խնդու փորձելով, որուն անհանգիստ աչքերը կը լրակէին իր դէմքին վրայ վիշտերու այն հետքերը որոնք շուտափոյթ ընթացքով կամաց կամաց կը հիւծէին զինքը: Սեղան նստան:

— Նոնշիկս, ըսաւ Բէրմանտէի պառնոտէին իր քրոջ թոռը ճակատէն համբուրելով, աչքերդ տխուր կը գտնեմ:

— Այդպէ՞ս կը կարծէք, հօրաքոյրս:

— Քնացած չէք:

Հէրմին շփոթեցաւ ու խոտորակեց աչքերը:

— Գրաւ կը դնեմ որ նոնշիկս, շարունակեց պառնոտէին որ ձեր անքնութիւնը մեծ պատճառ մը ունէր...

— Մօրաքոյր, թոթովեց մանկամորդ աղջիկը, որ խիստ տոգոտեցաւ:

— Աղէկ միտքս ինչաւ, ըսաւ պառնոտէին՝ որ բոլոր ասոնք առանց մասնաւոր դիտումով ըսած էր, Սըր Ուիլիսմ կը մեկնի՞ ուրեմն:

Հէրմին սարսափ, իսկ իր մայրը կարծեց թէ իր աղջիկը պիտի հիւանդանար:

— Ինչ սիրուն մարդ, շարունակեց պառնոտէին, այն կ'ինը զոր ան պիտի սիրէ, կ'ինքրուն երջանկադոյնը պիտի ըլլայ:

Հէրմին կը զգար թէ կը մեռնէր, ան ուղեց կարենալ սիրել Սըր Ուիլիսմը:

Բակին մուտքին առջև կախուած զանգակը՝ որ այցելուներու ժամանումը կը ծանուցանէ՝ լսելի եղաւ այդ վայրկեանին:

— Սուրհանդակն է, ըսաւ պ. տը Պօրթօ որ վաղեց պառնոտէին առջև գնաց:

— Ա՛հ, ըսաւ պառնոտէին, այսօր հինգշաբթի է, այնպէս չէ՞:

— Այո, մօրաքոյր:

— Այն օրն է այսօր ուր կը հրատարակուի լրագիրս:

Արդարեւ, երեւցաւ վաղեմի սպասաւորը, բերելով «Լա Յուա Պրըթօն», այն միակ լրագիրը՝ զոր Բէրմանտէք պառնոտէին կը կարդար և կ'ուզէր կարդալ:

— Ժօնաս, ըսաւ պառնոտէին, որ ձերունի երկտասարդութեանը մէջ մոռցաւ զինք շրջապատողները և ինքզինքը ընթերցանութեան սէրին տուաւ, Ժօնաս, եկէք:

Տղան սեղանին կը ծառայէր: Աթոռ մը վրայ նետեց սեղանի զենջակը զոր ունէր դաստակին ներքև, և եկաւ լրագիրը Բէրմանտէք պառնոտէին ձեռքէն առնելու:

— Կարդացէք սա լրագիրը Ժօնաս, ըսաւ:

Տղան նստաւ աթոռակի մը վրայ և պատուեց լրագիրին կոպոցը:

Պ. տը Պօրթօի սիրտը ուժգին կը բաբախէր, շատ

լաւ գիտէր թէ ինչ տեղի պիտի ունենար, թէպէտեւ Սըր Ուիլիամս ըսած էր հանդարտութեամբ:

— Ամենեւին ձայն մի հանէք. մնացածը իմ գիտնալիք բանս է:

Թէրէզա և իր աղջիկը նստած էին և ցած ձայնով կը խօսակցէին:

Պ. տը Պօբրէօ ակուայի մաքրիչը կը տաչէր զմելիով մը:

Պառոնուհին ականջները լաւ մը կը բանար.

Նախ և առաջ ժօնաս կարգաց առաջին յօգուածը որ մեծ լրագիրներու մէջ «Առաջին Բարիք» կ'անուանուի, յետոյ անցաւ տեղական լուրերուն, վերջապէս «գատարաններու սուրհանդակ»ին, և կարգաց հետեւեալը՝ հաւասար և միօրինակ ձայնով մը՝ ինչպէս որ վարժ էր, կատարելով իր ընթերցողի պարտականութիւնը և պաշտօնը:

«Յառաջիկայ շաբթուն է, կ'ըսէր լրագիրը, որ պիտի պարզուի «Դատաւորաց Ատեանին» առջև ամենախորհրդաւոր խնդիր մը որ արդէն մեծ յուզում մը առաջ բերած է պաշտօնէութեան շրջանակներուն մէջ»:

— Կեցի՛ր, ըսաւ պ. տը Պօբրէօ, խնդիրը պաշտօնէութեան վրայ է, ասիկա քիչ մը ինծի կը վերաբերի:

Տիկին տը Պօբրէօ և աղջիկը իրենց խօսակցութիւնը կը շարունակէին:

«Խնդիրը, շարունակեց ժօնաս, արտաքին գործերու պաշտօնէութեան մէկ պաշտօնեային վրայ է»:

Այս բառերը արտասանելուն պէս՝ Հէրմին սարսուռաց և ուժգնօրէն վեր վերցուց գլուխը:

«Ամբաստանաւած» գողցած ըլլալուն համար դրամարկդէ մը, որուն բանալիները իրեն յանձնուած էին,

գրասենյակին պետէն, երեսուն հազար ֆրանք պարուհիակող թղթապանակ մը»:

Պ. տը Պօբրէօ յարմար և կարեւոր դատեց այս վայրկեանին աղաղակ մը արձակել և լրագիրը ժօնասի ձեռքէն քոչել տանել:

Բայց ժօնաս հետեւեալ տողը կարգացած էր միտքէն, և ըսաւ.

«Այգ պաշտօնեան ֆէրնան Ռօշէ կ'անուանուի»:

Տիկին տը Պօբրէօ ամենատոկալի աղաղակ մը արձակեց և իր բազուկներուն մէջ առաւ աղջիկը:

Հէրմին մտած էր...

Այգ վայրկեանին իսկ դուռը բացուեցաւ և ծանուցուեցաւ:

— Սըր Ուիլիամս պառոնը:

Պառոնը մէկ ակնարկով ընդգրկեց ամբողջ այս տեսարանը:

Ան տեսաւ Հէրմինը որ մտած ինկած էր, պ. տը Պօբրէօն՝ որ լրագիրը կը ճմրթկէր, պառոնուհին՝ որ ապուշ կը թաճ՝ տակաւին բան մը հասկցած չէր բոլոր այս տեսարանէն, վերջապէս խեղճ Թէրէզան որ սարսուռէն խենթ կտրած էր, և կը կարծէր որ զաւակը պիտի մեռնի:

Ան ներս մտաւ, Թէրէզա զայն տեսաւ ու աղաղակ մը արձակեց:

— Ահ, ըսաւ, որպէս թէ Նախախնամութեան մէկ գործակալին պէս այդ վայրկեանին հասնող այս մարդը գերբնական զօրութիւն մը ունեցած ըլլար, ահ, ազասեցէ՛ք զաւակս, ազատեցէ՛ք...:

Սըր Ուիլիամս առաւ մանկամարդ մտած աղջիկ-

կը՝ սարսափէն խենթ կտրած մօրը ձեռքէն, սրուակ մը քաշեց հանեց գրպանէն ու զայն Հէրմինին քթին մօտեցուց, որ յանկարծ նորէն բացաւ աչքերը և խելքը գլուխը եկաւ:

Տիկին տը Պօրբէօ ծուներ եկած և փղծկած էր:

Պ. տը Պօրբէօ միշտ լրագիրը կը ճմրթկէր:

Քէրմատէք պառոնուհին շարունակ բացատրու-թիւններ կ'ուզէր եղելութեանը վրայ:

Սըր Ուիլիերմա առաւ լրագիրը պ. տը Պօրբէօի ձեռքէն, կարդաց զայն և կտրծեա թէ հասկցաւ:

Եւ Հէրմին տեսաւ զայն՝ որ ուժգին և ծայրագոյն վիշտի մը բոլոր արտայայտութեամբ, ձեռքը ճակտին կը տանէր:

— Ես գիտէի, մրմնջեց:

.....

Ժամ մը վերջը, Սըր Ուիլիերմա, որպէս թէ ամե-նամեծ յուսահատութեան ենթարկուած և Հէրմինին հետ մինակ մնացած, զայն Ժէնէի պարտէզին մէջ կ'առաջ-նորդէր ձեռքէն բռնելով ու ըսելով.

— Եթէ ես ազատեմ զայն... եթէ խլեմ զայն ա-մօթէ, անպատուութենէ և միանգամայն ամենատուկալի թիպարտութենէ, եթէ յաջողիմ ապացուցանել թէ ան-մեղ է, ի՞նչ պիտի ընէք ինձ համար:

— Պիտի սիրեմ ձեզ, ըսաւ:

Եւ ծռեց ճակատը՝ Երկար տեսն զսպուած ար-տասուքները եկան ողողել իր գեղեցիկ այտերը, և խորտակուած ձայնով մը շարունակեց.

— Եթէ չսիրէի իսկ, կ'ամուսնանայի ձեզի հետ:

Պառոնը աղաղակ մը արձակեց:

— Ա՛հ, ապա ուրեմն, ըսաւ, պիտի ազատեմ զինքը:

Հէրմին այս խօսքերուն վրայ ուրախութեան և միանգամայն թախանձանքի անբացատրելի արտայայ-տութեամբ մը նայեցաւ իրեն:

— Ազատեցէք զայն, ըսաւ, ազատեցէք զայն պա-ռոն, և ես ծուներ դրած պիտի օրհնեմ ձեզի, և պիտի պահեմ այն խոստումը զոր ըրի... ձեռքս ձերինը պի-տի ըլլայ:

— Անմիջապէս կը մեկնիմ, պատասխանեց պառո-նը, Բարիդ կը թռչիմ... և պիտի վերադառնամ միայն ձեզի ըսելու համար. «Հաւատացին անոր անմեղու-թեանը, ազա՛տ է ան»:

— Գացէք, ըսաւ Հէրմին, և վերադարձէք... ու ես ձեր կինը պիտի ըլլամ:

.....

— Աներ, կ'ըսէր Սըր Ուիլիերմա, ժամ մը վերջը, թղթատարի կողք մը ցտաքելով, դուք կրնաք իմ հորսանիքիս հրաւիրագիրները հրատարակել տալ: Ու-թը օրէն պիտի վերադառնամ:

Եւ Սըր Ուիլիերմա մեկնեցաւ:

— Երբեք...

Գ.

ԴԻԱԿԸ

Սըր Ուիլիերմս ճամբու համար վայրկեան մը իսկ
չկորսնցուց. մինչև Բարիզ ճամբան կառքով գնաց սը-
րարչաւ և իր մեկնումին միւս օրը, ժամը առաւուսն
ութին հոն հասաւ. Բարիզը քսան վայրկեանի մէջ ան-
ցաւ և միայն Պօփօն փողոցին փոքրիկ օթեւանին առ-
ջև կանգ առաւ:

Թղթատարի կառքին ազմուկէն սպասաւորները
վազեցին և եկան բանալու բակին դրան երկու փեղկե-
րը: Պառոնը արտորնօք վտը ցատկեց, որպէս թէ եր-
կար ժամեր կառքով չէր ճամբորդած:

Ճամբուն շարունակութեանը միջոցին Ֆէրնանը
բանտէն հանել տալու յարմարագոյն միջոցներուն վրայ
խորհած էր, բայց և ոչ մէկուն մասին որոշում տուած
չէր, զանոնք ամենքն ալ աւելի կամ նուազ անյար-
մար գտնելով:

Սակայն այդ միջոցներէն կար մէկը՝ որ զինքը
բաւական կը յուսադրէր, և զոր գործադրելը զիւրին
կը կարծէր, որովհետև չէր գիտէր որ Քօլար մեռած էր:

Մինչդեռ կառքը սրարչաւ դէպի Բարիզ կ'ընթա-
նար, Սեպուհը ըսած էր ինքնիրեն թէ՝ Քօլար վաղեմի
թիապարտեալ մըն է, հինգ տարիէ ի վեր Պրէսթի թի-

արոնէն փախած: Գողութեան և մարդասպանութեան
համար քսան տարուան շղթայակիր աշխատութեան
գատապարտուած էր, բայց պահապանը սպաննելով
փախած օղտած էր. և եթէ բռնուեր սառուիւ պիտի
գատապարտուէր, եթէ ոչ մահուան գէթ ցկեանս թիա-
պարտութեան... բայց նորէն բռնուելու համար պէտք է
որ ոստիկանութիւնը ըսուած բանը արթուն ըլլայ... մինչ-
դեռ ան կարծած էր թէ աղտակու համար լողացած ա-
տենը խեղդուած է, և այս համոզումով ոստիկանու-
թիւնը չէր փնտռած զանի նորէն:

Ճարտար միջոց մը գտնել պէտք էր ոստիկանու-
թիւնը անոր հետքերուն վրայ գնելու համար:

Ուրեմն եթէ Քօլար բռնուէր, շատ ստոյգ պիտի
ըլլար նորէն թիարան երթալը. Սյն առան անոր երկու
հարկը հազար Քրանք և փախստեան ամէն կարելի ե-
ղած միջոցները խոստանալով դժուար չպիտի ըլլար
զայն համոզել, որ գողութեան հեղինակը յայտարարէ
ինքզինքը: Ծշմարտանման պատմութիւն մը պիտի հա-
րէին... Պաշտօնէութեան սենեակի ծառաները պիտի
ճանչնային, յանձին անոր այն յանձնակատարը որ Հէր-
մինիս նամակը Ֆէրնան Ռօշէի բերած էր:

Ամբողջը, ըսած էր Սըր Ուիլիերմս, այս գեղեցիկ
մենախօսութիւնը վերջացուցած պահուն, ամբողջը և
դժուարինը սա է որ Քօլար ձերբախաւուի և վայրկեան
մը իսկ միտքէն չանցնէ թէ ես եղած եմ իր ձերբախա-
լութեան պատճառը: Եւ ասոր համար հնարք մըն ալ
գտնելու էր:

Սյս խորհրդածութիւնները ընելով էր որ Սեպուհը
իջած էր կառքէն Պօփօն փողոցի փոքրիկ օթեւանին
բակին մէջ:

- Քօլարը հո՞ս է, հարցուց սենեակի ծառային:
- Ոչ պարոն, պատասխանեց ծառան:

— Ո՞ւր է ուրեմն:

— Քանի մը օրէ ի վեր բնաւ տեսած չունինք զտնիկա:

— Ինչպէ՞ս, պոռաց Սըր Ուիլիեմս, ահաւասիկ գէշ բան մը: Եւ նամակները որոնք ես ղրկեցի իրեն:

— Բօքսնպոլ եկաւ զանոնք առնելու: Կ'երեւայ թէ Քօլար Պուժիվալի մէջ է:

Սըր Ուիլիեմս արդէն յօնքերը կը պոստէր և ինքնիրեն կը հարցնէր թէ ի՞նչ կը նշանակէր իր անդադար լին այս երկար բացակայութիւնը երբ Բօքսնպոլ ճիշդ այդ պահուն երեցաւ բակին սեպին վրայ:

Ստահակը սուլելով ներս կը մտնէր, գլխարկը տկանջին վրայ ծռած, դէմքը լպիրշ ու նենգամիտ, Բայց երբ Սըր Ուիլիեմսը տեսաւ, սուլելը դադարեցուց և աւելի խոնարհ կերպարանք մը առաւ և գլուխը իսկոյն բացաւ:

— Հարիւրապետը, ըսաւ բոլորովին ցած ցայնով մը:

— Հոս եկուր, հրամայեց Սըր Ուիլիեմս:

— Ահաւասիկ, կը մօտենամ կոր, ձեր հրամանին համեմատ:

Եւ վայրկեանի մը տատամսումէն յետոյ Բօքսնպոլ կրկին ստացաւ իր սովորական համարձակութիւնը:

— Պիտի ըսե՞ս ինձ թէ ուրկէ կուգաս, և ո՞ւր է Քօլարը, հարցուց պարոնը:

— Այո՛, դիւրին է աս:

Բօքսնպոլ խորհրդաւոր դէմք մը առաւ:

— Բայց ասիկա կարելի չէ ըսել հրապարակաւ, աւելցուց:

Սըր Ուիլիեմս հասկցաւ որ իր բացակայութեան առանձնաբէր դէպքեր տեղի ունեցած են, և զրեթէ ոչ մէկ առարկութիւն ըրաւ:

Բօքսնպոլը բնակարանին գետնայարկի սրահը մտցուց, խնամքով մը դուռը գոցեց և ըսաւ.

— Տեսնենք, խօսէ հիմա, ի՞նչ կայ:

— Նոր բան մը կայ, և ուրկէ դուք մաղապուր պրծած էք, Հարիւրապետին թռչունները քիչ մնաց որ պիտի փախչէին:

— Ժա՞նն և Սըրի՞ք:

— Այո՛, հարիւրապետ:

— Բայց Քօլարը, ո՞ւր է Քօլարը, հարցուց Սըր Ուիլիեմս:

— Պուժիվալին մէջ է, «մայրիկ»ին գինետան մէջ, հինգ օրէ ի վեր, մառանը գինիի տակառին մէջ պատկած է...

— Ի՞նչ կ'ըսես:

— Իրտւ որ, հարիւրապետ, տակառն ալ դադար կ'ընայ ըլլալ երբեմն:

— Ի՞նչ կը խօսիս դադարի վրայ:

— Քօլար մեռա՛ւ, հարիւրապետ, ուրեմն պէտք եղաւ թողել զայն:

— Մեռա՛ւ, պոռաց Սըր Ուիլիեմս, կ'ըսես որ մեռա՛ւ:

— Այո՛, մեռաւ:

— Բայց ո՞ւր, ե՞րբ և ինչպէ՞ս, հարցուց Սըր Ուիլիեմս յուզեալ:

— Հինգ օր առաջ Պուժիվալի մէջ ատրճանակի հարուածով մը:

— Մեռաւ Պուժիվալի մէջ... հինգ օր է... ատրճանակի հարուածով... կը կրկնէր Սըր Ուիլիեմս գանդաղօրէն և ապշութեամբ:

— Այո՛, հարիւրապետ, կոմսը սպաննեց զայն:

— Կոմսը, բողոքանչեց Սըր Ուիլիեմս սարսըռալով:

— Արման տը Գերկաղ կոմսը:

Պառոնը ահարկու աղաղակ կը արձատեց:

— Բայց ըստե, ուրեմն Արման վերստին գտած է ժաննը:

Հպարտութեամբ լի ժպիտ մը սահեցաւ Բօքանպոլի շրթունքին վրայ:

— Առանց ինծի, ըստե, խիստ կարելի էր, բայց Բօքանպոլ կը հսկէր շտեմարանին մէջ: Բօքանպոլ աղայ չէ՛, հէ՛յ, հէ՛յ...

Եւ սրիկան համառօտակի պատմեց Սըր Ուիլեմմաի, ինչ որ Պուփիվալի մէջ անցած էր, ինչպէս Քօլար ըստաննուած էր այն վայրկեանին երբոր կը խեղդէր Լէօն Ռօլանը, և ինչպէս ինք Բօքանպոլ փախած էր Պ. Քէրկաղէ և անոր խուզարկութիւնները ի դերե հանած:

Պառոնը ցնորած, մտիկ ըրաւ այս պատմութիւնը:

— Քօլար գործունեայ և խելացի մարդ մըն էր, մրմնջեց, երբ Բօքանպոլ խօսքը լմնցուց, բայց վերջապէս անոր անդը յաջորդ մը դնելու պիտի աշխատիմ. մինչև հիմակ մեծ չարիք մը չկայ դեռ:

— Ամէ՛ն, ըսաւ Բօքանպոլ:

Այս եղաւ Քօլարի դամբանականը:

Սըր Ուիլեմմա սկսաւ խորհրդածել այն ատեն:

— Քանի սր կ'ուղէի ձերբակալել տալ Քօլարը և ստիպել զինքը խոստովանելու որպէս ՅՍ.Ս(Ս) Փրանքի գողութեան հեղինակը, ո՞վ գիտէ թէ միջոց մը չպիտի գտնեմ զայն մեռած վիճակի մէջ ամբաստանելու, այնպէս, ինչպէս պիտի ամբաստանուէր ու ինքզինքը իբր գող ձերբակալել տար երբ ողջ եղած ըլլար:

Սըր Ուիլեմմաի ոգին, արգէն իր տեղակալին այս մահուան մէջ, որոշակի կը նշմարէր Ֆէրնանը բանտէն ազատելու և հետեւապէս Հէրմինին հետ ամուսնանալու միջոցը:

— Ուրեմն, հարցուց Բօքանպոլ, պահուկը անբընակ է սպանութենէն ի վեր:

— Այո, հարիւրապետ:

— Կը կարծե՞ս որ Քօլար տակաւին ճանաչելի ըլլայ:

— Մտաւորները լաւ կը պահեն հանգուցեալ Քօլարը, ըսելով հեգնեց Բօքանպոլ. վարդի մը պէս թարմ ըլլալու է:

Ուրեմն, ըսաւ հարիւրապետը, այս իրիկուն պիտի տեսնենք զայն:

Եւ պառոնը աւելցուց.

— Նիքօս սպանութեան ներկայ էր, այնպէս չէ՞:

— Այո, և աղատած է ինքզինքը:

— Մայրդ, Ֆիբար, կարծեմ շատ կապուած էր առնոր:

— Ատիկա առկա էր մնայ. բայց եթէ հարցուելու ըլլայ, քեանի տակն ալ անցնի կտրծեմ հողը չպիտի ըլլայ:

— Եւ դուն կը սիրե՞ս զայն:

— Ե՛ս, ըսաւ Բօքանպոլ, ես չեմ կրնար դիմանալ անոր: Պիտի երթայի անոր կախաղանէն կախուիլը տեսնել ամենամեծ ուրախութեամբ:

Սըր Ուիլեմմա չպատասխանեց, բայց թղթապանակ մը բացաւ և հոնկէ առաւ պզտիկ տետրակ մը նըշանագրերով ծածկուած: Այս տետրակը ուրիշ բան չէր, բայց եթէ թղթածրարը բոլոր երկրորդական գործակալներուն, զորս հրապուրած էր Քօլարի միջոցաւ:

Իր յուշագրին տեղ կը ծառայէր տակաւ, և իր տետրակ մը խորհրդատուն էր:

Թղթատեց այս տետրակը և կեցաւ արձանագրութեան մը առջև որ այսպէս գրուած էր.

«Նիքօլօ, քսան տարուան թիւադարձութեան դատապարտուած՝ գիշերային գողութեան համար, սոսն՝ դռնով յարձակած և սպաննութիւն փորձած, փախած Ռօշֆօրէ 184...ին Փութով նորէն փնտուռած, բայց յաջողած է աներեւութացնել հետքերը և կատարելապէս կերպարանափոխ ըլլալ»:

«Բայց կը ճանչցուի սպիտէ մը, որ կոբոժքին աջ կողմը կը գտնուի, և կը նմանի դանակով փորուած ու կտրուած քանդակի մը»:

Սըր Ուիլիեմս նորէն գոցեց տետրակը:

— Յայտնի է թէ, ըսաւ, ոստիկանութեան աչքին՝ մարդ մը որ նմանօրինակ անցեալներ ունի, կատարելապէս կարող է սպաննութեան մը:

Բօքանպոլ հետաքրքրութեամբ պառնին նայեցաւ:

— Եւ, չարունակեց, անիկա պիտի ամբաստանուի Բօլարը սպաննած ըլլալուն:

— Բայց ան սպաննած չէ:

— Հոգ չէ, հերիք է որ անիկա ըլլայ հարուածը տուողը:

— Բայց պիտի ուրանայ:

— Վկաներ պիտի ունենանք:

— Որո՞նք, հարցուց Բօքանպոլ:

— Նախ և առաջ դուն, իմ փոքրիկ չարածձիւ, Դուն երդումով պիտի հաստատես որ Նիքօլօն Բօլարը սպաննած ըլլալը տեսած ես:

— Եւ միւս վկան:

— Պիտի ըլլայ այրի Ֆիբար: Դուռ ըսիր որ ան իրեն...:

— Ա՛հ, անիկա, ըսաւ Բօքանպոլ, բայց սնոր վիզը պիտի կտրեն:

— Բնակ նաբար, Ետքը:

— Բայց անմեղ է:

— Սիրելի օրդեսիս, ըսաւ պաղարիւնութեամբ պառնը, դուն երիտասարդ ես, և պէտք է որ կրթեմ քեզի: Լաւ յիշէ ասիկա. այս աշխարհիս մէջ անմեղ մարդեր միայն բազմ ունեցողներն են: Նիքօլօ չունի. անուտակ ամէնը:

— Ուրեմն, ըսաւ Բօքանպոլ, այդ խեղճ կինեօնը մեծ յանցաւոր մըն էր:

Եւ աւելցուց մեկուսի:

— Ի՛նչ խորամանկ դաղափար սնի սա հարկերապետը, Նիքօլօն կախաղան հանել ուղեւուն. ճշմարիտը ըսելով, չեմ վշտանար. շատ կը ձանձրացնէր «մայրիկ»ը և մեղ կը սնանկացնէր:

.....

Դառնալք ժաննի՝ զոր թողուցինք այն պահուն երբ աղաղակ մը կ'արձակէր այն վայրկեանին՝ երբ դուռը կը բացուէր և կ'աղբարարուէր՝ «Արման տը Բէրկազ կոմսը»:

Ժանն Արմանի երեսալը կարծեց անտեսել, և սիրտը լեցաւ, սկսաւ դողալ աննուսձեղի յուզման մը աղբութեանը տակ:

Բայց յանկարծ ընկրկեցաւ:

Ընկրկեցաւ տոգուեալ, ապշած, աչքերը մոլորուն այնպէս՝ որպէս թէ իր առվե անդունդի մը բացուիլը տեսած ըլլար:

Այն մարդը որ ներս կը մտնէր, իր սպասած մարդը չէր:

Արմանը չէր:

Սըր Ուիլիեմս պառնն էր:

Պատոնը ճանապարհորդի ընտիր հազուստներ հաղած էր, գլուխը բաց, և իր դէմքը ծանր և քաղցր մեղամաղձոտութեամբ տպաւորուած էր:

Դանդաղ քայլերով յառաջացաւ դէպի ժաննը որ անշարժ և կայծակէ զարնուածի պէս մնացած էր, լըռութեամբ մը տաաւ անոր ձեռքը և համբուեց:

— Օրիորդ, մըմնջեց, քանի մը վայրկեան լըռութենէ մը ետքը, հաճեցէք ներել ինձ . . Արման աը Բէրկազ կոման եմ ես:

Այս խօսքերը ժաննի տոթեցին խռովութիւն մը և թոյլ տուին անոր վերջապէս յայտնել իր ապշութիւնը:

— Դո՛ւք, ըսաւ ան, դո՛ւք, Արմանը:

— Ես, պատասխանեց, ես կոմա աը Բէրկազ:

— Ահ, պոռաց մանկամարդ աղջիկը զայրացած, կը ստէք:

Սըր Ուիլիքմա այս խօսքին կը սպասէր: Դարձաւ դէպի սեղանը, յետոյ զանգակի մը մետաքսեայ կոճակը բռնեց և զայն երերցուց ուժգին կերպով:

Մարիէթ երեւցաւ:

— Քանի տարիէ ի վեր իմ ծառայութեանս էջն ես, հարցուց պատոնը:

— Հինգ տարի պարոն կոմսին մօրը, տիկին Քէրկազ կոմսուհիին քովը ծառայած եմ, և պարոն կոմսին քով մնացած եմ՝ տիկին կոմսուհիին մահուընէն յետոյ, պատասխանեց Մարիէթ, որ առաջուց իր դասը լաւ սերտած էր:

Ժանն չլմորած կ'երեւար, և կը նայէր այս մարդուն, զոր երբէք տեսած չէր, և կը ծանօթանար անոր անուան մը տակ, զոր կարծած էր միշտ ուրիշինը, և զորս պաշտելու չափ կը սիրէր:

Նայուածքով մը Ուիլիքմա հրոժե տ առաւ Սըրիզէ և Մարիէթէ:

Յետոյ ծնրադրեց ժաննի առջև:

— Պիտի հաճի՞ք ինձ սպասել, օրիորդ, հարցուց յարգական յուզմամբ ի ձայնով մը:

Ժանն անշարժ քար կտրած էր, և միշտ այս անծանօթին կը նայէր:

Նստեցուց զայն և ինքը՝ հոն ուժի վրայ մնաց անոր առջև:

— Մտի՛ր ըրէք ինձի, կրկնեց, ինչ որ ձեզի անօրինակ կը թուի. պիտի բացատրուի:

Եւ որովհետեւ կը լռէր ան, շարունակեց:

— Ես իրական Արման տը Բէրկազն եմ: Անհուն հարստութեան տէր, երիտասարդութենէս ի վեր, կ'ըղէի որոշել կամ խնդրութեամբ վարուիլ, ինչպէս կ'ընեն ընտանիքի շատ մը ազաքներ, կամ ազնուաբար դործածել ստացուածքս, զանոնք գործածելով քիչ մըն ալ բարութիւն ընելու համար: Իմ բարեյիշատակ մօրս և Աստուծոյ յիշատակը ազգած են վրաս: Ես այս վերջին որոշումը տուի: Տասը տարիէ ի վեր այս ճամբուն մէջ կը քալեմ, և զժբախտութիւնները մխիթարելու համար ունեցած ուրախութիւնս գրեթէ ինձի չէր բաւեր տակաւին: Օր մը ձեզի տեսայ...

Ժանն՝ զարմացական և ժխտական շարժում մը ըրաւ:

— Ո՛հ, ես աղէկ գիտեմ ինչ որ պիտի ըսէք, յարեց: Աղէկ գիտեմ որ պիտի հարցնէք ինձ թէ՛ ձեզի ո՛ւր տեսած եմ, որովհետեւ դուք զիս բնաւ տեսած չէք:

«Ուրեմն մտի՛ր ըրէք, օր մը իմացայ որ լարուած ծովազակի մը մէջ պիտի իյնայիք: Ես ձեզի չէի ճանչնար, բայց ինձ ղեկուցուած ծանուցագիր մը կ'իմացը-

նէր ձեր դժբախտութիւնները, առանձնութիւնը, դեղեցկութիւնն ու առաքինութիւնը: Ձեզի տեսնել ուղեցի, գաղտնի կերպով տեսայ ձեզ և սիրեցի»:

Սըր Ուիլիւմս այս վերջին բառը բոլորովին ցած ձայնով արտասանեց, անխորձութեան յաղցր տատամսութեամբ լի երկչոտ երիտասարդի մը պէս կարժրելով:

Ժանն կը սկսէր իր ապշութենէն սթափիլ, ներկայութեանը այս գեղեցիկ և պատուաւոր երիտասարդին որ խորին յարգանքով կը խօսէր իրեն:

— Բայց պառն, ըսաւ զողորջուն ձայնով մը, ի՞նչ վտանգ է այն, որուն ենթարկուեցայ, որն է ուրեմն այն որոգայթը որուն մասին կը խօսիք:

— Դուք կիրակի օր մը Պէլլիլ գացիք, այնպէս չէ՞, ընկերակցութեամբ Սըրիլի, իր նշանածին, և այս վերջինին մօրը հետ:

— Այո, պատասխանեց օրիորդ տը Պալտէր:

— Հոն երկու մարդեր եկան և Լէօն Ռօլանի հետ կռուի բռնուեցան:

— Այո, յարեց վերատին Ժանն:

— Յետոյ երրորդ մը եկաւ: Անիկա աղատարարը եղաւ Լէօն Ռօլանի:

— Ծշմարիտ է... պարոն:

— Այս մարդը մինչև ձեր տունը տարած է ձեզի, Ժանն հաստատական նշանով մը գլուխը ծռեց:

— Հե եւեալ օրը ուրիշ մարդ մը, զինուորի հագուստ հագած, պատուանշանով զարդարուած ծերունի մը, ձեր տանը մէջ ձեր յարկին վրայ բնակելու եկաւ, հարիւրապետի ձև տուած էր իրեն, ձեր հօրը բարեկամ մը ենթադրել տուած է զինքը... յետոյ այն միւսը որ առջի օրը առաջնորդած էր ձեզի՝ իր քովը եկած է, իմ անունս առած է, իմ տիտղոսս գողցած է... և դուք աւատացած էք անոր:

Սըր Ուիլիւմս իւրաքանչիւր բառին վրայ կը ծանրանար:

— Է՛ ուրեմն, այդ մարդը անպատիւ մէկն էր, այդ մարդը կը ստէր և անարգ կատակերգութիւն մը կը խաղար Պէլլիլի մէջ և Բարիլ, կարծեցեալ հարիւրապետին քով:

— Ա՛, պոռաց Ժանն, անկարելի է այդ:

— Եւ գիտէ՞ք, շարունակեց Սըր Ուիլիւմս խորին համոզման շնչով մը, գիտէ՞ք ով էր այս մարդը:

Եւ կանգ առաւ:

— Ոչ, շարունակեց, տակաւին չեմ կրնար ըսել ես զայն. դեռ մտիկ պէտք է ընէք:

«Դիպուածը, կամ լաւ է ըսել անխոնջ ոռտիկանութիւնը, զոր բարեբարութիւն ընելու բարձր պաշտօնիս կը գործածեմ, քնձ հասկցուցին թէ ինչ քարսափելի զաւաճանութեամբ պիտի շրջապատուէիք, ուստի ուղեգիր ձեզի ազատել, ձեզ տեսայ, սիրեցի ձեզ: Իրիկուն մը մութին մէջ, ձեր դրան առջև տեսայ ձեզի, ես որ իմ կառքիս խոր անկիւնին մէջն էի ծածկուած:

«Աւա՛ղ, ըսաւ Սըր Ուիլիւմս հառաչելով, լաւ գիտեմ ինչ որ ինձ պիտի ըսէք. պարտաւոր էի գտլ իմացնել ձեզ վտանգը որուն ենթարկուած էիք... բայց չարիք մը գործուած էր արդէն. — այդ մարդը սիրելու վրայ էիք:

«Պէտք էր ուրեմն, ձեզ ազատելով, ձեր առաջին սխալման մէջ թողուլ միայն. և պէտք չէր ըստ պաննել ձեզի յանկարծական յայտնութեամբ մը»:

Ժանն մտիկ կ'ընէր չնչասպառ, և Սըր Ուիլիւմսի աչքերուն, յարգելի կերպարանքին և ձայնին մէջ կը թուէր իրեն կարգալ, անհուն սէր մը:

— Յարաբերութեան մտայ ժերթրիւտի հետ, չարունակեց Սըր Ուիլիւմս, և ան ընդունեց իմ յատա-

կողմից: Ձեր քննացած տառերն ձեզի վերջինիս և վերջինս
գրել տուի հոս, Այն տառն չհամարձակելով ինքզինքս
ցոյց տալ, գրեցի ձեզ, Ո՛հ, որչափ կը բարախէր սիրտս
ամէն անգամ որ գրիչը ձեռք կ'առնէի... և որչափ
վսիցսոյ որ ուրախութենէս պիտի մեռնէի երբ ստացայ
ձեզմէ այս նամակը:

Սըր Ուիլիամս ծնդդրդրեց և ժամնի ձեռքը համ-
բռնեց, և ժամն որ երազել կը կարծէր, ըսաւ իրեն.

— Բայց վերջապէս պարոն, քանի որ դուք էք
կոմս տը Բէրկազը, ուրեմն այն մարդը ո՞վ է:

— Թշուառական մը. այդ մարդը մանկուիկս է:
Ժամն աղաղակ մը արձակեց, դէպի ետ ընկրկեցաւ
և փակեց աչքերը:

Ծառայ մը սիրած էր ան.

Երբոր մանկամարդ աղջիկը երկար անդգայութենէն
սթափեցաւ, Սըր Ուիլիամս աներեւոյթ եղած էր. իսկ
Սըրիդ անոր քովէ էր ու կը խնամէր զայն:

Սըրիդ պառնէն գրուած նամակ մը յանձնեց:

Այս նամակը հետեւեալ կերպով գրուած էր.

«Օրիորդ,

«Դժուարին յայտնութենէն ետք, որ պէտք եղաւ,
ինձ կը թուի թէ՛ կիներու երջանկագոյնը պիտի դար-
ձնեն ձեզի: Ժամն, ամենասիրեցեալդ իմ ժամն, ութը
օր եւս ձեզմէ հեռու պիտի մնամ, բայց ամէն օր պիտի
գրեմ ձեզի, և գուցէ քամ ձեզի պաղատելու որ ընդու-
նիք անուշո և ձեռքս: Ձեր աղնիւ սիրտը և միտքը
ճշմարիտ և կեղծ Բէրկազները որոշած պիտի ըլլան ի-
րարմէ:

«Մնաք բարով. կը սիրեմ զձեզ.

ԿՈՄՍ ԱՐՄԱՆ ՏԸ ՔԵՐԿԱԶ»

Ժամն կարդաց այս նամակը և փղձկեցաւ. իր ե-
րակներուն մէջ ունեւած աղնուականի արիւնը կը գըր-

գողէր, մտածելով որ սիրտը էր այն մարդը, զոր Սըր
Ուիլիամս համարձակած էր իր «մանկուիկ»ը անուա-
նել: Սըր Ուիլիամս ժամնը նուազած թողած տառն՝ մէկ
քանի խորհրդաւոր հրամաններ տուած էր Մարիէթին,
յետոյ գիւղային տունը թողած ու Բոր-Մարիի եկած էր,
ուր Րօքսանայի իրեն կը սպասէր:

— Հարիւրապետ, ըսաւ իրեն Րօքսանայի, գրեթէ
գիշեր է:

— Ուրեմն շա՛տ ուշ է, հարցուց Սըր Ուիլիամս:

— Ընդհակառակը, իմ կարծիքս այն է թէ սպա-
սելու է որ բոլորովին մթննայ:

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց պառնը:

— Որովհետեւ, ճշմարիտը ըսելու համար, համոզ-
ւած եմ որ՝ կոմսը գինետան շրջակայքը լրատեսութիւն
ընել կուտայ և կը յուսայ զիս նորէն ձեռք ձգել ու
գիտնալ թէ ո՞ւր են սիրունիկները:

— Ս՛հ, ա՛հ, ըսաւ Սըր Ուիլիամս, զգուշանանք
ուրեմն:

Եւ անոնք սպասեցին գիշերուան:

Գիշերը եկաւ. անթափանց. արծրեւոտ, ցուրտ,
ինչպէս որ կ'ըլլան ձմռան գիշերները:

Այն տառն դաշտերուն մէջէն ճամբայ ելան, գե-
տին եղերքէն և նաւերուն ճամբէն խոյս տալով, ետե-
նէրէն գինետուն մտան:

Րօքսանայի, կատուի պէս գիւեր տառն կը տես-
նէր, կամ այսպէս ըսենք, տան մասերը այնքան ա-
ղէկ կը ճանչնար որ՝ Սըր Ուիլիամսը առաջնորդեց մը-
թութեան մէջէն, առաւ աշտանակ մը, որ վարի սրահին
շմինէին մէջ դրուած էր, և երբեք զայն չվառեց:

Պառնը վար իջեցուց ձեռքէն բռնելով:

Յետոյ՝ երբ մատանը հասան, հրահանը զարկաւ և
վառեց մոմը:

Այն ասան Սըր Ուիլիամս կրցաւ բոլորաբար հայ-
ւածք մը նետել:

Մառտնը ընդարձակ էր. պատերուն առջև լեցուած
էր տակառներ, որոնցմէ ոմանք լեցուն էին, ոմանք
պարապ:

Բօքանպով Սըր Ուիլիամսի օգնութեամբ առկա
մը վերցուց, դարձուց ծածկուած կողմը դրան կողմին
և պառտնը նշմարեց Քօլարի դիակը՝ որ ճանաչելի էր
տակաւին:

Հարիւրապետը՝ ինչպէս կը կոչէր դայն Բօքանպով,
յիշեց որ՝ Քօլար սովորաբար վրան կը պահէր թղթ -
պանակ մը և մտածեց որ այս թղթապանակը կրնայ
պարունակել իրեն համար վտանգաւոր նամակներ և
թուղթեր:

Իր սպիտակ ձեռքը առանց վարանման երկնցուց,
առանց խղճի խայթի դիակին մօտեցուց, բռնէնկօթին
կոճակները քակեց և քովի գրպանէն առաւ թղթա-
պանակը:

Յետոյ ճրագին աղօտ լոյսովը, պառտնը քննորոթեան
եկաւ, առաւ նամակ մը զոր Քօլար իրեն կ'ուղղէր և
զոր ժամանակ չէր ունեցած նամակատան յանձնելու,
հոն ձգեց անցագիր մը՝ որով նախկին թիապարտը
ինքզինքը ազատած էր Լուի Տիդօք անուամբ և ա-
ւելցուց նամակ մը զոր Սըր Ուիլիամս, ինքը գրպանէն
հանեց:

— Գործը աւարտած է, մընջեց:

Պառտնին կողմէ գրուած ու կնքուած այս նամակը՝
որ այնչափ կատարեալ նմանութիւն ունէր իր նախ-
կին տեղակալին գրութեանը, զոր այս վերջինը եթէ
կենդանութիւն առնէր, ինքը գրած պիտի կարծէր, կը
կրէր հետեւեալ վերնագիրը.

«Առ օրիորդ Էմիլի Թուլպէօք, ձեռագէտ»

«Պէլ-Կրէյվ-Սքուէյր, թիւ 2, Լոնտոն.

«Քօլար» ստորագրուած էր՝ և այսպէս գրուած:

«Չքնաղ պաշտեցեալս.

«Դեռ երեք օր է որ Բարիդեան «Լաթուս»ին ճի-
րաններէն ազատած եմ: Միտք ունիմ վաղուքնէ ետքը
Պուլսներ ժամանել, և հոնկէ նաւ նստիլ: Կ'այրիմ, կը
մրկիմ որ քեզի անգամ մըն ալ տեսնեմ և պարկեշտ ու
ակնածելի ըլլամ: Մեր խնայողութիւններովը կամ Մի-
ալսէքս պիտի երթանք ու հոն քաշուինք, կամ թէ ու-
րիշ տեղ մը, պիտի գնենք բնակարան մը և ինքզինքնիս
իբր ռուսական իշխաններ ծախենք: Հարիւր յիսուն հա-
զար ֆրանք ունիմ, և Լոնտոնի մէջ մէկուն ալ բան
մը չեմ ըներ: Եթէ Բարիդի մէջ բռնուէի, զիս թիա-
պարտութեան կը դատապարտէին:

«Քեզի աղուորիկ բան մը պիտի պատմեմ, զոր իմ
կարգիս, խաղաղած եմ արտաքին գործերու պաշտօնէնու-
թեան մէկ պզտիկ պաշտօնէին՝ և որ զինք քիչ մը հե-
ռու պիտի տանի, եթէ բռնուի:

«Խնդալէ մարելու բան է առ:

«Երեւակայէ որ, վեց ամիսէ ի վեր, չարածին
խորձած է «սոյք» ընել խիստ սիրուն կնոջ մը, և որ
ինձ հետ ծանօթութիւն ունի: Անունը չեմ տար, վասնզի
չեմ ուզեր որ նախանձիք, Տիկին Քօլար, և անցնիք
նեղ կիրճը հոս գալու, և անոր աչքերը հանելու համար:
Բայց հոգ չէ:

«Երկար տեսնէ ի վեր առիթի կը հայէի. տեա-
ւասիկ բաղղը որ մեծ տէր մըն է. եկած մտած է, իմ
տրամադրութեանս և ծառայութեանս ներքեւ...: Առաւօտ
մը կը դեգերէի Սէն Լուի փողոցին մէջ, յանձնակա-
տարի բաճկոնակ մը հագած զիտողութեան համար, քու-
նի որ գործ ունէի այն թաղին մէջ: Օրիորդ մը մօտե-

ցաւ ինձ և ըսաւ. «Ինձ համար ծառայութիւն մը պիտի ընէք»։ Նամակ մը տուաւ ինձ, նայեցայ հասցէն և կարդացի. «Առ Յէրնան Ռօշէ, պաշտօնատուն տրտաքին դործերու»։

«Առի նամակը հոն տարիւ ձամբու ընթացքին բացի պահարանը, և կարդացի այդ սիրոյ դիրքը, Օրիորդը որուն հետ պիտի ամուսնանար, իրեն իր հրաժեշտը կը ծանուցանէր։

«Լա՛ւ, ըսի ինքնիրենս, ահա ասիկ լուր մը՝ որ պիտի զբօսցնէ զինքը։

«Եւ խնդալով ճամբաս շարունակեցի, Հասայ, ու՛զած մարդս հարցուցի։

«Մասնաբաժինի մը գրասենեակը մտցուցին զիս, Մինակ էի, դրամարկդ մը կար, որուն քովը բանալիները կապուած էին, և դրամարկդը բաց էր։

«Դրամարկդները լու կը ճանչնամ ես, մէկ ակնարկով անոնց հաշիւը կ'ընեմ։ Տեսայ անոր մէջ թղթապանակ մը, նախ և առաջ ձեռք դարնելու զաղափարը ունեցայ։ Այս տեսակ դրամարկդի մէջ պարապ բան մը չըլլար. բայց սկսայ մտածել թէ քանի մը հազար ֆըրանքի համար պէտք է նորէն բռնուիլ, և իմ փոքրիկ խնայողութեանս պտուղը կորսնցնելու վտանգին ենթարկուիլ։

«Ուրիշ գաղափար մը եկաւ միտքս, նշանաւոր գաղափար մը։ Երիտասարդը բացած էր նամակը, և իր դէմքը այլափոխուած։ Յանկարծ ոտքի ելաւ և սկսաւ մեծաքայլ քալել խենդի մը պէս, առանց ինձ ուշադրութիւն ընելու։

«Այն տանն ձեռքս թղթապանակին տարի և զայն անոր բալթօին գրպանին մէջ խօթեցի։

«Յետոյ գացի փողոցին մէջ սպասեցի։

«Երեք վայրկեան վերջը. անոր գլուխը բաց դուրս ելնելը տեսայ որ վազելով պուլվարին ճամբան կը բռնէր, առանց կասկածելու հետք տանելով թղթապանակը, և այսպէս անգիտակցութեամբ կառավարութիւնը կողոպտելով։

«Այս բանը իրեն շատ սուղի պիտի նստէր»։

Այս բացատրութիւնը ինչպէս որ կը տեսնուի, բաւական հաւանական էր, մանաւանդ որ նամակ ըզըրուած էր կնոջ մը որ Լոնտոն կը բնակէր, և այնպիսի մարդու մը միջոցաւ որ, դատական տխուր անցեալներ ունէր։

Չայն ալ աւելի ճշմարտանման ընելու համար բոլորովին ներքին մանրամասնութիւններ աւելցուցած էր, կարծեցեալ դողութեանց մասին և թղթապանակին գործէն բոլորովին օտար։

— Օրիորդ էմիլի թողալէօք, ըսած էր ինքն'իրեն, արդարեւ Լոնտոնի մէջ է, և Գօլարի տիրուհին է։ Եղելութիւնը պիտի կարենայ ճշդուիլ։

Երբոր մեռելին թղթապանակին մէջ դրաւ այս նամակը և թղթապանակը դարձեալ անոր գրպանը դրաւ և կոճկեց բրաքէնկօթը, պառոնը Ռօքանպոլի օղնութեամբը, յատակը ելած ահառին իր առջի զիրքը տուաւ, միանայտակը ելած ահառին իր առջի զիրքը տուաւ, միանայտակը ելած ահառին իր առջի զիրքը տուաւ, և քսան ֆըրանքի չափ արծաթ դրամ պարունակող քուրքը վերցընելէ վերջ։

— Հիմակ, ըսաւ ստահակին, լու հասկցիր, ինչ որ պիտի ըսեմ։

— Մտիկ կ'ընեմ ձեզ, հարիւրապետ։

— Գօլար սպաննուած է։

— Հարկա՛ւ։ Ես աղէկ զիտեմ, Գէրկազ կոմսը սպաննուած է զայն։

— Ո՛հ, Նիքոլոն:

— Ա՛հ, լա՛ւ, ըստւ Ռօքանպոլ: Ճշմարիտը ըսելով, այդպէս ըլլալը կը նախընտրեմ, Արդէն ըօր ձեզի, հայր Նիքոլոն կը ձանձրացնէ զիս:

— Մայրդ գօմխէրին պիտի երթայ:

— Հը՛մ, գէշ տղեկութիւն, հարիւրապետ:

— Հոգ չէ՛, պիտի երթայ:

— Ի՞նչ պիտի ըսէ անոր:

— Ան պիտի ըսէ որ՝ խղճը զինքը անհանգստացուցած է, և ապագային դատապարտուելու վախը կը պարտաւորեցնէ զինքը ամէն բան յայտնելու:

Ռօքանպոլ ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր:

— Պիտի խօսի Նիքոլոն հետ ունեցած գաղտնի յարաբերութեանցը մասին, շարունակեց Սըր Ուիլիւմս, և այն յարաբերութեանց վրայ, որոնք իր և վաղեմի թիւապարտ Քօլարի միջև կային: Պիտի ըսէ որ, ոճիրին գիշերը Նիքօլօ և Քօլար իրեն տունը եկան, հոն երկար ատեն և բոլորովին ցած ձայնով խօսակցեցան, բայց կրցած է անոնց կէս-բառերէն հասկնալ թէ Քօլար կը մեկնէր, և կը թողուր Ֆրանսան, յետոյ մէկ քանի արժէքաւոր նիւթերու բաժանման մասին վէճ մը ծագելով զայն սպաննած և անոր ժա՛ւացոյցը ու քսակն ալ գողցած է, և թէ յետոյ սպառնալիքի օգնութեամբ ստիպած է այրի Ֆիբարը և Ռօքանպոլը լռութիւն պահելու: Այս կատաղի մարդէն իրենց ալ սպաննուելու վախը հարկադրած է զանոնք լռելու, և օգնած են Նիքօլոն՝ Քօլարի դիակը հոս փոխադրելու և զայն այս տակաւին մէջ պահելու գործին:

— Լա՛ւ, ըստւ Ռօքանպոլ, բայց «մայրիկ»ը այս պզտիկ ստախօսութեան համար ի՞նչ պիտի ունենայ:

— Երեք հատ հազարնոց դրամատոմս:

— Քիչ է... ըստւ Ռօքանպոլ, Հայր Նիքօլօի գը-

լուծը, զոր պիտի կտրենք, անշուշտ երեք հազար ֆրանքէն շատ աւելի կ'արժէ անոր համար: Թող հազար ֆրանք եւս աւելի ըլլայ, ըստւ պաղարիւնութեամբ ստահակը: Ո՛հ, բան մը չէ այս, հարիւրապետ, պիտի տեսնէք ինչպէս վկայութիւն պիտի տամ... առանց պոստելու յօնքերս... ճշմարտութիւնը յայտնող մարդու մը պէս:

— Թո՛ղ այդպէս ըլլայ, ըստւ դարձեալ հարիւրապետը:

Նորէն վեր ելան, մօրեցին ճրագը, տան ետեւները դացին և գողտնի կերպով հեռացան:

Սըր Ուիլիւմսի կառքը Պուժիվալի և Նէօյլի մէջտեղ կը սպասէր, և նորէն վերադարձաւ Բարիզ:

Գալով Ռօքանպոլի, գնաց խոճիթը, ուր Ֆիբար պահոււթած էր. և իր դասը տուաւ անոր:

Ֆիբար լալ կեղծեց, քիչ մը մտածելով որ իր ապօրէն ամուսինին վիզը կտրել պիտի տար, և զոր այնպօրէն ամուսինին վիզը կտրել ճարտասանութեամբ չա՛փ սիրած էր: Բայց Ռօքանպոլ ճարտասանութեամբ համոզեց զայն որ Նիքօլօ անտանիկ ըլլալ սկսած էր և թէ իր դիրքին մէջ գտնուող այրի մը կրնար շատ աւելի լաւ կենցաղ մը ունենալ:

Եւ այրի Ֆիբար զիջողութիւն ցոյց տուաւ:

Լուսնալուն պէս օստիկանութեան գօմխէրին գնացան, մինչդեռ Ռօքանպոլ Բարիզ կը վազէր, կը մտնէր Նիքօլօի բնակարանը որ առջի իրիկուն տուն եկած չէր և «հանգուցեալ պ. Քօլարի» ժամացոյցը ու քսակը կը պահէր հոն, ինչպէս կ'ըսէր ան:

Կը յիշուի որ Կէտէն Պուառօ փողոցին մէջն էր որ Քօլար Լէօն Ռօլանի հետ մեկնելու պատրաստ ըլլալը գացած իմացուցած էր խեղկատակ Նիքօլօին:

Նիքօլօ այս փողոցը կը բնակէր ամենագէշ սենեա-

կի մը մէջ, որուն վարձքը ամիսը միայն 12 ֆրանք էր, վեցերորդ յարկը. ուր սակայն խիստ քիչ կ'երեւար, վանդի Բարիդի շրջականերու ետեւները և գիւղերը կը պտտէր, քանի որ ամբարիշտներու գլուխը կը գտնուէր Պուառօ փողոցի բնակավայրը իրեն համար տպաստա- նարան մըն էր քան թէ բնակարան: Երբոր չարիք մը գործած ըլլար հոն կը պահուէր, վախնալով ոստի- կանութեան որոգայթներէն:

Արդարեւ, այս փողոցը, որ կառուցուած էր մար- դաշատ և գրեթէ բոլորովին կօշկակարներէ և սենեակ- ներու մէջ բանող գործաւորներէ բնակուած կեդրոնի մը մէջ, նուազ կասկածելի էր, և Նիքօլօ չորս-հինգ տարիներէ ի վեր հոն կ'ապրէր խիստ հանգիստ և հան- գիստ:

Իր վարձքը կանոնաւորապէս կը վճարէր, առանց աղմուկի կը մտնէր ու կ'ելլէր, գրեթէ միայն Ռօքան- պօլը կ'ընդունէր՝ որ տանը մէջ իրեն քեռորդին կը կարծուէր, և գիտէր իր գէմքին տալ զուարթութեան և լաւ բնակութեան այնպիսի արտայայտութիւն մը՝ որ իրեն համար գրաւած էր այլ և այլ վարձակալներու կողմէ տեսակ մը համակրութիւն:

Քօլարի սպանման դիշերէն ի վեր, Նիքօլօ երբեք չէր երեւցած Պուառօ փողոցը: Յաջորդաբար գտնուած էր Պէլլիլ, Սէն Տընի և Վէնսան, գործադրելու համար միշտ արուեստը: Բայց իրիկուն մը, ճիշդ այն ու- Սըր Ուիլեմս և Ռօքանպօլ Պուժիլիս պան- մանէին, և Քօլարի դիտելին կ'այցեւէին:

Արուեստը գործադրելու պէտքը հիշած էր, զգեստի վաճառակա- ռոր մը կորդեց և առաւ թեան գործակալ մը

տեսաւ, հալածեց զանկա բայց վերջապէս կորսնցուց ըստմութեան մէջ:

Ասիկա Պէլլիլի մէջ տեղի կ'ունենար:

Նիքօլօ փախու ու ազատեցաւ. արագ քայլերով կրցածին չափ հետքը կորսնցնել տուաւ ոստիկանին, և ղէպի կէս գիշերին Պուառօ փողոցը մտաւ:

Պառաւ կիւն մը՝ որ դռնապանի պաշտօնը կը կա- տարէր, իրեն երկնցուց ճրագն ու բանալին:

— Պարոն Նիքօլօ, ըսաւ, ձեր քեռորդին եկած է:

— Ռօքանպօլը, հարցուց խեղկատակը:

— Այո, պարոն Նիքօլօ:

— Ինչ համար բան մը ձգեց:

— Ձեր բանալին ուղեց:

— Եւ վեր ելա՞ւ:

— Եւ անմիջապէս վար իջաւ:

Նիքօլօ խորհեցաւ որ եկած էր այրի Ֆիբարէն լու- թեր բերելու և վեր ելլելով սենեակը գնաց յուսալով որ հոն բան մը կը գտնէր, որեւէ նշան մը՝ որ իրեն հա- մար նշանակութիւն ունենար: Բայց ամէն բան միեւնոյն վիճակին մէջն եմ, և Նիքօլօ պարապ աեղը փընտ- րեց:

Իր բնակարանը Ռօքանպօլը մտած ըլլալուն ոչ մէկ նշանը ցոյց կուտար ինքզինատակը վերջին աստի- ճանի յոգնած էր՝ այն ծամածուռ փողոցներու բաւի- ղին մէջէն ըրած անկանոն արշաւանքէն՝ իր հետքը ոստիկանին կորսնցնել տալու համար: Ուստի բոլորովին հապուած անկողին նետուած և խոր քուռով մը քնա- ցած էր:

Առաւօտուն չարթնցաւ, և ղէպի ժամը տասնին իսկ կը քնանար տոկաւին, երբ ուժգին կերպով դուռը զարկին:

— Ո՞վ է ան, հարցուց:

Իր Ե-
անէ՛ կրբ
դուին մէջ կը
Նիքօլօ զգաց իր
վերարկուն մաշած ու հր-
նի մը առջեւէն բոլորովին
քաղեց: Դժբախտաբար

— Յանուն օրինաց, պատասխանեց դուքէն ձայն մը:

— Բռնուած եմ, բանա բուսած է, մրմնջեց խեղկատակը:

Ուղեց գողցած վերարկուն անկողինին ներքե պահել, բայց դուռը բռնի բացուեցաւ, և ինքն ալ վերարկուն պահելու ժամանակ չունեցաւ:

Ոտիկանութեան երկու գործակալներ ներս մըտան:

— Հըմ, ըսաւ միտքէն Նիքօրօ զանոնք տեսնելուն, վեց ամիս բանտարկելոյց ենք, գուցէ փոքրի մըն ալ...:

Նիքօրօ թիարան դացած մարդ էր, մինչև իսկ աքսորէն փախած էր, բայց այնչափ կերպարանափոխուած էր որ՝ սա համոզումը ունէր թէ նորէն չպիտի ձանչնային զինքը:

Ոստիկանները օձիքէն բռնեցին և զայն ձերբակալուած վիճակի մէջ դրին՝ առանց ուշադրութիւն ընելու մահիճին ծածկոցին ներքե կէս մը պահուած վերարկուն:

— Քօմիսէրին քովը բացատրութիւն պիտի տաք, ըսին:

Նիքօրօ ոստիկանութեան գրասենեակը տարուեցաւ:

Ատենակալը անոր անունին, արհեստին և սովորութեանց վրայ համառօտակի հարցաքննութիւն մը ըրաւ, և վերարկուն գողութեան մասին բան մը չըսաւ:

Բայց ինքը, սկսաւ մտաւորաբար և անհանգիստ ըլլալ:

— Ի՞նչ բանով ամբաստանուած եմ, հարցուց:

— Մարդսպանութեամբ մը, պատասխանեցին:

Նիքօրօ անմիջապէս վեր ցատքեց ու զոչեց:

— Ծշմարիտ չէ առիկա... եւ մարդ սպաննած չեմ:

— Դուք ամբաստանուած էք, ըսաւ Քօմիսէրը, ութը օրէ ի վեր արուարձանիս մէկ գինետան մէջ, զոր այրին Ֆիբար կը բանեցնէ, Քօլար անունով վաղեմի թխապարտ մը սպաննած ըլլալնուդ համար:

— Ե՛ս, և՛ս, պրոսաց Նիքօրօ, ե՛ս չեմ...:

— Քննութիւնը պիտի լուսաբանէ տալիս, պատասխանեց քօմիսէրը և Նիքօրօն առժամայ բանտը շրկեց:

Երկու ժամ վերջը, խեղկատակը կ'երեւար նախաքննիչ տեսնին առջև, և ազդուապէս կ'ուրանար այն մասնակցութիւնը, զոր կուտային իրեն Քօլարի սպանման խնդրին մէջ:

Եւ սակայն պարկեշտ ըլլալով այնպէս, ինչպէս Կ'ըլլան գողերը իրենք իրենց մէջ, ոչ մէկը բերան տըլաւ և չխօսեցաւ, ոչ այրի Ֆիբարի, ոչ Քօլարի սպանման մասին:

Բայց այն տոհմ երես երեսի բերուեցաւ այրիին և անոր հոգեզուակին հետ:

Այրի Ֆիբար, ապուշ կրթած Նիքօրօի առջև առանց յօնքերը պոստելու՝ վկայեց որ Նիքօրօ և Քօլար կոխի բռնուած էին, և այս վերջինը զարնուած էր տարձառակի հարուածով մը, սոս աւելցուց թէ այն վայրկեանին փախած էր, և թէ ալ բան մը չէր գիտէր այդ խնդրին վրայ:

Մինչև այն տոհմ, որովհետեւ Քէրկազ կոմսը պատահանէն ներս մտած էր և թէ խիստ հաւանական էր որ այրի Ֆիբար իր սարսափին մէջ մարդասպանութեան հեղինակը Նիքօրօն կարծած ըլլար, քանի որ խութեան հեղինակը Նիքօրօն կարծած ըլլար, քանի որ խութեան հապով փախած էր, մինչև այն տոհմ, խեղկատակը միայն ախրութեամբ կը նշմարէր իր սիրուհիին մտայն:

նութիւնը, բայց երբ Բօքանպուլ ալ վկայեց իր կարգին, ան հասկցաւ որ ծախուած էր և իրբ պաղարիւնու- թեամբ որ իր յատկանիչն էր, նախ և առաջ այրիին անմեղութիւնը հաստատեց, յետոյ մտաւ մանրամասնու- թեանց մէջ և յայտարարեց թէ Նիքօլօ մահուան ըս- պառնալիքով ստիպած էր զինքը օգնելու իրեն, անե- րևութացնելու համար զիակը և ոճրագործութեան հետ- քերը:

Այն ատեն Նիքօլօ, զայրացած, ինքնիրմէ դուրս ելաւ, ուղեց ճշմարտութիւնը ըսել, ամբաստանելով Արմանը, Բայց կատաղութենէն բառ մըն ալ չկրցաւ արտասանել. իր բողոքաւ դէմքը տոգորուեցաւ և քիչ մնաց որ արիւնի կաթուած մը պիտի ունենար:

Կէս մը մեռած կառքի մը մէջ զրուեցաւ և Պու- ժիլալ փողոցը տարուեցաւ ուր ոստիկանութեան քօ- միսէրի մը ներկայութեանը, զիակը ասկստէն հանուե- յաւ և ճանչցուեցաւ որպէս փախստական թիապարտ Քօլարի զիակը:

— Յաճոքի՛ արարած, ըսաւ իրեն այն ատեն Բօ- քանպուլ, կռուիովը սպառնալով, պիտի ուրանա՞ս իր ժամացոյցը և քսակը գողցած ըլլալդ:

Նիքօլօ հասկցաւ որ կորսուած էր. իր կատաղու- թեան ստատիկութիւնը նորէն սկսաւ. փորձեց ուտիկա- նութեան ձեռքէն խոյս տալ, բայց անմիջապէս կապե- ցին զինքը, և այդ վայրկեանէն սկսեալ ուրիշ բան մը չեղաւ, բայց եթէ վայրի դաղան մը, որուն մոնջիւննե- րը և կատաղութեան տղաղակները վերջապէս կը վկա- յէին ու կը հաստատէին, իր յանցապարտութիւնը ու կը չփոթեցնէին արդարութիւնը. Խեղկատակին գլուխը կախաղանին նուիրուած էր:

.....

Ինչ որ Սըր Ուիլիւմս կանխատեսած էր տեղի ու- նեցաւ:

Հակառակ ամէն ապացոյցներու՝ որոնք լնկճելի կ'ե- րևէին Ֆէրնան Ռօշէն, դատական պաշտօնեան միշտ սա համոզումն ունէր թէ՛ յանցաւոր չէր ան.

Կը հասկցուի ուրիմն թէ՛ ինչ յեղաշրջում առաջ բերաւ անոր միտքին մէջ Քօլարի գրպանէն գտնուած նամակին ընթերցումը, և կարծեց թէ իր ձեռքերուն մէջ է Ֆէրնանի անմեղութեան ապացոյցը:

Հրամայեց սր զիակը մօրկ փոխադրուի, յետոյ՝ մինչդեռ Նիքօլօ նորէն Բարիզ բերուած ու նորէն բանտ տարուած էր. դատական տաեանին իմացուց իր գտածը և անոր յանձնեց նամակը:

Մինչդեռ նորէն կառք կը հանէին Քօլարի ենթադ- րեալ սպաննիչը, այրի Ֆիրսթ բռնուեցաւ զգլու մի ըզ- զացումէ՛ մը:

— Խեղճ ծերունի, միմիջեց, սիրաս կտոր կտոր կ'ըլլայ, երբ կը մտածեմ թէ ես պիտի ըլլամ իր գլուխը կտրելուն պատճառը:

— Ա՛հ, մայրիկ, պատասխանեց Բօքանպուլ, դուք ձեր ծերունի խեղկատակէն աւելի աղէկ մէկը կը գըա- նէք, վասն զի ձեզի վշտացնելու համար չեմ ըսեր, բայց անոր տատիճանին մէկը ունիք արդէն:

Մինչդեռ այս գէպերը տեղի կ'ունենային, Ֆէրնան Ռօշէ միշտ բանտին մէջն էր:

Իր գործին նախնական հարցաքննութիւնը վերջա- ցած էր, ամբաստանագիրը պատրաստուած և յանցա- ւորը պիտի ներկայացուէր տաեանին առջև, որուն ա- ռաջին նիստը ատենը հինգ օրէն պիտի բացուէր:

Խեղճ երկտասուրդը սոսկալի յուսահատութեան են- թարկուած, այլեւս քանի մը օրէ ի վեր, գիտակցու-

թիւն չունէր ոչ իր գործերուն և ոչ իր գոյութեան :
Ապշած մնացած էր :

Արման, Լէօն, Պաքարա, երկու անգամ այցելութիւն տուած և զինքը ուղտակ խոտացած էին, ութը օր անցած էր իրենց վերջին այցելութենէն ի վեր, և անգամ մըն ալ տեսած չէր զանոնք :

Առաւօտ մը իրեն իմաց տուին, որ այլեւս միայն ութը օր ունէր սպասելու :

Այդ վայրկեանէն սկսեալ, Յէրնան ինքզինքէն ելաւ և յիմարութեան մեծաքայլ հասնիլը զգաց. պէտք կ'ըլլար բռնութիւն բանեցնել քիչ մը կերակուր կերցնելու համար իրեն. կ'ուզէր որ թող տան որ անօթութենէ մեռնի : Նախնական հարցաքննութիւնը վերջանալէն յետոյ, այլեւս մեկուսի տեղ դրուած չէր, այլ ուրիշ բանտարկեալներու հետ, որոնց հետ կրնար խօսակցիլ, բայց լռակեաց ու վայրագ դարձած ըլլալով, այլեւս խօսք մը չէր ելլեր բերնէն, մէկուն հետ ալ չէր խօսեր, և երբեք չէր իջներ լսնալին վայրագութիւնը :

Իր բանտի ընկերները զայն «Արիսթօ» մականուանած էին :

Առտու մը սակայն ներկայացաւ Պաքարա :

Առանց խօսելու՝ Պաքարայի նայեցաւ տխուր ն. յուսածքով մը, առանց ոգեւորութեան և պաղ կերպով, ուր կը տեսնուէր իր ապշութիւնը :

Պաքարա բռնեց անոր ձեռքէն և առջիւր ծնրադրեց :

— Խեղճ պարոն Յէրնան, մըմնջեց, որչափ ալ փոխուած էք :

Եւ արդարեւ, բաւտարկեալը տոգունած, տկարացած ու ծերացած էր. այլեւս ուրիշ բան չէր բայց եթէ իր չուքը :

Պաքարա ինքն ալ փոխուած էր : Անիկա չէր այն

վայելուչ ու թեթեւօլիկ մտկամարդ կինը, որուն կեանքը աղմուկներով ու խնդուքի քրքիչներով կ'անցնէր, որովհետեւ երկայն տօնախմբութիւն մըն էր ան, տնօրէ կ'ընտելեալ օրուան համար, և միմիայն հաճոյքի վրայ մտածող :

Անիկա մեռած կին մըն էր այլեւս, որուն տոգունած ճակատը կը վկայէր խղճի ամենասոսկալի խայթերու, տաքնագնդերու դոյութիւնը :

Ան պարզօրէն հագուած էր և կարծես կ'ուզէր իր տնցեալի հպարտութիւնը՝ ներկայ խնարհամտութեամբը վերստին ծախու առնել :

— Ա՛հ, դ՞ուք էք, ըսաւ իրեն Յէրնան խուլ ձայնով մը, որպէս թէ մեղաւորուելին տեսքը իրեն յիշեցուցած ըլլար իր կրած չարչարանքները :

— Այ՛ո՛, պատասխանեց խիստ ցած ձայնով, ես եմ... ես եմ որ կուգամ, անգամ մը եւս ներդոյութիւն խնդրել և ըսել ձեզ որ յուսաք... պիտի աշխատինք ձեզ ազատել :

Յէրնան գլուխը թոթուեց :

— Անկարելի՛ է, մըմնջեց :

— Ո՛չ, ո՛չ, ըսաւ Պաքարա ուժգնօրէն, անկարելի չէ, բնաւ երբեք անկարելի չէ անմեղութիւնը ապացուցանելը : Յուսացէք, պարոն Յէրնան, առաւել քան երբեք այսօր յուսացէք :

Եւ որովհետեւ տխուր ժպիտ մը՝ ուր կը տեսնուէր իր անհաւատութիւնը՝ կը սպրդէր անոր չրթունքին վըրայէն, Պաքարա շարունակեց :

— Պ. կոմս տը Բէրկազ պիտի ազատէ ձեզի և ան կրնայ ինչ որ կ'ուզէ, բայց ատոր համար ժամանակ պէտք է, պարոն Յէրնան :

— Ժամանակ, ըսաւ յուսահատ թօնով մը, բայց

դուք չբխտէ՞ք որ ութը օրէն պիտի դատուիմ ու դատապարտուիմ:

— Ութը օր, կրկնեց, մանկամարդ կինը տալու թեամբ, բայց անկտրելի է այս:

— Ասով հանդերձ ճիշդ է...

— Ասկէ մինչեւ ութը օր, պոռաց, Պատթիէն վերադարձած պիտի ըլլայ Պրըթանիայէն, ուր ստիպած պիտի ըլլայ Սըր Ուիլիեմը խօսելու: Ա՛հ, մենք պիտի ազատենք ձեզ յանցաւորներու ատեանին ամօթէն... կ'երդնում ձեզի:

Այն վայրկեանին ուր Պաքարա այս խօսքերը անտանելի յուզումով մը կ'արտասանէր, այդ պահուն, բանտապահ մը և ոստիկան մը երեւցան:

— Աստուած իմ, մրմնջեց Ֆէրնան սարսափահար, ժամը հասած է ուրեմն:

Բայց բանտապահը պատասխանեց.

— Նախաքննիչ դատաւորը ձեզ տեսնել կ'ուզէ:

Պաքարա յոյսի սարսուռ մը ունեցաւ:

— Գուցէ, ըսաւ միտքէն, գտած են ճշմարիտ յանցաւորը:

Եւ մեկնեցաւ Ֆէրնանի քովէն, հետեւեալ օրը զայն նորէն տեսնելու խոստումով:

Ֆէրնան հետեւեցաւ ոստիկանին, և տարուեցաւ այն ատենակալ-դատաւորին առջեւ. որ իր դործին նախնական հարցաքննութիւնը ըրած էր:

— Պարո՛ն, ըսաւ իրեն այս վերջին, կը ճանչնա՞ք այն յանձնակատարը որ նամակ մը բերաւ ձեզի ձեր ձերբակալութեան տաճին օրը:

— Ո՛հ, պատասխանեց Ֆէրնան, բնաւ երբեք տեսած չունէի զայն:

— Բաւական այլանդակ բան է այս: Ինքը կը ճանչնայ ձեզի:

Եւ հարցաքննիչ դատաւորը Ֆէրնանին կարդաց Սըր Ուիլիեմէ գրուած ու ֆօլարէ ստորագրուած նամակը:

— Արդ, շարունակեց դատաւորը, այս նամակը, ճշգրտէն պիտի ապացուցանէ ձեր անմեղութիւնը, առանց ամենաթեթեւ բնագործի մասութեան մը, թէ և ըստ այս նամակին՝ դրամարկլին բանալիները կախուած էին կղպանքէն և դրամարկլը բաց էր... մինչդեռ ըստ ձեր հարցաքննութեան, ընդհակառակը, մինչեւ իսկ դրամարկլը բացած չէք:

— Ճշմարիտը այս է, մրմնջեց Ֆէրնան. Բայց պարո՛ն, այն շանթահարիչ լուրը զոր կը պարունակէր ինձ համար այդ նամակը, զոր կը բերէր յանձնակատարը, անշուշտ կրցած է խելքս գլխէս տռնել... կարելի է պատը Պօրթօ դրամարկլը բաց ձգած էր իմ գիտցածս առէ որ անմեղ եմ:

Ֆէրնանի շեշտը այնչափ անկեղծ էր որ ամէն պաշտօնակալի մարդ կրնար ենթադրել որ իրապէս յիշողութենէն ելած էր այդ պարագան:

— Պարո՛ն, ըսաւ իրեն հարցաքննիչ դատաւորը, այս նամակը՝ զոր ձեռքերուս մէջն է այլեւս կասկած կամ տարակոյս չի ձգեր ձեր անմեղութեան վրայ, ուստի ազատ պիտի թողում ձեզ:

Ֆէրնան ուրախութեան ազաղակ մը արձակեց՝ և մարած ինկաւ նստարանի մը վրայ:

Ազատ էր, իր անմեղութիւնը կը ճանչցուէր...

.....

Ժամ մը յետոյ, Ֆէրնան Ռօշէ կը ներկայանար Բէրկադի ապարանքը, Արման, Պաքարա, Լէօն Ռօլան միացած՝ հոն կը

գանուէին, և իրենց զարմացումը ծանր աստիճանի հասաւ տեսնելով երիտասարդը որ կը ժամանէր:

Ինչպէս ազատած էր, ի՞նչ միջոցներով ապացուցած էր իր անմեղութիւնը:

Այնպիսի բան մըն էր սա, որ իրենց զարմանք կը պատճառէր:

Բայց երբ ֆէրնան համառօտակի պատմեց Քօլարէ գրուած կարծեցեալ նամակին գոյութիւնը, երբ Պ. տը Բէրկազ գիտցաւ որ այս վերջինին զիտկը գանուած է գինեատունի մառանին մէջէն, և թէ խեղկատակ Նիքօլօն ամբաստանուած է այս մարդասպանութեամբ, այն տան մեծ լոյս մը սփռեցաւ իր միտքին մէջ՝

— Դարձեալ Անտրէան է մըմնջեց:

Եւ կոմսին մ' գերը տնկուեցան սա մտածումով թէ՛ գուցէ: այդ ժամուն, քանի որ ֆէրնան ազատուած էր, Սըր Ուիլիեմս պառօնը Հէրմինին տոնուօնն էր: «Եւ Պասթիէն որ ինձ բան մը չգրեց, մըմնջեց Ահաւասիկ երեք օր է որ լուրի կը սպասեմ իրմէ... և ոչինչ»:

Կոմսը ծայրագոյն յուզման իը մէջ էր, այնպիսի յուզմ մը՝ ուրկէ Պաքարս և ֆէրնան բան մը չէին հասկնար:

Այդ պահուն յանկարծ դուռը բացուեցաւ և մարդ մը երեցաւ սեմին վրայ:

Ի տես այս մարդուն՝ որ Պրըթաննոն գեղջուկի մը պէս հագուած էր և արծաթեայ ժապաւէններով կանանչ քառքէթ մը կը կրէր, փոխանակ լայնեզր գըլ-խարկի, Արման աղաղակեց.

— Ա՛հ, ահաւասիկ Պրըթանիայէն լուր եկաւ: Ահաւասիկ իմ Բէրլօվէնի որսի պահապանս:

Որսերու պահապանը տիղմով ծածկուած էր, ան ձիով եկած էր ամենամեծ արագութեամբ:

— Պարոն կոմս ըսաւ, գուժ մը կը բերեմ ձեզի, Պ. Պասթիէն մեռաւ:

— Մեռաւ, Պասթիէնը մեռաւ, բացազանչեց կոմսը ապշահար:

— Այս պարոն, ինչ օրէ ի վեր:

Եւ որսերու պահապանը պատմեց թէ մարդասպանութեան իրիկունը Պասթիէն զուրս ելած էր ոտքով ծերունի տալու ժէրօմին հետ. և թէ անգամ մըն ալ երեցած չէր:

Երկայն ժամանակ սպասած էին անոնց, գիշերը, հետեւեալ օրը մինչև իրիկուն և հետեւեալ գիշերը:

Ամենեկն երեցած չէին վերստին:

Բայց երկու օր վերջը ծովը եղերքի աւազներուն վրայ զիտկը բերած, գլուխը տրած էր, այսինքն Պասթիէնիը զիտկը:

Եւ սակայն, զարմանալի բան, իրեն հետ անդունդին մէջ գահավիտած ձիուն մարմինը, անուշտ հեղեղաւէ մը քշուած տարուած էր, և գտած չէին զայն, այնպէս որ Սըր Ուիլիեմսի ոճրագործութեան միտկ ապացոյցը ահա ներկայիս եղած էր:

Բայց Արման չխտրուեցաւ ամենեկն և գուշակեց որ անպատիւն Անտրէա անգամ մը ևս կը յաղթանակէր: Ուստի ճամբու ձիւր ուղեց:

— Պրըթանիա՛, պոռաց, խօսքը ֆէրնանի ուղղելով, Պրըթանիա երթանք, և Աստուած տայ որ հասնինք ժամանակին:

Դ .

ՖԵՐՆԱՆ ՌՕՇԷԻ ԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

Քօլարի դիակին գտնուելէն և Ֆէրնանի անմեղու-
թիւնը հաստատող նամակին երևան գալէն հազիւ երեք
չորս օր ետքը տեղի ունեցած էր Ֆէրնանի արձակումը:

Այս բանը ուրեմն ժամանակ տուած էր Սըր Ուիլ-
հերմսի անմիջապէս մեկնելու և Պրըթմանիա վերադառ-
նալու, Քէրկազ կոմսին Պասթիէնի մահը խմանալէն շատ
տառջ:

Պառոնը գիշեր մը մութը կոխած պահուն պ. տը
Լատիի տունը հասաւ, այն վայրկեանին իսկ, երբ վա-
զեմի աղնուականը որսորդութենէ կը վերադառնար:

Պ. տը Լատի կէս մը մտերիմ դարձած էր Սըր Ուիլ-
հերմսի հետ:

Ան գիտէր թէ Սըր Ուիլհերմս Բարիզ երթալու հա-
մար մեկնած էր, Ֆէրնանը ազատելու և այսպէսով Հէր-
մինի ձեռքը ստանալու նպատակով:

— Է՛, ուրեմն, հարցուց ուժգնօրէն վաղեմի Պրը-
թմանիացին, Սըր Ուիլհերմսի ներս մտնելը տեսնելով:

— Է՛, ուրեմն, պատասխանեց Սըր Ուիլհերմս, լը-
րացաւ:

— Ազատեցի՞ք:

— Կատարելապէս:

— Ուրեմն յանցաւոր չէ՞ր:

— Ընդհակառակը, սիրելի ասպետ:

— Ուրեմն ի՞նչպէս կըցաք, ի՞նչպէս ըրիք:

— Ա՛հ, ըսաւ, այս բանը ինծի հարիւր հազար ֆը-
րանքի նստաւ:

Ասպետը չկրցաւ գտակ ինքզինքը, սքանչացումով
նայելէ այս մարդուն՝ որ հարիւր հազար ֆրանք կը
վատնէր իր սիրած կնոջ հաճելի թուելու համար:

— Բայց վերջապէ՞ս... գողտնի՞ք մըն է ուրեմն:

— Ո՛չ, անշուշտ, և անուասիկ ինչ որ լրի:

— Տեսնենք, ըսաւ ասպետը:

— Ֆէրնան Ռօշէ յանցաւոր էր կամ չէր:

— Ասիկա յայտնի է, ըսաւ ասպետը:

— Եթէ չէր, դուք գտնել պէտք էր, կարելի չէր
չայն ազատել անոր անմեղութեանը վրայ պնդելով:

— Այդ ըսածէդ աւելի ճիշդ բան չկայ, և ե՞տքը:

— Բայց արդարութիւնը, մանաւանդ Ֆրանսայի
մէջ, այն բանն է, որ ամենէն աւելի քիչ բանաստեղ-
ծական է աշխարհի վրայ. մտքի մտքի քաղաքի
թեամբ կ'ընթանայ և միայն դրական ապացոյցներուն
հաւատք կ'ընծայէ:

— Լա՛ւ, ըսաւ ասպետը, կը տեսնեմ թէ կը մօ-
տենանք:

— Ֆէրնան յանցաւոր էր, տսիկա վիճելի է: Արդ,
հակառակը ապացուցանելու համար պէտք էր գտնել
այնպիսի մարդ մը՝ որ հաւանէր ինքզինքը իբր գողու-
թեան հեղինակը յայտարարելու:

— Եւ դուք գտա՞ք զայն:

— Այո՛, ըսաւ անամոքէն պառոնը:

— Հարիւր հազար ֆրանքով:

— Ինչպէս որ կ'ըսէք, բայց հարիւր հազար ֆը-
րանքները երջանկութիւն չեն բերած իրեն:

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ տարիկա, ըստա տապետը զարմացած,

— Ա՛հ, պիտի տեսնէք... տարիկա պատմութիւն մըն է որ վիպասանութեան կը նմանի... այն մարդը զոր գտայ Քօլտր կը կոչուէր... տարիկա փախստական թիւ պարտ մըն էր, որ ստատանային պոչէն կը բռնէր և ինքզինքը ուղածին պէս կը պահէր։ Եկաւ վայրկեան մը, երբ իր դիրքը այլեւս վստահելի չեղաւ. ոտտիկանութիւնը իր հեռքերուն վրայ էր, անպատճառ օր մը դարձեալ պիտի բռնուէր։ Այս պարագաներուն մէջն էր որ ես հանդիպեցայ իրեն։ Ան հաւանեցաւ գրելու նամակ մը, զոր պիտի ստորագրէր ալ և իր Լոնտոնի մէջ ունեցած մէկ կարծեցեալ սիրուհիին պիտի ղրկէր։ Յետոյ ինծի ընկեր մը բերաւ, գող մը՝ որ գինեպան եղած էր, և փոքրիկ կատակերգութիւն մը տեղի պիտի ունենար։ Քօլտր գինեպանին տան մէջ կահաւորուած սենեակ մը պիտի վարձէր. անիկա պիտի ամբաստանէր զայն, և ոտտիկանութիւնը պիտի համէր, և չպիտի գտնէր ամենեւին Քօլտրը, որ քանի մը ժամէ ի վեր Ամերիկայի ճամբան բռնած պիտի ըլլար՝ հարկեր հազար ֆրանքներովը միասին, բայց ան՝ ոտտիկանութիւնը՝ պիտի գտնէր թուղթեր, նամակներ, և այս նամակներուն մէջէն ալ այն՝ զոր Լոնտոն կը ղրկէր, և որուն մէջ ինքզինքը կը գովէր և կը պարծենար թղթապանակին գողութեամբը՝ որ Ֆէրնան Ռօչէի վերագրուած էր։

— Կեցցեն, աղաղակեց տապետը սքանչացած, բայց այն բոլոր ըսածներդ խիստ մտաջիւղեամբ չինուած խօսքեր են։

— Բաւական, պատասխանեց Սըր Ուիլքինս համեստ չեչտով մը։

— Եւ նամակը գտնուեցաւ։

— Ա՛հ, ըսածէ՛ք ալ աւելի, Քօլտրն ալ գըտնուեցաւ...

— Բայց ուրացա՞ւ այն ատեն։

— Ոչ մեռած էր. ըստա պառոնը խօսքը պաղաքիւնութեամբ վերջացնելով, գինեպանը սպաննած էր զայն հարկեր հազար ֆրանքները իւրացնելու համար։

— Եւ նամակը։

— Նամակը տակաւին թղթապանակի մը մէջ էր, զոր Քօլտր վրան կը կրէր։ Գտնուած է ղիակը և թղթապանակը։

Այս եղաւ այն պատմութիւնը, զոր ըրաւ Սըր Ուիլքինսը՝ Լասիի տապետին, այն զէպքերուն վրայ՝ որոնք տեղի ունեցած էին Բարիդ և Պուժիվալ։

Ասպետին աչքին պառոնը կը մնար ուրեմն իբր կատարեալ աղնուական մը, տապետական բնաւորութիւնով մը, որ ետ չէր ընկրկեր ոչ մէկ ծայրայեղութեան առջև՝ իր սիրած կնոջ արմատաւ համար։

— Սըր ուրեմն, ըսաւ պ. ար. Լասի՝ քանի մը վայրկեան խորհրդածելէն վերջ. միայն մէկ բան կը զոյգայ ընկիւք։

— Ի՞նչ բան։

— Իմացնել Օր. Պօբէօի ձեր յաջողութիւնը։

— Ո՛չ, ըսաւ պարոնը։

— Ինչպէ՛ս, աղաղակեց տապետը, պիտի հրաժարի՞ք...

— Եւ ոչ մէկ կերպով, պատասխանեց պառոնը կեղծ տխրութեամբ մը։ Բայց օրիորդ Հէրմին այդ խոստումը յուզումի վայրկեանի մը մէջ ըրած է, և ինձ համար վեհանախութիւն չպիտի ըլլար այս մասին խօսիլ իրեն հետ։

Պարոն ար. Լասի ուսերը լարճրացուց։

— Օ՛հ անդր, ըսաւ, ան խոստացած է, և Հէրմին պիտի չնորհէ իր ձեռքը։

— Կը յուսամ, բայց բնաւ երբեք չեմ ուզեր զին-
քը ստիպել:

Եւ Սըր Ուիլիերմս կ'ըսէր ինքնիրեն.

— Այս քաջարի ասպետը դրական մարդ մը չէ,
և չգիտեր որ մարդ կրնայ ամէն բան ստանալ կ'ինքնին
առանց բան մը իսկ պահանջելու:

Պ. տը Լասի և Սըր Ուիլիերմս իրենց խօսակցու-
թեան այս տեղումնքն էին, երբ ձիու մը քայլերը լսե-
լի եղաւ բակին մէջ. յետոյ ժօնասին երեւնալը անսր-
ւեցաւ:

Տիկին տը Քէրմատէքի սպասուորը ուղղակի ժե-
նէէն կուգար, և պառնուհիէն նամակ մը կը բերէր
ասպետին:

Պ. տը Լասի պահարանը պատուեց և կարդաց:

«Սիրելիդ իմ գրացի:

«Ահաւաստիկ ութը օր է, որ Սըր Ուիլիերմս մեկնե-
ցաւ: Իր մեկնումէն ի վեր, Հէրմին դրգուած վիճակ
մը ունի, և աչքի զարնելու չափ կը փոխուի:

«Պառնը վերադառնալ խոստացած է իրեն, ան կը
սիրէ՞ արդէն պառնը, առնց վրայ բան մը չեմ գիտեր,
բայց ամէն օր կը հարցնէ ինձ թէ միթէ ձեր վրայօք
լուր մը չունի՞մ, ուրիշ կը հետեւցնեմ, սիրելի ասպե-
տըս, թէ դուք չէ՞ք որ կը զբաղեցնէք իր միտքը, այլ
ինքը:

«Դիտէ՞ք ո՞ւր է պառնը:

«Պիտի վերադառնա՞յ:

«Բառ մը չըրկեցէք, կ'ազաչեմ, և Զերգ՝

ՊԱՌՈՆՈՒՀԻ ՏԸ ՔԷՐՄԱՏԷՔ»

Ասպետը այս նամակը Սըր Ուիլիերմսի երկնցուց:

Պառնը ստրտած ուրախութենէն և բաւ ինքնի-
րեն.

— Կարծեմ թէ յազթանակի ժամը հասաւ:

Յետոյ դրպանէն լրագիր մը քաշեց հանեց, մօտե-
ցաւ սեղանի մը քով և սկսաւ գրել:

Ժամ մը վերջ ժօնաս վերստին ձի կը հեծնէր՝ կրե-
լով բաւական խոշորկեկ ծրար մը պ. տը Պօքրէօի հա-
մար և ասպետին ալ մէկ նամակը պառնուհիին հա-
մար:

Ասպետը կ'ըսէր.

«Սիրելի գրացուհի,

«Սըր Ուիլիերմս հիմա ժամանեց, ան տխուր է ինչ
որ չեւ երբեք. սակէ կը հետեւցնեմ թէ միշտ կը սիրէ
ձեր յրօջ թունուհին:

«Վաղը միտքը դրած է ձի հեծնել և ժէնէ դալ, և
յոյս ունի թէ ցրուիչը պիտի տեսնէ տիրութեան այն
ամպին՝ զոր կը ծածկէր Օր. Հէրմինի չքնաղ ճակատը,
արուն, ինչպէս նաեւ ձեր երկու ձեռքերը՝ պատիւ ու-
նիմ համբուրելու տկնածական խորին յարգանքով»:

ԱՍՊԵՏ ՏԸ ԼԱՍԻ

Իսկ ստալէս խմբադրուած էր Սըր Ուիլիերմսի նա-
մակը:

«Սիրելի աներ,

«Կարծեմ թէ խաղը վաւարկուած է:

«Զեր աղջիկը, պաշտօնապէս իր ձեռքը ինձ խոստա-
ցաւ, եթէ երբեք տղատէի իր սիրելի Ֆէրնանը: Հոս
ներկաւուած պիտի գտնէք, անոր համար նամակ մը և
«Նազէթ տը Թրիւպիւն»ի մէկ յօդուածը:

«Ձեր պատասխանին կ'սպասեմ Մանուարի մէջ:

Ձերդ ՍԸՐ ՌԻԻԼԵԼՄԾ

Պ. տը Պօրբէօ այս նամակը ընդունեց Սըր Ռիլ-երմանն ասպետին տունը հասնելէն ժամ մը վերջ:

Հէրմին քանի մը օրերէ ի վեր ուրուականի մը կը նմանէր. արցունք թափած էր և աղօթած էր...

Ան խօսք տուած էր ամուսնանալու պատճառին հետ, եթէ ան ազատէր Ֆէրնանը: Եւ կը յուսար թէ ալ ան-կէց վերջ պիտի մեռնէր:

Պ. տը Պօրբէօ Օր. Հէրմինի յանձնեց Սըր Ռիլ-երմանն նամակը սա ձեռով խմբագրուած:

«Օրիորդ,

«Աւանդ, յանցաւոր էր ան,

«Եւ սակայն ազատեցի, և այս ժամուս ամբողջ Բարիդ կը հաւատայ անոր անմեղութեանը: Դուք պի-տի կտրենաք համոզուել այս մասին՝ ներքիակ լրագիրը կարդալով:

«Փրանսական հողէն յաւէտ հեռանալու վայրկեա-նիս՝ այն ֆրանսական հողէն, ուր շատ բան քա-շեցի, օրիորդ, կ'ուզէի վերջին անգամ մըն ալ տես-նել ձեզ, ոչ թէ յիշեցնելուն համար խոստում մը զոր ըրիք յուզման և վիշտի վայրկեանի մը մէջ, այլ ը-սելու համար յաւիտենական հրոժեշտս: Պիտի մերժէ՞ք զիս...»

Հէրմին կարդաց այս նամակը, յետոյ «Կազէթ տը Թրիպիւն» լրագիրը բացաւ:

«Ողբերգութիւն մը որ պիտի բացուէր եղեռնա-դատ ատենան ռուջէ, կ'ըսէր լրագիրը, գտաւ իր վախ-ճանը, ք յս ուսող սղմկալից կերպով՝ հարցաքննիչ դատաւորին սենեակին մէջ:

«Մեր ընթերցողները անշուշտ կը յիշեն տակաւին, արտաքին գործերու նախարարութեան մէջ պաշտօնեայի մը ձերբակալութիւնը՝ որ ամբաստանուած էր երեսուն մը հազար ֆրանքի թղթապանակի մը գողութեամբ, որ կը գտնուէր գրասենեակի պետին Պ. տը Պօրբէօի դրա-մարկիւն մէջ, որ կատարեալ վստահութիւն ունէր այդ պաշտօնեային վրայ:

«Ամբաստանեալը ուժգնօրէն կը բողոքէր ու կը պնդէր իր անմեղութեանը վրայ, բայց ապացոյցները կ'ընկճէին զինքը:

«Վերջերս արուարձանի զինեալ մը մէջ ուսան-նուած մարդ մը գտնուիլը, և զիակին վրայէն գտնուած նամակը՝ բոլորովին նոր լոյս մը կը սփռեն այս խոր-հըրդաւոր գործին վրայ:

«Այն առտուն երբ գործուեցաւ գողութիւնը, յանձ-նակատարի պէս հազուած մարդ մը, նամակ մը ձեռքը ներս մտաւ այն գրասենեակէն, ուր պաշտօնեան կ'աշ-խատէր բաց դրամարկիւն քով»:

Անկէ ետք կուգային Գօլարի Օրիորդ էմիլի Ֆուլ-պէօֆի գրած կարծեցալ նամակին մէջ պարունակուած մանրամասնութիւնները և դատական պաշտօնաթերթին յօդուածը սա բառերով կը վերջանար:

«Պ. Ֆէրնան Ռօշէ անմիջապէս արձակուեցաւ և անշուշտ նորէն պիտի մտնէ պաշտօնէութեան մէջ, ու-րուն ամենէն պատուաւոր պաշտօնեաներէն էր ան»:

Օրիորդ աը Պօրթէօ քանի մը վարկեան կարծեց թէ ուրախութենէն պիտի մեռնէր, յետոյ Սրբ Ուիլիքմսի իր ըրած խոստումը յիշեց և գրեց անոր սա մէկ քանի տողերը.

«Պատռ'ն,

«Մարդ, աւա՛ղ մէկ անգամ միայն կը սիրէ իր կեանքին մէջ. բայց եթէ երախտապարտ սէր մը կրնայ մոռցնել տալ ձեզ այն սէրը՝ զոր իրաւունք պիտի ունենայիք պահանջելու այն կնոջմէն, որ ձեր անունը պիտի կրէ, դուք կրնաք իմ ձեռքս Լասիլի ասպետին մըջոցով խնդրել տալ.

Պիտի ջանամ ձեզի նուիրել իմ կեանքս և պարկեշտ կին մը պիտի ըլլամ.»

ՀԷՐՄԻՆ

Երբ պտուռնը ընդունեց այս նամակը՝ որուն կը սպասէր, վասն զի վստահ էր Հէրմինի հաւատարմութեանը վրայ, բաւականացու մրմնջելով.

— Խեղճ աղջիկ, անօգուտ անգը ինքզինքին վիշտ պիտի պատճառէ: Իմ աչքս գրամօսիտին վրայ է, և ոչ թէ իր սիրոյն: Ես զգայուն մարդ մը չեմ, և եթէ սիրելու ըլլայի, կարծեմ թէ խիստ յարմար պիտի ըլլայի սա սիրունիկ Ժաննի համար, զոր սիրունիս պիտի ընէի սա խեղճ Արմանի քիթին տակ...:

Եւ պտուռնը գրեց պ. աը Պօրթէօի.

«Ես Բարիզէն հետս բերած եմ, «Իրլանտացի աղ-նուական Սրբ Ուիլիքմս պառոնը» ըլլալս հաստատող բոլոր վաւերութեւնովս:

«Իրենց կարգին են անոնք:

«Լասիլի ասպետը ձի կը հեծնէ երթալու իմ պատ-

ուական աներոջմէս պաշտօնական հարմարութիւնը ընելու, պէտք է փութացնել գործերը, երկու անգամ ծանուցում ընել եկեղեցիին մէջ, և այսօրուընէ մինչև ութը օր կատարել տմուսնութիւնը:

«Հետեւեալ օրը սիրելի անեք, ես լաւ գիտեմ թէ ուրիշ պիտի պահանջենք 12 միլիոնները, և պիտի թոյլատրեմ ձեզ, որ սիրէք Սրբիդը, զոր մեծ խնամքով պահած եմ ձեզի համար, վաղեմի՛ թշուառական»:

Ձերդ՝ ՍԸՐ ՈՒՒԼԵԸՄՍ

Ե .

Դ Ա Շ Ի Ն Ք Ը

Այս նամակի թուականէն ութը օր ետքը, Ժէնէի հնօրեայ բնակարանը, առտուսն ժամը ութէն սկսեալ տօնախմբութեան կերպարանք մըն էր առած, չըջակաւ ներու ծառաները, ագարակի վարձակալները, գիւղացիները, կիրակնօրեայ հազուադէպէն հազած կը վազէին կողակային և նոյնինքն տիկին տը Բէրմատէք խը-լախճանքի հազուատ մը հազած էր, որ կոյսրութեան առաջին օրերէն մնացած ըլլալ կը թուէր:

Ժամը իննին, շատ մը կառքեր կը հոսնէին չըջականերէն և հետզհետէ վար կ'իջնէին մօտակայ զղեակատէրերը և նօտարը, որ հարսանիքի դաշինքը պիտի պարտատէր:

Յետոյ, վայելչագեղ «թիւլպիւր»ի մը կանդ էր առած, ուրկէ վար իջած էին Սըր Ուիլիամս պառոնը և Լասիի ասպետը, փեսան և վկան:

Քանի մը վայրկեան տլ, և ահա Հէրմինի տմուսինը պիտի ըլլար ան և տասերկու միլիոնները իրը պիտի ըլլային:

Գալով օրիորդ տը Պօքրէօի, ան իջած էր այնպէս՝ ինչպէս կ'իջնեն մարտիրոսները դէպի կախաղան քալելու համար:

Ֆէրնան Ռօչէն ազատելու համար տուած խօսքին հպատակելով ան կ'ամուսնանար Սըր Ուիլիամսի հետ, մինչդեռ ան զոր այնչափ սիրած էր և զոր տակաւին կը տիրէր, ազատուած էր:

Մտրեարէ արձանէ մը աւելի տօգոյն, իր հարսանեկան սպիտակօթոյր զտրդարանքին մէջ Հէրմին ելլալու՝ սրահին մէջ հաւաքուած հրաւիրեալներուն, նման այն մարդկային զոհերուն, որոնք յատկացուած և նախարարուած են զոհաբերող դանակին:

Պ. տը Պօքրէօ թեւը սնոր տուած կը քալէր:

Իսկ մայրը քովէն կը յառաջանար:

Հէրմին այնչափ լաւ կերպով պահած էր իր վիշտը, այնչափ լաւ կերպով հաւատացուցած էր Ֆէրնանի յիշատակին և իր սիրոյն ջնջուիլը, և սրտին տէրը Սըր Ուիլիամսը ըլլալը, որ նոյն իսկ մօրը նորագնին աչքը խորուած էր անկէ:

Թէրէզ երջանիկ կը կարծէր իր աղջիկը, և անոր վերջին աստիճանի տօգուսնութիւնը վերադրեց այդ հանգիստնոր արարողութենէն զգացած յուզմունքին:

Հարսանիքին պայմանագրութիւնը ժամը իննին տեսնենքը պիտի ստորագրուէր. ժամը ասանին երկու ամիսները կառք պիտի նստէին մօտակայ գիւղը երթալու և հոն քաղաքական իշխանութեան պաշտօնեային միջոցով ամուսնանալու. կէսօրին տեղի պիտի ունենար հարսանիքին կրօնական արարողութիւնը:

Այն իրիկունն իսկ, նորապսակ տմուսները պիտի մեկնէին Բարիւ հետերնին տանելով՝ հակառակ իր մեծ տարիքին՝ Քէրմատէք պառոնունին և Լասիի ասպետը, որոնք կը փափաքէին Սըր Ուիլիամսի ընկերանալ:

Արդ, այն պահուն, երբ ժամը ութը կը հնչէր, Ֆէրնէի մեծ սրահին դուռները բացուեցան և մանկաւանդը նշանածունին ներս մտաւ, պիտի Պօքրէօի բա-

դուկին կրթնած, մայրն ալ ետեւէն՝ սրուն Սրբ Ուի-
երմա իր թեւը տուած էր: Երջանկներու հրաւիրեալները
և իրենց կիները, որոնք արդէն մօտակայ սրահի մը
մէջ հաւաքուած էին, չէին դադարէր զովաբանութիւն-
ներ ընելէ՝ սքանչելի ձեւերուն, աղնիւ և ակնածակամ
տեսքին վրայ այն օտարական զեղեցիկ պառնին զոր
սէրը կ'առաջնորդէր ամուսնանալու այնպիսի աղջկան մը
հետ, որ զրեթէ հարստութիւն չունէր:

Նօտարը, որ կարծուկ, չոր և կեղծամ կրող ծերուկ
մըն էր, նստած սեղանին առջև կը մրմնջէր:

— Դեղեցիկ և սքանչելի բաղդ, իմա՛ն որ, եթէ
Տըպլինի քաղաքապետին միջոցով յանձնուած իրրան-
տայի վկայագիրները ստույգ են, սքանչելի հարստութիւն:

Պառնը, ինչպէս որ կը գուշակուի, ձեռք բերած
էր այնչափ կեղծ թուղթեր. որչափ կընար, ապացու-
ցանել կարենալու համար իր տասը հազար սկիի եկա-
մուտ ունենալը:

Հրաւիրեալները ամբողջացած էին, ապադայ ա-
մուսինները պատրաստ և ժամը կը հնչէր:

Տիկինն ալ Քէրմասէք որ կէս մը պառկած էր իր
օրըսթոսին վրայ, հրամայեց որ զօւռները գոցեն և
համբոց ծառաները:

— Պարոն նօտար, ըստ, կը բարեհաճի՞ք կարգալ
դաշինքը, զոր պաշտօն ունիք խմբադրելու:

Նօտարը ուղի ելաւ, գրիչը տեղը դրաւ, ակնոցը
քիթին տնցուց, հաղած և կնքուած խոշոր տետրակ մը
բացաւ:

Բայց այն վայրկեանին երբ կը սկսէր կարդալ,
ընդմիջուեցաւ անխնկու գղրղիւնէ, խարաղաններու
և փոքրիկ զանգակներու շառաչիւններէ, որոնք լսելի
եղան բակին մէջ:

Հրաւիրեալները իրարու երես նայեցան, անոնցմէ

մէկը բացաւ մեծ պատուհան մը և պատուհանէն դուրս
ծուեցաւ:

— Բօսթայի կա՛ռք մըն է, ըսաւ, երեք անձեր
կ'ելլեն մէջէն:

Սրբ Ուիլերմա այս աղմուկին, այս խօսքերուն
վրայ, յանկարծական հիւանդութեան պէս բան մը
զգաց և տագուկեցաւ:

Հէրմին, որ արդէն ուրիշ բան մը չունէր քայց
հաղիւ իր գոյութեան բնազդը, և դաշկանալ կ'սկսէր
որչափ որ ձախորդ ժամը կը մօտենար, սարսաղ և յոյսի
նշոյլէ մը յափշտակուած սիրաւ բափախեց իր կուրծ-
քին առի:

Յանկարծ դուռը բացուեցաւ և մարդ մը երեցաւ
սեմին վրայ:

— Պարոն՝ կոմս Սըման տը Քէրկազ, ծանոյց
սպասաւորը:

Եւ Սըման սևեր հագած, տագոյն դատաւորի մը
հանդիսաւոր քայլուածքովը ներս մտաւ և ուղղակի
տիկինն տը Քէրմասէքին դնաց, առանց իսկ ուշադրու-
թիւն ընելու Սրբ Ուիլերմայի:

— Տիկին, ըսաւ, ներեցէ՛ք, եթէ կը համարձակիմ
ձեր տունը ներկայանալ առանց ազգարարելու, և նմա-
նօրինակ հանդիսական ու ամենալուրջ պարագայի մէջ,
բայց գերագոյն շահ մը զիս կը ստիպէր այսպէս ընել:

— Պարոն կոմս, պատասխանեց պառնուհին զար-
մացած, ինչ որ ալ ըլլայ այն պատճառը՝ որ ձեզ հոս
կը բերէ, բարի եկաք, հրամանեցէ՛ք:

— Տիկին, կրկնեց Պ. տը Քէրկազ, ես լուսահոգի
Քէրմօր տը Քէրմարուէ պառնին կտակատարն եմ,
այն պառնին, որ բնիկ Պըրթանեացի աղնուական մըն
է, և երկու ամիսէ ի վեր մեռած է՝ 12 միլիոն Ֆրան-
քի չափ հարստութիւն մը ձգելով:

Արման այն ասեան զուգարդ զէպի Սըր Ուիլերմոր
դարձնելով:

— Ճ. մարիտ չէ՞, պրոտն, ըստ, այս թիւը ճիշդ
չէ՞:

Սըր Ուիլերմոր խիստ յուզուած էր, այլ սակայն
պատասխանեց.

— Չեմ գիտեր, պրոտն, ինչո՞ւ համար այս հար-
ցումը կ'ուզէք ինձի, ես ոչ Քէրմարուէ պառոնը կը
ճանչնամ, և ոչ ալ տեղեկութիւն ունիմ իր հարստու-
թեան քանակութեանը մասին:

— Ա՛հ, ըստ Արման, ես ընդհակառակը այդպէս
կը կարծէի, անցնի՛նք:

Եւ խօսքը դարձեալ պառոնուհիին ուղղելով.

— Տիկին, ըստ, կրնա՞ք խնդրել պ. Նոտարէն որ
զմեզ վայրկեան մը առանձին ձգէ:

Նոտարը խանդութիւն րրաւ և դուրս ելաւ, անց-
նելով մօտակայ արահի մը, ուր կը գտնուէին հրաւիր-
եալները:

.....

Արման այն ասեան մօտեցաւ Տիկին տը Պօրթէօի՝
որ յուզուած և տագոյն էր, և չէր գիտեր թէ ինչ նոր
գփաղղութիւն եկած էր հարուածելու իր զաւակը,
որովհետեւ Հէրմին նուազած ինկած էր Արմանը տեսնե-
լով:

Արման Թէրէզի ներկայացուց այն մէտալիոնը, զոր
Քէրմօր տը Քէրմարուէ իր վերջին ժամուն անոր տուած
էր իբր նշան վերստին ճանաչողութեան և որպէս միջոց
նորէն գանձելու զայն՝ զոր կը փնտաէր այնլափ երկար
ժամանակներէ ի վեր:

Մէտալիոնը տեսնելով տիկին տը Պօրթէօ աղաղակ

մը արձակեց, և յիշատակներու ամբողջ ուշիարհ մը ե-
կաւ մտքին առջև, Թէրէզ ինքզինքը կարծեց սպանիա-
կան սահմանադրութիւն այն պանդոկին մէջ, յիշելով
այն սոսկալի գիշերուան բոլոր մանրամասնութիւնները:

Ու թէև, անցած էին տարիները, թէև այս ազնիւ
կնոջ կեանքը ամբողջ առաքինութիւն մը եղած էր
այդ անցնող տարիներուն միջոցին, սակայն նորէն ծի-
րանի գոյնի պէս կաւ կարմիր եղան անոր այտերը,
խոնարհեցուց աչքերը և յանցաւորի մը պէս ծակեց ճա-
կատը:

— Տիկին, ըստ Արման բոլորովին ցած ձայնով,
այս մարդը զղջացած է որովհետեւ Աստուած անգթօրէն
պատժած է զայն, և իր վերջին ժամուն իսկ պաշ-
տօն տուած և յանձնարարած է որ ներողութիւն խնդ-
րեմ ձեզմէ և ձեր զաւակէն:

Յետոյ ձայնը բարձրացնելով և խօսքը պ. տը Պօր-
թէօի ուղղելով.

— Պէտք է որ, պրոտն, ըստ, Օրիորդ Հէրմինի
ամուսնութեան դաշնագիրը բարեփոխուի, նայելով այս
վիթխարի հարստութեան՝ զոր կը բերէ ան իր ամուսի-
նին: Քէրմօր տը Քէրմարուէ պառոնը որուն կտակա-
տարն եմ ես, կը սահմանէ իբր իր ընդհանուր ժառան-
գորդուհին Օրիորդ Հէրմին տը Պօրթէօն, օրէնքի առջև
ձեր օղջիկը:

Գրասենեակի պետը աղաղակ մը խեղդեց կսկորզին
մէջ, և Սըր Ուիլերմօր ու այս տեսարանին միւս վկա-
ներուն նայեցաւ:

Սըր Ուիլերմօր կայծակնաճար եղած էր:

Տիկին տը Քէրմարուէ կը կարծէր թէ հրադ կը
տեսներ:

Հէրմին և իր մայրը աչնան հովէն դողդողացող
տերեւներուն պէս կը դողդողային:

Այն ատեն Արման ուղղակի պատճենին մօտ գնաց և նայուածքովը չափեց զայն:

— Ծարտար գտնուած էք, պատռոն, ըստե անոր, եթէ օր մը աւելի ուշ հասած ըլլայի, Օր. աը Պօրթօի ամուսինը պիտի ըլլայիք, և պիտի տիրանայիք 12 միլիոններուն:

Բայց Սըր Ուիլիամ հաստատակամ մարդ մըն էր: Վայրկեան մը փոթորիկէն ցնցուելէն ետք, զարձեալ կը կանգնէր և գլուխը կը վերցնէր:

— Ծշմարիտը բսելով, պարոն, չեմ գիտեր ի՞նչ ըսել կ'ուզէք իմ ճարտարութեանս մասին, պատասխանեց: Հինգ վայրկեան առաջ, չէի գիտեր որ Օր. աը Պօրթօ զրամօթիա մը ունէր... և ինքզինքս թէ անոր և թէ ինձ համար քաւակոնն հարուստ կը գտնէի:

— Իրա՞ւ կ'ըսէք, ըսաւ Պ. աը Քէրկուդ, ես հակառակը իմացած էի: Մինչև իսկ խօսեցան ինձ մարդու մը վրայօք, որ փոխ առած անուն մը կը կրէր, և իբր գող և աւաղակապետ փախած էր Լոնտոնէն և որ քախտախնդրութեան համար Բարիդ եկած էր:

Այս մարդը կերելի թէ տեղեկութիւն ունեցած էր Պ. աը Քէրմարուէի կտակազիրէն, և ամենամեծ տոռա մը լսած էր, որուն գրեթէ բոլոր թերերը իմ ձեռքս են ներկայիս:

Եւ արհամարհանքով, ու առանց այլևս ուրիշ ոսէ բացատրութիւն տալու, Արման դէպի դուռ վազեց և գոչեց:

— Ֆէրնան, Ֆէրնան:

Այս անունը լսելով Սըր Ուիլիամ սարսափաց, Հէրմին աղաղակ մը արձակեց և չիշնալու համար պառնի կրթնեցաւ:

Ֆէրնան ներս մտաւ:

Կին մը կը քալէր անոր ետեւէն, սեւեր հագած կին

մը, ճակատը ծուռ, դիրքը խոնարհ ու պողատական, ինչպէս որ կը վայլէ զըջացողի մը:

Պաքարոն էր անիկա:

Ֆէրնան ուղղակի Պ. աը Պօրթօի գնաց ու դէմ առ դէմ, անոր երեսը նայեցաւ:

Պաքարա դէպի Հէրմինը գնաց և ծնրազրեց անոր տուջև:

Այն ատեն Արման կեցու Սըր Ուիլիամի առջև և չափեց զայն այն գերագոյն նայուածքով, որով երկնային հրեշտակապետը պարտաւորուեցաւ ծածկել անկեալ հրեշտակը՝ զայն գետին զարկած վայրկեանին:

— Պարոն, ըսաւ Ֆէրնան անմեղութեան այն իշխող շեշտով՝ որ յաղթական կերպով ես կը մզէ զերթաթաթիւնը. հոս ոչ նախնական հարցաքննիչ կայ և ոչ ընդհանուր դատախազ: Միայն մէկ ընտանիք կայ, որ ընդհանուր դատախազ չէ և որ չպիտի մտնէ որուն, աւա՞ղ, դուք գլխաւորն էք և որ չպիտի մտնէ ձեզ ամենեւին: Դուք գլխաւոր թէ ի՞նչ եղած են ձեր զրամարկըն երեսուն հազար ֆրանքները, դուք, կ'ըսեմ, ուրիշներէ շատ աւելի ազէկ դիտէք, և կը հրամայեմ ձեզ որ ըսէք զայն մեզի, ինչ որ կը յուսամ թէ պիտի ընէք, յայտնելով թէ այդ զրամները երբեք չեն գտնուած իմ ձեռքերուս մէջ և թէ գող չեմ ես...:

— Օրիորդ, մրմնջեց Պաքարա, ես անարժան և թեթեւօրիկ արտորած մը եղած եմ, և կուզամ հաստատել ընել այն չարիքներուն զոր ըրի ձեզի: Ես Պաքարա կը կոչուիմ:

Եւ Պաքարա մէկ քանի բառ արտասանեց հոտկըտեալ ձայնով մը, և արատաւաթուր ծունկի իջաւ մտնկամարդ աղջկան առջև՝ պաղատողի մը երեւոյթով:

Պարտա պատմեց թէ ինչպէս հնազանդելով ան-

րին. Կ սիրոյ մը, ուրկէ քանուած էր՝, Սըր Ուիլիեմսի
կոյր գործիքն էր եղած, ինչպէս նաև Պ. տը Պօրթօի
խաղալիքը:

Միւսնոյն ատեն Արման կ'ըսէր Սըր Ուիլիեմսի.

— Կ'իմանա՞ս, ճիւղ. չէնքդ կը կործանի և չա-
լուծիւնը յաղթուած է. կ'իմանա՞ս Անարէա:

Եւ Պ. տը Քէրկազ դուռը ցոյց տուաւ իր անիծեալ
եղբօրը, չարութեան ոգիին, լսկ մէկ խոսք մը արտա-
սանելով.

— Կորսուէ՛...:

Յետոյ բռնեց Ֆէրնանի թեւն և տորաւ Հէրմի-
նին քով, և երկուքին ձեռքերը իրարու միացնելով.

— Դուք արժանի՛ էք իրարու, ըսաւ:

Երկուքին ալ միեւնոյն աղաղակը արձակեցին, և
Ֆէրնան Հէրմինին ոտքը ինկան, Թէրէզի գորովագութ
աչքերուն առջև, մօր մը նման, որ իր արատաւքնե-
րուն մէջաեղէն կը ժպտի:

Սըր Ուիլիեմս գուրս ելաւ կատաղած կերպով, աչ-
քերը մթին փայլով մը շողալով, չրթունքները փրփրուն
և գլուխը խրոխտօրէն ետև նետած:

Անցաւ Արմանին առջեւէն և ըսաւ անոր

— Դուն դարձեալ կը յաղթանակես, եղբայր, բայց
իմ ժամանակս ալ պիտի գայ. ես ալ վրէժս պիտի լու-
ծեմ:

Միւսնոյն ատեն տիկին տը Պօրթօ ամուսինին կը
նայէր, այն ծայրագոյն արձամարհանքով, որով զոհերը
կը նային իրենց դահլճներուն:

— Պարո՛ն, ըսաւ, կը յուսամ թէ ընտել ներկայ
չպիտի գտնուիս ամուսնութեանը զաւակիս և այս մար-
դուն, զոր անպատուել ուղեցիր: Խորհուրդ կուտամ որ
Բարիզ վերադառնաս:

Եւ քսա՛ն երկար տարիներ այս տարգուն բռնու-
թեանը տակ գլուխ ծռող կինը, այս սրտմտած և զայ-
րացած կինը, երկնցոյց ձեռքը, դո՛ւռը ցոյց տուաւ
այն մարդուն՝ որ իր դահլճը եղած էր:

— Դո՛ւրս ելէք, ըսաւ անոր:

Եւ պ. տը Պօրթօ գլուխը խոնարհեցուցած դուրս
եկաւ այնպէս, ինչպէս դուրս ելած էր Սըր Ուիլիեմսը:

Այն ատեն, Պաքարս՝ որ ծերագրած կուլար, օտար
կլաւ և մրմնջեց.

— Մնաք բարով, օրիորդ .. մնաք բարով, Ֆէր-
նան. . . երջանիկ եղէք:

Երբեքն քալով մը դէպի դուռը ուղղուեցաւ, ա-
նոնց պէս, որոնք դէպի մահ կ'երթան:

Բայց Արման գէպի անոր վազեց և կեցուց զայն:

— Եկո՛ւր զուակս, ըսաւ, և թեւիս կրթնէ: Ինչ
որ ալ ըլլայ յանցանքներուն թիւը, Աստուած կը ներէ
անոնց, որոնք սիրած են, վասն զի շատ բան քաշած
են:

.....

— Եկէ՛ք, աներ, կ'ըսէր Սըր Ուիլիեմս պ. տը
Պօրթօի, մինչև Քէրկազի եկած կառքը տանելով և
ներս մտցնելով զայն, յաղթուած ենք, բայց վրէժնիս
պի ի լուծենք: Եկէ՛ք, դուք Սըրիզը պիտի ունենաք,
իսկ ժամն ալ իմ սիրունիս պիտի ըլլայ:

.....

Ժամն թողուցինք Սըր Ուիլիեմսի վերջին «մնաք
բարով»ներուն տալաւորութեան ներքեւ, այն կեղծ Քէր-
կազ կոմսին, որ զայն ծայրագոյն կերպով սիրել կը

կեղծէր, և որուն խօսուածքը... լեզուն... հրապուրիչ և մոլորեցուցիչ էր փորձութեան ճիւղին լեզուին պէս:

Ութը օրէ ի վեր է որ օրիորդ տը Պալտէր, ծայրագոյն և այլանդակ յուզման մը ենթարկուած էր և իր հոգիին մէջ ամենէն անօրինակ կռիւները կը մղուէին:

... Ուրեմն այդ էր որ կը սիրէր, ինքը՝ Այսինքն, երկար ժամանակէ ի վեր ուրիշ մը կարծուած էակը, որուն ամենաջերմ նամակները արօքեցուցած էին իր սիրտը, որուն փափկասուն խնամքները, անվերջանալի ուշադրութիւնները երազել տուած էին իրեն յաւիտենական և անամպ երջանկութիւն մը... Կամ թէ այն մարդը որ թշուառական մը, իր տիրոջ հագուստներովը ծպտուած մանկլաւիկ մը եղած էր. արդեօք միայն և րախտագէտ բարեկամութիւն մը, միայն պաղ և անպտուղ սէր մը կը զգար միթէ: Խոհուն ճակատով, առնական և տխուր գեղեցկութիւնով, նուրբ և ազնուութեամբ լեցուն նայուածքով այս մարդը չէ՞ր որ, ազնուական կոմ սպասաւոր, հրապուրած էր իր երեւակայութիւնը և սիրտը, և որ տակաւին, այս ժամուս տիրակալօրէն կ'իշխէր իր սիրտին մէջ:

Եւ ժաման կը զգար որ ժամէ ժամ կը խնդրենար, և կը հարցնէր ինքնիրեն թէ այս երկու մարդոց ո՞րը կը սիրէր, սպասաւորը թէ տէրը, զո՞յն, որուն ճակատը հանդարտ և միանգամայն լուրջ էր ու մտացի, թէ միւսը՝ որ փորձիչ ժպիտ մը ունէր, հրապուրանքով լեցուն կապոյտ աչքեր, թունաւոր բարբառով Տօն ժուանը, գիւթիչ և կախարդիչ շարժուածքով Տօն ժուանը, խորհրդաւոր հմայքներով համակուած նայուածքներով Տօն ժուանը:

— Ո՛չ, ո՛չ, կ'ըսէր երբեմն Սըրիզի, անկարելի է այս: Անիկա ամենեւին չէր կրնար սպասաւոր մը ըլլալ: Ո՛հ, սարսափելի է:

Եւ Սըրիզ անխօս և մունջ կը մնար: Իրիշուն մը ձայն մը լսելի եղաւ բակին մէջէն, որ նոր հասնող կառքի մը զղրղիւնին կը նմանէր:

Երկու մանկամարդ աղջիկները իրարու քով նստած էին, ժամնի ննջասենեակին մէջ:

Գիշեր կ'ըլլար, կրակը կը սկսէր մարիլ և ոչ մէկ ճրագ վառուած էր տակաւին չմինէին վրայ:

Կէս մթնոթիւն մը կը տիրէր սենեակին մէջ:

Դուռը բացուեցաւ, անցք մը թողլով լոյսի ալիքի մը համար, և այս լուսաւորութեան մէջ մարդու մը ստուերը շրջանակուեցաւ:

Սըր Ռիլեմման էր անիկա:
— Պարոն կոմս տը Բէրկազ, ծանոյց սպասաւոր մը:

Սարսափ ժանն և ուժգնօրէն ոտքի ելաւ:
Սըր Ռիլեմման դէպի անոր վազեց, ծունր իջաւ և ձեռքը համբուրեց:

— Վերջապէ՛ս, մրմնջեց, վերջապէ՛ս, նորէն կը տեսնեմ զձեզ, ամենատիրելիս:

Ժանն անոր հակեցաւ:
Դժոխքը զայն իր սատանաներէն ամենէն հրապուրուելիք դարձուցած էր:

Ուրիշ մը գեղեցիկ էր, գեղեցիկներէն ամենէն ինքնավստահը նախանձեցնելու չափ, գեղեցիկ, տգոյն և տխուր, անոնց նման, որոնք սէրով միայն կ'ապրին:
Ժանն զգաց որ կը թալկանար և աղաղակ մը արձակեց:

Իր բաղուկներուն մէջ առաւ զայն, և ըսաւ անոր.

— Ժամն, ամենատիրեցեալդ իմ ժամն, ո՞վ իմ սէրս... Ժամն, դուն իմ բովանդակ կեանքս եղած ես, վերջապէս ահաւասիկ եկայ և յաւետ չպիտի թողում քեզի, դուն իմ կինս պիտի ըլլաս:

ժաման աչքերը կէս մը գոցեց յազուաժէն տարտուռն՝
Ասով հանգերէ, իրեն կը թուէր թէ այն փայփայիչ,
փաղաքշող և միանգամայն կախարդիչ ձայնին մէջ,
հեգնութեան դրոշմ մը կար, բռնազրուիկ, դժոխային
շեշտ մը:

Այն սիրալիր նայուածքին մէջ, միջին ուրախութեան
կայծ մը, այս դրուիչ ժպիտին մէջ խոր ասե-
լութեան դրոշմ մը:

Եւ ժաման Արմանը միտքը կը բերէր:

Սըր Ուիլիւմն այն ատեն Սըրիգի նայեցաւ:

— Զաւակս, ըսաւ, դուք նորէն պիտի տեսնէք
Լէօնը:

Սըրիգ ազադակ մը արձակեց, և ցնցուեցաւ:

— Դուք նորէն պիտի տեսնէք զայն. վաղը անոր
կինը պիտի ըլլաք, շարունակեց Սըր Ուիլիւմն:

Անշուշտ ազդիւր նստարանին վրայ ինկաւ կէս մը
մարտ:

Սըր Ուիլիւմն վաղեց, գնաց անոր մօտ, քաշեց
դրպանէն սրուակ մը հանեց, և այդ սրուակին պարու-
նակութենէն քանի մը կաթիլ խմցուց:

Յանկարծ Սըրիգ ինքզինքը վերակենդանացած
զգաց և նորէն կայնեցաւ:

— Սիրելի ազդիւր, կրկնեց Ուիլիւմն, պարտէզին
բնակարանը վաղեցէք, գիտէ՞ք, հոն, ուր այն սարսա-
փելի պառաւը կը տանջէր ձեզ օրեր առաջ, և ուր չպի-
տի գտնէք զայն այլևս. համարտ եղէք... իջէք այն
տնակալը, ուր երկու օր անցուցիք ու սպասեցիք. եր-
կոյն ժամանակ չպիտի սպասէք և Լէօնը պիտի գայ:

Եւ Սըր Ուիլիւմն, եղբայրական համար մը զը-
րոշմեց Սըրիգի ճակատին, որ չուարած ժամանի բազուկ-
ներուն մէջ նետուեցաւ. և կտալած այծեալի մը պէս
դիւրաշար խաղաղութեամբ մը փոխաւ, առանձին իրօտակցու-

թեան մէջ թողով օրիորդ տը Պալատէրը և կեղծ կոմս
Արման տը Քէրլաղը, ազաւանին և արծիւը:

Սըր Ուիլիւմն մինչև դուռը ընկերացաւ անոր և
յետոյ նստէն ժամանի քով եկաւ: Իր աչքերը մութին
մէջ կը փաթիլէին դժոխային տրախութեամբ մը, և
անշուշտ կ'ըսէր ինքնիրեն.

— Ուրեմն, վերջապէս վրէժս պիտի լուծեմ:

Սըրիգի սիրտը կուրծքը խորատկելու չափ կը բա-
րակէր:

Սըր Ուիլիւմն ըսած էր իրեն.

— Դուք նորէն պիտի տեսնէք Լէօնը:

Եւ Սըրիգ կը փախչէր կ'երթար, սրահներուն և
նրբանցքներուն մէջէն, առանց ուշադրութիւն ընելու
թէ ոչ մէկ կողմէն լոյս կը գտնէր և թէ այս ատենը՝
որ այնչափ ծառաներով բնակուած էր, ամայի կ'երե-
ւէր:

Սրբարեւ, կարծես թէ վհուկի մը շունչը աներե-
ւոյթ ըրած էր մէկ ակնթարթի մէջ բոլոր այն կենդա-
նի էակները, որոնք ժամ մը առաջ կը գտնուէին այս
բնակարանին մէջ:

Չկար միշտ իսկ այն կտուքը սրուն անկենդուն
քիչ մը առաջ պարտէզին սալարկին վրայ զգրդիլը ի-
մացուած էր, և կարծես թէ հմայքով մը անմիջապէս
աներեւութացած էր:

Կերեկէր թէ, Սըր Ուիլիւմն ամէն րոյն հետաքու-
ցած էր իր բոլորակէն, որպէս զի անհանգիստ չըլլար
ամենեւին իր սփռուածական նպատակներուն և գա-
ղափարներուն մէջ:

Բայց Սըրիգ րոյն մը չտեսաւ բոլոր առանցմէ, ան
վաղեց պարտէզին մէջէն մինչև բնակարանը սիրտը
խաշտանքով, և ճակատը քրտնաթոր, Տունին պէս,
պարտէզն ալ ամայի էր և խաւարակուռ:

Սըրիզ քնակարանին դուռը հասու :

Այս դուռը կիսով հալի բացուած էր, և լոյսի ճառագայթ մը երևցած էր :

Հրեց գայն Սըրիզ և նախագաւիթին գետնին վրայ դրուած լամբար մը տեսաւ :

Նախագաւիթն ալ նմանապէս ամուլի էր :

Մանկամորդ աղջիկը յոսկումէն սորսոաց. տաւ լամբարը, երաւ առաջին յարկը, կէտ առ կէտ հնազանդելով Սըր Ուիլիքմսի հրամաններուն, և մտաւ այն սենեակին մէջ ուր ֆիքսըր գայն իբր բանտարկեալ երեք օր պահած էր :

Լամբարը չըմինէին վրայ դրաւ ու նստեցաւ, վըստահ պոռոնին խոտմանը վրայ, և համոզուած թէ՝ Լէօն Րօլան, իր նշանածը, այն միակ էակը զոր ճշմարտապէս կը սիրէր աշխարհիկ վրայ՝ պիտի գար ու սեղմէր զինք իր կարօտակէզ սիրտին վրայ :

Եւ արդարեւ, հազիւ թէ նստած էր, ահա յանկարծ ձայն մը լսելի եղաւ դուրսէն և մարդու քայլեր հնչեցին սանդուխին աստիճաններուն վրայէն :

Սըրիզ ձեռքը սիրտին կրթնցուց զսպելու համար անոր բարախումները, ուղեց օտաքի ելլել, բայց չկըրցաւ :

Յուզուած զայն քամած, նստեցուցած էր իր անդը, քանզի Լէօնը չէր եկողը, պ. աը Պօրրէօն էր ան :

Եւ Սըրիզ շուտ մը ճանչցաւ զայն, այն կապոյտ հագուստներով, ճերմակ բալթօյով, ահռելի և աճեւ մարդը, կ'ընոտ ճակատով, այծեմորթի պէս մանիշակազոյն երեոով այն սորսոտիկի մարդը :

Պարոն աը Պօրրէօն ներս մտաւ և գոցեց դուռը :

— Ա՛հ, ահաւասիկ, ըսաւ, կէս մը վայելուչ, կէս մը ծողրածու գէմքով մը, սիրելի աղջիկ, ի՞նչ ուրախութիւն է որ քեզ նորէն կը տեսնեմ :

Սըրիզ սորսափէն մղուած օտաքի ելած ու սենեակին միւս ծայրը ապաստանած էր :

— Ինչպէ՛ս, ըսաւ քմծիծաղով պ. աը Պօրրէօն, կը փախչի՞ք ձեր բարեկամէն... անկէ որ ձեզի աղէկութիւն ընել կ'ուզէր... Ա՛հ, ա՛հ, ա՛հ... :

Եւ վաղեց անոր մօտ Սըրիզ ցաակեց էգ այծի մը դիւրաշարժութեամբը, և սեղան մը դրաւ իրեն և անոր միջեւ :

— Օ՛ն անդր, ըսաւ պփռալի ծերունին հանդարտութեամբ, խենդութիւն չուզէր սիրելիդ իմ հրեշտակ, որ տեսն յոգնիք ես գիտեմ ընելիքս... Յետոյ շարունակեց :

— Լէօն, ըսաւ, հաւատացի՞ք, ա՛հ, խեղկատակդ Սըր Ուիլիքմս, Բայց ես կէս օր է որ կ'սպասէի ձեզի, սիրեցեալդ իմ թռչնի՛կ, ա՛հ, հոգիս ես, և ոչ ոք ինչ գատ ոչ ալ Լէօնը չպիտի գայն : Մնաք հոս մինակ եմք... դուռը գոցուած է : Եւ անգամ Սըր Ուիլիքմս այլ ևս իրաւունք չունի պոչտպան կատակերգակի իր դերը խաղալու :

— Օգնութիւն, հասէ՛ք. քովս, Լէօն, պոռաց Սըրիզ ուժգին ձայնով մը, վստն զի հասկցաւ թէ կորսուած էր :

Եւ ուղեց դարձեալ փախչի՛ն :

Պօրրէօն հաւածեց զայն :

Հինգ վայրկեան կատաղի և անօգուտ արշաւանք մը եղաւ այս, ուր զոհը կը ջանար խուսափիլ իր դահիճին ձեռքէն, և սեղանը, աթոռները ու մահիճը պատուար կը բռնէր իր և անոր միջեւ :

Բայց յանկարծ անօրինակ ծանրութիւն մը տիրապետեց անոր վրայ, սրունքները կ'ընցան, իրեն թուեցաւ թէ կարմիր ամպ մը կ'անցնի աչքերուն առջեւէն :

Սըր Ուիլիքմս քնաբեր դեղ մը կ'լլել տուած էր իրեն, փոխանակ գովացուցիչ բժշկութիւնի :

Քանի մը քայլ եւս տաւ, ազադակ մը արձակեց, յուսանառութեամբ և անձկութեամբ համակուած ամենատոկայի ազադակ մը, այնպիսի ազադակ մը՝ որ դուցէ ընկրկեցնէր ամենասոսկալի վաղըն իսկ:

Եւ ինքն իր վրայ կ'ընկար, յաղթուելով այն տարօրինակ թմրութենէն, ու նուաճուելով գինովութենէն ափիօնին դոր կ'ըլլած էր:

Պ. տը Պօրթէօ՝ արդէն իսկ ուրախութեան և յաղթանակի բացազանչութիւն մը կ'արձակէր, բայց ահա յանկարծ ազադակներ և քայլեր լսելի եղան սանդուխին վրայէն, և վայրկեան մը վերջը դոցուած դուռը բռնն խորտակուամով ու շատ չուամով բացուեցաւ ու լուսաւորուեցաւ:

Այն ատեն երկու մարդիկ երևցան, սպառնական կերպարանքով, բոցավառ աչքերով, արդարութեան սուրին պէս շանթահարիչ, և տոնցմէ մէկը խոյացաւ, նետուեցաւ այս մարդուն վրայ, որ պատրաստ էր նախատելու ու անպատուելու անպաշտպան խեղճ աղջիկը, զլսորեց զայն թաւալաղլոր իր ներքեւը և օտքին մէկը անոր կուրծքին կրթնցուց:

— Ահ, թշուառական, ազադակեց, ժամանակին կը հասնիմ, եւ դուն անիրաւ եղար՝ ըսելով իրեն թէ չպիտի գայի:

Այս մարդը Լէօն Ռօլանն էր, միւսը՝ Սրման տը Քէրկաղը:

— Լէօն, մրմնջեց Սրիդ մարած ձայնով մը: Լէօն, կարծեմ թէ պիտի մեռնիմ:

Ան գոցեց աչքերը և իր գեղեցիկ գլուխը դէպի ետին ձգեց, որպէս թէ իրապէս, վերջին շունչը պիտի փչէր, այն վայրկեանին իսկ, ուր գործաւորը կ'առնէր զայն իր բաղուկներուն մէջ, և կը սեղմէր սիրտոնջ սեղմումներով:

Բայց այդ պահուն ուշիմութեան և մտային զօրութեան մնացորդ մը ունեցաւ ան, աչքերը նորէն բացուեցան ու մղկտալէս, լոյս մը ծաղեցաւ իր երեսակայու թեանը մէջ, որ միմեջած էր քնաբիր գեղին շողիններէն, և իր մարած ձայնը լսելի եղաւ սա խօսքերով:

— Ժամանը հոն է... տանը մէջ... ազատեցէք ժամանը:

.....

Ինչպէս այս անյուստի օգնութիւնը կը հասնէր Սըրիդի:

Ինչպէս հոն կուգային Լէօն և Պ. տը Քէրկաղ՝ որոնք այնքան երկարօրէն և անօգուտ կերպով փնտռած էին երկու մանկամարդ աղջիկները և չէին կրցած գտնել:

Ատիկա մենք կրնա՞ք բացատրել քայլ մը ետ երթալով և անդրադառնալով քանի մը զուխներէ ի վեր ներկայացած անցքերուն վրայ: Կ'ուզենք խօսիլ Բօքանպոլի և այլի Թիբարի վրայօք:

Սըր Ռօլանըմս ասպետը նշմարած էր այրիին որգեգիր տղուն, այդ անպատկառ սրիկային մէջ, հագուած գիւտ յատկութիւններ, որոնք անօրինակ ապիրատները, մարդասպան փրկիսօփան, գողը չարակամութեամբ կը լեցնեն: Բօքանպոլ պաղարիւն և յանդուգն էր, և ան միտքի սաստիկ արթնութիւն մը, անձաւանս ետանդ մը ունէր, և գերեզմանի մը նման յամբ էր տընն բաներու մասին: Եթէ Բօքանպոլ գաղտնիք մը ունենար, կը յայտնէր զայն, հարկ եղած բոլոր կենսական մասերը հանելով անկէ, Ասպետը, այս յատկութիւնները գուշակած էր, և ինքն իրեն լսած էր:

— Ահաւասիկ Քօլարի փոխտնորդը, եթէ դժբախ-

տութիւնը տնայէս ուղէ որ 12 միլիաններուն չտիրա-
նամ, ինչ որ չեմ հաւատար, և եթէ նոյն իսկ Հէրմի-
նի հետ ամուսնանալով տիրանամ անոնց, յաւրօրէն պի-
տի շարունակեմ մղել պատերազմը Արմանի դէմ:

Իր միտքին մէջ ուրեմն, Րօք նպով ողէկ բնաւո-
րութեան տէր էր, և ան գրաւեց իր ուշադրութիւնը
Պրըթաներ մեկնած ստեղծ, ճամբուն ամբողջ տեղա-
թեանը ընթացքին:

— Կ'երթամ, ըսաւ անոր, շահաւէտ ճամբորդու-
թիւն մը ընելու, միլիոն մը ոսկի ստնելու պէս բոն
մը...

Րօքանպոլ զհայլումի ձե մը առաւ: Թէպէտե Սըր
Ուիլքինս տոսներկուքի տեղ մէկ խմացուցած ըլլար:

— Հարուածը տեղի պիտի ունենայ հաւանօրէն
տակէ տառն և հինգ օր վերջը, շարունակեց աս-
պետը:

— Մեծ չա՛ մը, հարիւրապետ:

— Եթէ իր կարգին, պզտիկները լաւ պահուած են,
դուք ալ կարկանդակի բաժինը առատօրէն պիտի
ստանաք:

— Կարելի՞ է գիտնալ, հարցուց լրբօրէն սրիկան:

— Ասիկա կախում ունի...

— Բայց որքա՛ն:

— Է՛ն ըսաւ Սըր Ուիլքինս, թերեւ տասներկու
հազար մը...

— Ա՛ն, հարիւրապետ, ըսաւ Րօքանպոլ, կ'որիկ
հաշիւ ընենք:

— Հրամայե՛ք, ըսաւ ասպետը:

— Ես կը խոստանամ որ դուք լաւ հսկուած պիտի
ըլլաք և դիր-ոստիկանապետը ինքն իսկ այդ օրիորդ-
ները չպիտի գտնէ երբեք:

— Ի՞նչ կը կոչէք կ'որիկ հաշիւը:

— Քսան՝ տասներկուքի տեղ:

— Սուղ է:

— Լաւ գործը սուղ կ'արժէ:

— Շատ աղէկ, ըսաւ Սըր Ուիլքինս:

Եւ մեկնեցաւ ան, մանրակրկիտ տեղեկութիւններ
տալով Րօքանպոլին, և ասի մը ոսկի ձգելով անոր,
որպէսզի կարենայ գործածել անակնկալ ծախքերու
համար, զորս երկու աղջիկներու վրայ հսկողութիւնը
կրնար անհրաժեշտ դարձնել:

Երբ ասպետը մեկնեցաւ Րօքանպոլ պզտիկ բնա-
կարանը մտաւ Պօթօն փողոցին մէջ, ուր տիրոջ պէս
հրամայեց:

Յետոյ գնաց Պուսթիվալ և հոն միացաւ այրի Ֆի-
բարի: Սարսափելի ծերուկը խիղճի խայթեր կ'ունենար.
ան կը զղջար Նիքօլօն Սըր Ուիլքինսի ծախելուն հա-
մար, և Րօքանպոլ զայն բոլորովին յուզուած գտաւ:

— Մայր, ըսաւ սրիկան, մի՛ ցաւիր, եղածը եղած է:

— Ա՛ն, հառաչեց այրի Ֆիբար, չոր չէր այդ խեղճ
Նիքօլօն:

— Ո՛չ, միայն թէ ան քեզի չարաչար կը ձեծէր.
սիրելի մայրիկ:

— Ճիշդ է, բայց այդ չարգիւէր...

Եւ այրին իր ձեռքը աչքերուն վրայ դրաւ:

— Վստահաբար, անիկա պիտի կառավարանաւ ը-
սաւ ան, լալով:

— Վա՛ն, այդ միայն մէկ վայրկեան կը տեւէ:

Այրին սարսառաց:

— Յաճախ տեսած եմ ես, շարունակեց սառնօրէն
Րօքանպոլ, Սէն Ժաքի անցքին մէջ: Պէտք է ամէն
բան տեսնել աշխարհի մէջ և յետոյ ամէն բանի վար-
ժուիլ... կարելի չէ գիտնալ... թերեւս ես ալ կախումի:

և ուղեցի անդհեկա թիւներ առնել զործողութեան մասին:

Այրի Թիրար հեծեծանք մը արձակեց:

Իրապէս կ'ուրար: Այս չոր կինը իր մէջ կ'զգար լառով զայլը յարումի մը իր նախկին սիրահարին հանդէպ, յարում մը զոր չպիտի և մարմնակէինք սիրային կոչել, առանց այս բառը պղծելու, բայց պիտի կրնայինք ստնմանել այդ անասնական կիրքի բռնով: Նիքօլօ կը ծեծէր դայն, ինչպէս բռն էր Բօքանպոլ, և զձուռ կինը կը սիրէ ծեծուիլ:

Բօքանպոլ հասկցաւ թէ, գրգռման վայրկեանի մը մէջ այրին չուսով պիտի կրթար դատաւորին առնը և նոր երգումներ ընէ, որոնք բոլորովին կրնային իրերու կերպարանքը փոխել:

— Մա՛յր, ըսաւ, այս բոլորը տխմարութիւն է: Ինչ որ ըսուած է, ըսուած է, և դուն լաւ ասելի մը պիտի գտնես որ աւելի կ'արժէ քան թէ Նիքօլօն, ամեն մէկ կերպով: Երբեք Նիքօլօ չէ արեւմտացած այն չորս հազար Ֆրանքին զոր հարիւրապետը ձեզի առած է զայն ջախջախելու համար:

«Չորս հազար Ֆրանք» բառերը քիչ մը այրին յուսահատութիւնը հանգարտեցուցին:

— Մտիկ լրէք մայր, շողունակեց Բօքանպոլ, այս չորս հազար Ֆրանքը, աւելի կամ նուազ, չէ որ պիտի նեղէ հարիւրապետը, քեզի պիտի խառնախառն ուրիշ հազար եթէ խոհեմ գանուիս:

Այրի Թիրար գլուխը վեր վերցուց:

— Ի՞նչ, ըսաւ ան, դո՛ւն ինձ կը խոստանաս:

— Կը խոստանամ և կը կատարեմ խօսքս:

— Ի՞նչ:

Եւ այրին Բօքանպոլը դիտեց զոր հայտնաբեր:

— Հանգարաւ եզիր, ըսաւ արիւն, դործ ծելով Բարիկի արուարձաններու մէջ շատ ծանօթ ոճ մը, դիտեմ թէ ի՞նչ կ'ըսեմ, հարիւրապետը ինչ որ ուղեմ բոլոր պիտի ընէ:

— Այն ստան, ըսաւ այրի Թիրար իր արցունքները սրելով, ուրիշ հազարի տեղ տասը հազար պահանջէ:

— Լաւ, տասը հազար, պատասխանեց Բօքանպոլ, այրին զգալուններուն փոխուիլը հիացումով անսնելով: Բայց դուն խոհեմ պիտի գանուիս:

— Մենք Պերսիի մէջ գետին մը պիտի գտնենք, վերահաս ալրին, զազափարներու դատաւորութիւն մը ընելով: Գինեվաձառներուն հրապարակին է Պերսի, անք հոն կը հարստանան:

— Այո, ըսաւ Բօքանպոլ, բայց դուն պէտք է հրաժարիս ոճրագուտ ատենին վրայ մտածէ:

Այրին վերջին հառաչանք մը արձակեց:

— Այնպէս պիտի ըլլայ, ըսաւ ան:

— Եւ բացէ ի բացէ, այնպէս չէ, առանց յո՛րքերը պոստելու .. և առանց ծշմարտութե՛ն լաւ մը ընելու:

— Այո՛, այո՛, կը խոստանամ:

— Ասոր հետ մեկտեղ, ըսաւ Բօքանպոլ, հարիւրապետը մեկնեցաւ, ան միայն առանձինից օրէն պիտի գոյ: Նիքօլօ, հա, այնտեղ պիտի գտնուի, թերեւ, և ամեն պարագայի մէջ, դուք պիտի առանաք դրամը գլուխը կարուկէն վերջը:

Եւ Բօքանպոլ սկսաւ խնդալ այս սոսկալի բառախաղաւն վրայ:

Այրի Թիրար վերջին սարսուռ մը ունեցաւ, և յետոյ Պերսիի մէջ հող մը ունենալու հեռանկարը գայն հանգարտեցուց:

— Վերջապէս, մեծ սաց ան վերջին անգամ եւս և-

րազելով Նիքոլոն, ծերանալու վրայ էր, խեղճ մարդը,
և բոլորովին ճաղապ էր .:

— Եւ բնաւ ակռայ չունէր, աւելցուց անպիտանը:

Այն օրէն սկսեալ, այրի Ֆիբար այլեւս Նիքոլօին վրայ չի մտածեց, և շատ հանդարտօրէն պահուեալած մնաց. երբեմն Պոսթիվալի կրպակին մէջ, երբեմն Բօլ Մարլի, իր հին մեղսակից ծերուկ ձկնորսին քով,

Բօքանալու Բարիզէն Պուժիլալ և Պուժիլալէն Բարիզ կ'երթար կուգար, հսկելով հարիւրապետին հրամաններուն գործադրութեանը վրայ, և առանց երբեք չըլագայելու օրուան մէջ՝ գինեատունին չըլակաները ուր Գօլար գտած էր մահը, որովհետեւ կը վախնար որ չըլայ թէ Քէրկազ կոմսը այս տեղուանքը վերահսկելու գայ:

Տասը օր անցաւ :

Իրիկուն մը — Բօքսնպոլ կը գտնուէր Պօթօն փողոցը, — Սըր Ուիլիեմսի ճամբորդի ձին պզտիկ պսակին վստիկապատէն անցաւ, և Բօքսնպոլ Սըր Ուիլիեմսը և Պօթօն նշմարեց, որոնք Պրէթանեմէն կուգային: Դիտենք թէ ինչ անցած էր, և կոմս Բէրկադիյանկարծակի վրայ հասնիլը ինչպէ՛ս յաւիտեան կործանած էր ասպետին յոյսերը: Սըր Ուիլիեմս ուրեմն կը վազէր Բարիզ՝ Ժամնը յափշտակելու և Սըրիզը Պօթօն Լփելու մտադրութիւնով:

Սբր Ուիլիսերմա մաադբաղ էրի Եթէ ան չէր կրնար
աւելի դժնդակ հարուածով մը պայքարելու մէկու մը
հետ, գոնէ պիտի կրնար յազուրդ տալ իր օրաւին մէջ
կեդրոնացած կարգ մը վայրագութիւններու, որոնք կը
ցօլանային վայրկեան մը իր գէմքին վրայ: Ան այլեւս
բնաւ բրիտանացի պաղարիւն մարդը չէր, որուն անըզ-
գայ գէմքը չէր մատնէր ներքին յուզմունքներու իր

ՀՈՒՐԹՆԻՐՈՒՆ ՎՐԱՅԷՆ ԿԱՆՊԱՐՈՒ Ե ԿԵԳՆԱԿԱՆ ԺԱՎԻՐԸ
ՈՆՆԵՍՈՒՄԸ ԷՐ:

Ան փոխակերպուած էր իր նայուածքին մէջ մթին
կրակ մը կը փայլէր. ջղայնօտ գոհնատութիւն մը կը
ծածկէր իր ճակատը:

ծածկէր իր ճակատար՝
 — Ո՛հ, ո՛հ, մատմեց Ռօքսանայու, որուն աչքէն
 բան մը խոյս չէր տար, արդեօք հարուածը կը վրիպէր,
 և միևիտնը ցո՛ւրը կ'իյնար՝

Բայց տապեաոր ըստ տնոր խաւորէն.

— *Ufzom* *h^ode* *h^ode* o

— Միշտ, հարկաբան պետ :

— Միշտ, հարկւրապետ,
Միսիթարանցի հատաչ մը թուա պարոն տը Գո-
րէօի կուրծքէն։

Բէօի կուրծքէն:
 — Ի՞նչ աներ, ըստ ասպետը, մենք բոլորովին
 կորսուած չենք:

կորսուած չենք:
Այն տանն Սըր Ուիլեմս Բօքանպտին նոր տեղե-
կութիւններ տուաւ, և զանիկա Գուժիվալ զրկեց պատ-
րաստելու համար զաւագրութիւնը որուն զո՛ւ պիտի
չառնային Ժոճն ու Սըրիզը: Ժոճոյն Գոժօն փոզցի

Հառնային ժողովուրդը և Սրբրիգը
Բօքանդուլ, ապաւարը և Պօքրէն Պօթօն փողոցի
բնակարանը թողուց հանգչելու և հոն անցնելու զի-
շիբը, յետոյ Պուժիվալ վաղեց իր տաացած հրամանները
կատարելու, Ութը տասը օրէ ի վեր, անպիտանը գրե-
թէ միշտ այս ճամբէն կ'երթար, և երբեք հանգիպած
չէր կապիածելի մարդու մը, Պուժիվալէն քաղաք երկա-
տող Նրբուզիին վրայ, Ան երբոր այդ ճամբէն վեր ելաւ,
սակէն օրուան պէս ամայի էր ան, բայց միւս կողմէ վա-
րձայաւ առնել, զիշիբը հասած էր և բաւական մաւթ,
իջնայու առնել, զիշիբը հասած էր և բաւական մաւթ,

— Այս գիշեր, կ'ըսէր Բօքանպոլ ինքնիրեն, կը կարծեմ թէ բաւա՛հան աարօրինակ բաներ պիտի անցնին, բայց միեւնոյն բանն է... Հարիւրապետը դունտահերգարա՛ւք մը ունէր, և կը կարծեմ որ միլիոնները...

Ահ, ընդմիջեց ինքնիրենը յանկարծ, եթէ ան ինձի խաբէ... եթէ քսան հազար ֆրանքը... կորսուի... Ես կոմսէն պիտի կրնայի ստանալ այդքանը իրեն ըսելով թէ ուր են պղտիկները:

Րօքանպոլ այս մենախօսութեան մէջն էր, երբոր անձայն ստուեր մը յա՛կարծ իր տուջեւը կանգնեցաւ... Դանդաղ ստուեր մը որ կը քայլէր յամբօրէն և անցքը կը դոցէր:

— Ո՛վ է ան, հարցուփորձեց սրիկան, որ իր զրբպանին մէջ դանակ մը փնտռեց:

Բայց ստուերը չպատասխանեց, ան իրեն ոչ մաւմանակ տուաւ խորհրդածելու, և ոչ ալ իր դանակը հանելու: Ոստումով մը անոր վրայ յարձակեցաւ, և Րօքանպոլ երկու ուժեղ բողբոկներու տակ սեղմուիլը զգաց և խուլ ձայն մը մրմռաց իր ականջին:

— Ահ, կը բռնեմ քեզ, պղտիկ աւաղակ, վերջապէս կը բռնեմ քեզ, և այս անգամ դուն պիտի խօսիս...:

Եւ Րօքանպոլ, որ միշտ իր դանակը հանելու միջոց կը փնտռէր, զգաց թէ վիզին վրայ պաղ և սրածայր բան մը կը խօթուէր. դաշոյնի մը շեղքն էր ան:

.....

Շատ հեռու երթալէ առաջ, այս անախորժ հանդիպումը բացատրենք:

Հոմա Արման տը Քէրկազ Լէօն Ռօլանը Բարիզ թողուցած էր իր փնտառութենքերը շարունակելու պաշտօնով և ջանալ գտնելու թէ ինչ ըրած էր Սըր Ուիլհելմա երկու աղջիկները:

Լէօն շատ գիշերներ շարունակաբար թափառած էր գինեատունին շրջակաները, յուսալով միշտ որ այրի ֆիբարին կը հանդիպի, կամ նոյն ինքն Րօքանպոլին:

Բայց յուսախաբ եղած էր: Րօքանպոլ աներեսիմ եղած էր:

Արդ, այդ գիշեր, ճիշդ այն պահուն ուր Սըր Ուիլհելմա Բարիզ կը հասնէր, Արման տը Քէրկազ աղէտալի կանխազգացում մը ունեցաւ, ասպետին յանկարծակի մեկնումը տեղեկանալով: Արման Քիւլթըր Սէնթ Քուլէրին փողոցի բնակարանը կը վերագոռնար:

Կոմսը տասը ձի «մեղցուցած» էր ճամբան, թէպէտ և Սըր Ուիլհելմա հինգ ժամ առաջ ճամբայ ելած էր, և շարունակաբար հետեւած էր անոր, ունենալով իր լուրերը իւրաքանչիւր ձի փոխած ատենը, և ան միայն Անֆէրի վանդակապատին մէջ կորսնցուցած էր անոր հետքերը: Բայց ասոր հետ մեկտեղ ան համոզուած էր որ Սըր Ուիլհելմա Պօթօն փողոցը պիտի երթար: Լէօն իրեն կ'սպասէր:

Կոմսէն հրամանի մը վրայ գործաւորը Շանզ Էլիզէ վազեց և պահուըտեցաւ ասպետին բնակարանին չրջականերուն մէջ:

Լէօն ն մարեց անոր հեծած ճամբորդութեան ձին, բոլորովին փոշիոտ: Եւ յետոյ Րօքանպոլին դուրսելլելը տեսաւ և զայն հետապնդեց: Սրիկան Շանզ Էլիզէի ճամբան բռնեց, յաղթական կամարէն անցաւ, կառք մը բռնեց և ըստ կառապանին:

— Պուժիվալ տար դիտ:

Լէօն միշտ կը հետապնդէր զայն. ան շատ որոշապէս լսեց այս բառերը, և պղտիկ տետրակ մը հանելով իր գրպանէն, թերթ մը փրցուց և աճապարանքով իր ծունկին վրայ մատիտով բաներ մը գրեց և յաճնաւ կատարի մը տուաւ որ Քէրկազի բնակարանը տանի զայն: Այս տոմոին մէջ ան կ'ըսէր. «Րօքանպոլ Պուժիվալ կ'երթայ, աչքէս չեմ կորսնցնէր զայն, որքան որ կանուխ կարելի է ծառուղիին վրայ, Մէրլի մեքենային

դիմացը դառնալիք: Զինքերը թերեւս անողուտ չպիտի
ըլլան):

Եւ մինչդեռ յս՝ ճանախատար կ'անապարէր սոյն
նամակը տանիլ, Լէօն Ռօլան շարունակեց հետեւիլ Բօ-
քանագոյն, նմանապէս կռաք մը բռնելով և կառապա-
նին հրամայելով որ նախորդը աչքէ չկոտնցնէ:

Միայն թիւէյի մէջ. կառքէն իջաւ և շարունակեց
հետապնդումը սրարշաւ վաղելով:

Գիշերը բաւական մութ էր երբոր Բօքանագոյն
կառքը Պուժիմալ հասաւ:

Հօն, Լէօն սկսաւ արիւմն սր սոքը գետինը դրաւ
և փոխանակ իր կառապանը ճամբելու, պատուիրեց
սպասել: Լէօն միշտ կը հետապնդէր զայն:

Բօքանագոյն ճամբոյ մը բռնեց որ ծառուղիէն ղէպի
եկեղեցի կը բարձրանար, գարաւղի մութ ճամբոյ մը
որուն մէջ միարձուեցաւ և պարտէզին պղտիկ դռնէն
մտաւ խորհրդաւոր ապարանքը ուր Ժանն բանտարկուած
էր:

Առաջին շարժումին հնազանդելով, Լէօն պի-
տի շարունակէր հետեւիլ և անոր հետ հօն մանել:

Նախազգացում մը կ'իմացնէր իրեն թէ Սըբիզ հօն
էր: Բայց բարեբախտաբար խորհրդածութիւնը օգնու-
թեան հասաւ և սկսաւ մտածել թէ ապարանք մանելու
ատեն թերեւս անձանօթ թշնամիներու ձեռք իյնար որոնք
կաշկանդէին դիմքը, և Արմանի հետ առէն հաղորդակ-
ցութենէ դուրսէն:

Ան կեցաւ և ըսաւ ինքնիքէն թէ, անտարբեր, և
Բօքանագոյն դուրս պիտի ելլէր, այն ատեն աւելի լաւ
պիտի ըլլար: Եւ Լէօն Ռօլան պառկեցաւ ճամբուն անց-
քին մէջ սրածայր մեծ դանակ մը բանալէ վերջ, որ
դաշնի կը փխտէր երբ երկար պղնձէ պղտիկ ծայ-

րօղակը դարձուէր որ սնկէ վերջ կ'արգիլէր անոր գոց
ուրը:

Ան սպասեց, տկոնջը լարած, աչքերը մութին մէջ
բանալով. ժամ մը անցաւ, աղմուկ մը լսելի եղաւ.
ապարանքին պղտիկ դռնէն էր որ կը բացուէր: Լէօն
Ռօլան երբեք չչարմեցաւ: Բօքանագոյն դուրս ելաւ և
նրբուղին բռնեց վար իջնելու, ուրիշ քիչ մը առաջ
մագլցած էր: Այն ատեն Լէօն յանկարծ ելաւ, անոր
վրայ յարձակեցաւ, իր ջլապինդ բազուկներուն մէջ
ոնղմեց և անոր վիզին կըթնցուց իր դանակը. Բօ-
քանագոյն ուղեց կռուիլ, և օգնութիւն կանչել: Բայց ա-
րդաց դանակին ծայրին իր վիզին վրայ դպնելով: Լէօն
ցրտօրէն ըսաւ իրեն:

— Եթէ բառ մը ըսես, եթէ ողագակ մը հանես,
քեզ կը ստակեցնեմ:

Եւ զործաւորը, որ հաղորդուտ կերպով զօրաւոր
էր իր տակը տաւ, իր ծանկերովը անոր կուրծքին
վրայ կոխեց, և զայն անշարժ բռնելով հանեց իր օձիքը
և անոր քերնին կապեց:

— Հիմա, ըսաւ, բնաւ չպիտի սօսաս:

Բերանը գոցելէ վերջը ուժգնօրէն կապեց անոր
ձեռքերը իր թաշկինակով, իր ուսին վրայ գետեղեց
զայն և ճամբան բռնեց, ղէպի ծառուղիին այն տեղը
ուր ժամադրութիւն տուած էր պիտի Փէրկազին: Լէօն
կը հաշուէր որ կոմսը, որ սքանչելի ձիեր ունէր և որ
անմիջապէս պիտի մեկնէր, քանի մը վայրկեանէն ար-
դէն հօն հասած պէտք էր ըլլար: Ան բնաւ չէր սխա-
լեր: Գոց կառք մը կը կենար մեքենայէն քիչ մը հե-
տեւ, որուն աղմուկը միւս բոլոր շշուկները կը խա-
ւառէր. և Լէօն տեսնելով այս լապտերները մարտ
կառքը շտապակուսեցաւ անոր կոմսինը ըլլալուն վրայ:

Արմանն էր, արդարեւ: Կոմսը ահաւորեց Լէօն Ռո-
յանին հետապնդումին արգիւնքին կը սպասէր: Կռքէն
թիւն էր և երկու քայլ հեռուն էր: Մութին մէջ քայ-
լերու ձայնը լսելով, հարցուց.

— Լէօն, դուք էք:

— Ես եմ, պատասխանեց Լէօն:

Գործաւորը վազելով կուգար, հակառակ իր բեռին:
Եւ Ռօքանպոլը անոր ոտքերուն առջեւը նեակեց ըսելով.

— Ահաւասիկ պղտիկ տաղակը, այս անգամ մենք
դայն բռնեցինք:

Եւ կրկին իր ծունկը անոր կուրծքին վրայ դնելով
և իր դանակը վզին, ըսաւ.

— Հիմա պիտի խօսիմ:

Այս տասը վայրկեանի ընթացքին մէջ, Ռօքանպոլ
պահ մը տպաւոր Լէօն Ռոյանի յանկարծակիի յարձա-
կումէն, ժամանակ ունեցաւ կրկին ստանալու իր արթ-
նամտութիւնը և այն պողարիւնութիւնը որ շատ քիչ
անգամ կը լքէր:

— Յայտնի է, ըսաւ ինքնիրեն, ես սպառնալիքի
տակ եմ, և ասոնք զիս չպիտի թողուն այս անգամ:
Եթէ բան մը չըսեմ, զիս պիտի սպաննեն: Եթէ խօսիմ,
հարիւրապետը զիս պիտի սպաննէ, կամ քսան հազար
ֆրանքը չպիտի տայ: Ամէն կերպով, ես կորսուած եմ:

Այս փոփոխակի արդիւնքները յայտնի ըլլալով,
Ռօքանպոլ ջանաց կտրութիւնը ի նպատակ իրեն դար-
ձնել:

Յանկարծ լոյս մը ցոյտեց իր երեւակայութեանը
մէջ և լուսաւորեց իր ուղեղը, և մինչդեռ Լէօն դայն
ուժգնօրէն պ. տը Բէրկազին ոտքերուն տակ կը նե-
տէր, արիւնքն կ'ըսէր ինքնիրեն. «Հարիւրապետը այսօր
մատնող զէմք մը ունէր. ան հաւանօրէն միլիոնը կոր-
սընցուցած է: Եթէ այդպէս է, ես խարուած եմ...» Ան

պիտի յախչաւի՛ն պղտիկը և պիտի փախչի անոր հետ:
Եւ ո՞վ գիտէ թէ պիտի գայ: Իմ կեանքս վտանգի տակ
դնեմ քիչ մը բանի համար: Եւ շարունակելով իր տը-
րամարանութիւնը, Ռօքանպոլ միտքովը տեղեցուց.

— Կոմսը կը սիրէ պղտիկը: Եթէ ես իրեն ճշմար-
տութիւնը ըսեմ, ան աւելի բարձր կարող է ինձ վճա-
րել քան թէ հարիւրապետը: Տեսնե՞նք:

— Պիտի խօսիմ, կրկնեց Լէօն Ռօյան, սպառնալիւն
ձայնով մը, և կարծ:

Ահա արսկոյս, մտածեց Ռօքանպոլ, պիտի խօ-
սիմ, բայց պէտք չէ աճապարել: Այս մարդիկը չիս
անմիջապէս սպաննելէ պիտի զգուշանան, անոնք կ'ու-
նեն գիտնալ:

Եւ Ռօքանպոլ բարձր ձայնով ըսաւ, պատասխանե-
լով գործաւորին հարցումին:

— Ի՞նչ կ'ուզէք որ ըսեմ:

— Կ'ուզեմ որ դուն մեզի ըսես թէ ո՞ւր է Սը-
րիզը:

— Չեմ գիտեր:

— Ո՞ւր է Ժաննը, հարցուց Կոմսը, մինչև այն ա-
տեն համը և ահաւորեց:

Ռօքանպոլ զգաց զոնակին ճնշումը և խայ-
թումը:

— Չեմ գիտեր, կրկնեց:

Լէօն կոմսին դարձաւ:

— Պէտք է սպաննել, հարցուց:

— Վայրկեան մը, պատասխանեց պ. տը Բէրկազը:
— Վայ, մտածեց Ռօքանպոլ քիչ մը զգածուած:
Կ'երեւի դուն շատ մարդասէր ես, իմ բարի ծերուկս:

— Ուրիշ կուգայի՞ր երբոր ես բռնեցի քեզ, շա-
րունակեց Լէօն Ռօյան:

— Պատահէ, պատասխանեց Բօքանպոլ իր հանդարտութիւնը պահելով, հակառակ մահուան սպառնալիքին որ իր վրայ կը ճնշէր:

— Կը ստես...

— Կարելի է, պատասխանեց Բօքանպոլ լրբօրէն:

— Բան մը չպիտի ըսէ, ըսաւ Կոմսը. ուրեմն պէտք է սպաննել զայն:

Լէօնին դանակը տակի ուժով սկսաւ ճնշել:

— Ներեցէք, պարոն Կոմս, ըսաւ Բօքանպոլ, յայտնի է որ եթէ զիս սպաննէք, բան մը չպիտի ըսեմ, բայց նաեւ յայտնի է որ չմեռնելու համար ալ լմաւ չը պիտի խօսիմ:

— Ուրեմն ինչո՞ւ համար պիտի խօսիս:

— Դրամին համար: Խօսքերը ոսկի կ'արժեն:

— Ո՞րչափ պէտք է:

Արման Լէօնին նշան մը ըրաւ, որ դանակը վերցուց, շարունակելով բռնել Բօքանպոլը անշարժ իր ձեռքերուն տակ:

— Պարոն Կոմս, պատասխանեց Բօքանպոլ, որեւէ սպրանքի մը գինը պահանջելէ առաջ սպրանքները կը ցուցադրեն: Երբոր դուք պիտնաք թէ ի՞նչ կ'ուզեմ ծախել ձեզ, մենք կը խօսինք գինին մասին:

— Տեսնենք թէ ի՞նչ կ'ուզես ծախել:

— Նախ և առաջ պ. Կոմս, պատասխանեց Բօքանպոլ, պէտք է որ դուք ինձ ծանօթութիւն մը տաք:

— Խօսէ...

— Դուք ասպետ Սըր Ուիլերմսի Պըրթանիայի մէջ ճամբորդութիւն ընելուն մասին ծանօթութիւն ունէ՞րք:

— Այո՛, ըսաւ պ. տը Քէրկազ:

— Եւ միլիոնի մը...

— Դործը վիժած է, պատասխանեց Արման որ Բօքանպոլի թաքուն գողափորը գուշակեց, եւ ժամանակին հասց:

— Ե՛հ, ո՛հ, մատծեց Բօքանպոլ, գործը կը փոխուի. Կարծեմ թէ լաւ խորհեցայ, հարիւրապետը կը խտրէ զիս:

Եւ Բօքանպոլ բորձր ձայնով շարունակեց.

— Պարոն Կոմս, զիտեմ թէ ուր է օրիորդ Ժաննը, զիտեմ թէ ուր է Սըրիզլոյ Եսեմ որ կը պահեմ զանոնք: Միայն ես եմ որ ձեզ կրնամ ըսել թէ ո՛ւր են անոնք: Հարիւրապետը ինձ խոստացաւ քսան հազար Չրանք լոկու համար:

— Դուն պիտի ունենաս զանոնք խօսելու համար, ըսաւ Արման:

— Առիկա քաւական չէ, պարոն Կոմս, և երկու պատճառով, նախ, այն է թէ դուք առաքինի մարդ մըն էք, և առաքինութիւնը պարտի միշտ աւելի սուղ վճարել քան մոլութիւնը:

— Ուրեմն կրկինը, ըսաւ Պ. տը Քէրկազ տհաճութեամբ:

— Ոչ տոկաւին, պարոն Կոմս, որովհետեւ մէկ ժամուան մէջ ձեր հաբաւթեան կէտը պիտի տայիք, որպէսզի սեզի չունենայ այն ինչ որ պիտի ըլլայ:

Արման սարսափեց, և Լէօն իր քունքերուն քրտինքով թըշուիլը զգաց:

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ ուրեմն, մրմոսց Արման խուլ ձայնով մը:

— Օրիորդ Ժաննը, որուն պատմը հաւատացուցած է թէ Քէրկազ Կոմսն է ինք և դուք ալ իր ծառան...

Կոմսը կատաղութեան տղաղակ մը արձակեց:

— Օրիորդ տը Պալաէր հարիւրապետին մօտ, անգին խնէշ ծերուկ մըն ար պ. տը Պօքրէօն, կարծեմ անուշ խօսքեր պիտի ըսէ Սըրիզլին, որ թմբեցուցիչ ըմպելի մը խմած պիտի ըլլայ:

Լէօն խնդդուկ տղաղակ մը արձակեց:

— Կը տեսնէք պ. կոմս, ըստ Բօքանպոլ, իմ պզտիկ ապրանքս իր արժէքը ունի, և պիտի ըսեմ իմ գինս: Ատենէ մը ի վեր գողափախներ կ'ունենամ: Առաքինի ըլլալու բաղձանքը ունիմ, հաստատուելով գաւառակի մը մէջ, և տմուկանալու, եթէ միայն հարկը հազար ֆրանք ունենայի:

— Այդպէս թող ըլլայ, ըստ Արման, Դուն պիտի ունենաս այդ գումարը: Բայց զգուշացիր մեզի խաբելէ:

Եւ Բօքանպոլ Լէօն Ռօլանը և պ. աը Քէրկաղը ժամանակին առաջնորդեց մինչև ապարանքը և մինչև այն սրահը ուր պ. աը Պօքրէօ կը ապառնար Սըրիզին: Կը յիշենք որ խեղճ աղջիկը կը զգար տիրոպետուիլ և ընկճուիլը թմրադեղի գինովութեամբ և միայն ձեռքերը երկարելու և գոչելու ժամանակ ունեցաւ:

— Ազատեցէք ժաննը, աղատեցէ՛ք զայն...

Մինչդեռ Լէօն իրեն տակը կը տապալէր պ. աը Պօքրէօն, Արման դուրս նետուեցաւ: Բօքանպոլ կը սպասէր անոր:

— Շուտ եկէք, պարոն կոմս, ըստ, եկէք, դուք ժամանակ ունիք... և ձեր ատրճանակները պատրաստեցէք:

Եւ Արման ուղղուեցաւ վազելով դէպի տպարանքը, ուր թերեւս ժանն, անգութ Անարէային բռնութեանը տակն էր... ժանն և խարդախ կոմս աը Քէրկաղ մինակ մնացած էին: Սենեկապանը ասպետին գալուստը ծանուցած և քաշուած էր:

Մանկամարդ աղջիկը թիկնաթոռի մը վրայ նստած անզօր և անձայն էր, անբացատրելի յուզմունքի մը մասնուած, Սըր Ուիլերմս իր ծունկերուն քով էր, համբուրելով անոր ձեռքերը և անոր մրմուռով ամենէն քաղցր խօսքերը որ երբեք սիրով վառուած մարդ մը

իր շրթունքներէն սիրած կնոջ մը ականջներուն լսելի ընել կարող է:

Եւ ժանն ճնշուած, բարտխուն, ապշահար, ժանն կէս մը խենդեցած, մտիկ կ'ընէր այս դեւը և գլուխը կը դռնար անոր նայուածքին մոգեխաղանութենէն, ձայնին հնչումէն, համբոյրներուն տաքութենէն, զոր իր ձեռքերը կը ծածկէին:

— Ժա՛նն, ժա՛նն, իմ սիրելիս, կ'իսէր Սըր Ուիլերմս, ժանն կը սիրեմ քեզ: և դուն պիտի սիրես զիս...

Եւ ան կը համարձակէր երջանկութեան, տպագրութի, երկուքին համար երկար կեանքի մը վրայօք խօսելու, ձեռքերնին իրարու մէջ անցուցած, երանութեան մէջ: Իր ձայնին մէջ խորհրդաւոր և դողդոջուն ներդաշնակութիւն մը կար:

Ժանն, ցնորած, կը ջանար գոցել ականջները այս ջղայնացնող ճառին դէմ, ան կը ջանար փոխթուիլ այն պատկերին, կէս անհետացած Արմանին, և սր իր սիրտին մէջն էր հակառակ այս բոլորին:

Բայց հրապուրման զօրը կը շարունակէր, և պիտի դար այն վայրկեանը, ուր փշրուած, յաղթուած, տի դար այն վայրկեանը, փորձելի բազուկներուն շփոված, ան պիտի նուաղէր փորձելի բազուկներուն մէջ, երբ տարօրինակ բան մը պատահեցաւ... Ան մոռցաւ վայրկեան մը իր դերը և ինքզինքը, մոռցաւ հնազանդիլ խոհեմութեան, և հաւատաց իր կանխահաս յաղթութեանը: Սըր Ուիլերմս համարձակեցաւ խանդավառութեն մօտեցնել իր շրթունքները մանկամարդ աղջկան շրթունքներուն:

Այն ատեն, հրավառ այս շփումէն, ժանն դողաց, յեղաշրջութիւն մը զգաց իր մէջ, ինքզինքին եկաւ, զայն ետ մղեց, և ըստնուեցաւ անոր զրկախառնութեանէն:

— Ոչ... ո՛չ, դուչեց, երբե՛ք, երբե՛ք չեմ սիրեր ձեզի:

Յետոյ իր միաքին մէջ յանկարծ լոյս մը ծագեցաւ, ճշմարտութեան յայտնութեան մը պէս, ան կտրծեց կարգաւ այս մարդուն աչքերուն մէջ թէ կը ստեր... և ըսաւ իրեն:

— Ոչ, դուք չէք, և դուք չէք կրնար կոմս աը Բէրկազը ըլլա՛լ. ազնուական մը այսպէս չի վարուիր ժանն, այս բառերուն վրայ ետ քաշուեցաւ և ուզեց փախչիլ:

Սըր Ուիլիերմս անոր նայուածքին մէջ նշմարեց ընդդիմութեան մը սառն որոշումը, ան բմբուկեց թէ սրամտորհմանքը քիչ մը տառջ կտխարդուած այս կնոջ սրտին մէջը կը մանէր, թէ այս արհամարհանքն արդէն մինչև չրթունքները կը բարձրանար և չրթունքներէն մինչև նայուածքը... թէ ժանն վերջապէս երբեք չէր սիրեր զինքը:

Բայց Սըր Ուիլիերմս կ'ուզէր վրէժը լուծել, և Տօն ժուանը նետեց իր դիմակը յանկարծ

— Այո, ըսաւ ան, իրաւունք ունիք, ես կոմս աը Բէրկազը չեմ, ո՛չ, ես Անտրէա կը կոչուիմ: Ոնտրէա, թշուառական և անիծեալն Անտրէա, եղբայրը անոր որ քեզ կը սիրէ և զոր ես կ'ատեմ, ե՛ս, ինչպէս դուք կ'ատեն երկինքը:

Գեհնակաւ և հեգնակաւ ծիծաղ մը թռաւ իր կողովէն և բոցեղէն նայուածք մը ցոյտեց իր աչքերէն:

— Եւ դուն զիս պիտի սիրես հակառակ քու կամքիդ, դուչեց ան:

Ան բռնեց ժաննը իր ուժեղ բազուկներովը, գրկեց զայն ինչպէս գայլը իր որսը և անոր չրթունքին վրայ երկրորդ համբոյս մը դրոշմեց:

— Միշակ ենք, բոռ, միտո՞կ և Արմանը քեզ չպիտի կրնայ ապառել:

Բայց մինչդեռ ան կ'արատաւէր այս անբարիշտ խօսքը, սորտաղին ձայն մը, նման այն հրեշուական որ երկնային դրախտը գոցեց, լսուեցաւ սեմին վրայ ուժգնապէս բացուած դռան:

— Կը սխալիս Անտրէա, ըսաւ ձայնը, քեզ համար վրէժինդրութեան ժամը չէ, այլ մահուա՛ն:

Այն տառն հրաժառ նայուածքով մարդ մը որ զայրոյթէն կը թուէր փոխակերպուած ըլլալ, ուղղուեցաւ զէպի Սըր Ուիլիերմսը, և տորճանակի ծայրը անոր ճակտին վրայ դրաւ ըսելով:

— Ծնրադրէ՛, ծնրադրէ՛, քանզի դուն պիտի մեռնիս:

Սըր Ուիլիերմս քաջ էր, բայց մահուան մօտենալը, սարսուռ մը պատգուց իր ամբողջ մարմնոյն մէջ:

Ատճանակը իր ճակտին վրան էր:

Արման այն տառն ժաննի դարձաւ, և ըսաւ անոր յամբոյս:

— Օրիորդ, այս մարդը ձեզ անարդեց, ան արժանի է մահուան, բայց այս մարդը և ես միեւնոյն մայրը ունեցած ենք... կ'ուզէ՛ք ներել անոր:

— Ո՛հ, չնո՛րհ, Արման, իմ սիրելիս... մրմռաց ժանն, որուն ամբողջ հագին, այս խօսքերուն մէջէն անցաւ:

Արման վերցուց իր զէնքը և ցրտորէն ըսաւ Սըր Ուիլիերմսի որ անշարժ և համբ էր:

— Մեր մօրը անուան, զոր ծալանեցիր, այս մահուր և ազնիւ աղջկան անուան որ քու աղտոտ չրթներովդ պղծեցիր, կը ներեմ քեզ: Գնա՛, անիծեալ, չրթներովդ պղծեցիր, կը ներեմ քեզի՛ որ ոչ մէկ անձի գլխացած ես, Աստուած ողորմի քեզի՛ որ ոչ մէկ անձի գլխացած ես,

.....

Մասնան կառքէն վար իջնելով մօտեցաւ ճամբուն մէջտեղը փռուած մարդուն: Ոտքերը բոպիկ, պատառտած հագուստներով այս մարդը, այնքան խղճալի երեւոյթ մը ունէր որուն ի տես երիտասարդ կոմսին աչքերը արցունքով լեցուեցան:

— Խեղճ մարդ... ըսաւ, գուցէ անօթութիւնէն մարած ու ինկած է, և դառնալով միւս ծառային հրամայեց.

— Ֆրանսուա', շուտով մտուելը նայէ', մէջը չի՛ մը Մալակայի գինի և կարգ մը ուտելիքներ կան:

Յետոյ Արման ինքն ալ կառքէն վար իջնելով մարած կարծուած և նօթութենէ նուաղած մարդուն քովը փութաց: Որքան որ տառապանքներէն նիհարցած ու արգահատելի երեւոյթ մը ունէր ան, սակայն կը հաւկըցուէր որ ժամանակին շատ գեղեցիկ մէկն էր, մազերն ու մօրուքը դեղնադոյն, մերկ ոտքերը քարերուն վրայ կոխկուտելէն ճեղքրտուած և ձեռքերը արեւուն տաքութենէն այրած թէւ, սակայն դեռ կը պահէին իրենց փափկութիւնն ու նրբութիւնը:

Կոմսը ուշադրութեամբ զննելով այս անծանօթ մարդը գոչեց.

— Աստուած իմ, այս որ աստիճան նմանութիւն, նոյնինքն Անտրէան է:

Տիկին աը Բէրկազ ալ հետեւելով կոմսին, վար իջաւ կառքէն, և մօտենալով թշուառ մուրացիկին, ամուսինին նման կատարեալ զարմացումով և արգահատանքով հաստատեց թէ հարազատօրէն Անտրէան կը նմանէր:

Ամէն պարագայի մէջ, եթէ նոյն ինքն Անտրէան ալ ըլլար, անոր քաջած տառապանքներն ու զրկանքները, իր նիհարութիւնն ու դիմադրութիւնը շատ քիչ համեմատական էին Անտրէայի դիմադրութեան և անոր

Ֆիզիքական կազմին: Միայն անոր դեղին մազերն ու հասակը ցոյց կուտային որ ան Անտրէան էր:

Եւ մինչդեռ հարկ եղած խնամքը տալով երկու ծառաները կ'օգնէին անոր վեր ելլելուն, մուրացիկանը քիչ առ քիչ աչքերը բանալով, ա՛յ մը արձակեց սրտէն և հազիւ հասկնալի ըստերով կրցաւ ըսել.

— Օգը տա՛ք էր... փորս անօթի... Ինչ ըլլալս չեմ գիտեր... միայն... գետին ինկայ:

Մուրացիկը մինչդեռ այս խօսքերը կ'ըսէր Տէր և Տիկին կոմս աը Բէրկազ, կարեկցութեամբ կը գիտէին անոր աչքերը, մինչ ան շուարած ու մտամոլոր կը դէտէր իր շուրջը: Յանկարծ անոր աչքերը հանդիպեցան Արմանին և ընդոտ չարժուժով մը զինք բռնողներուն ձեռքէն ազատիլ խոյս տալ փորձեց, սակայն ոտքերը ուռած ըլլալուն քայլ մը խի չկրցաւ առնել:

Արման իր սրտին մէջ գութ և կարեկցութիւն զգալով ըսաւ.

— Անտրէա', Անտրէա', դժէն ես:

Մուրացիկը խեղդուկ ձայնով մը ըսաւ.

— Ո՛չ Անտրէան չեմ ես, անիծեալ մուրացիկ մըն եմ...

Բայց ուժաթափ ըլլալուն, կրկին մարելիք եկաւ վրան ու զգայազիրկ փռուեցաւ գետին:

Կոմսը, տեսնելով անոր այս խղճալի ու արդարանալի վիճակը, մոռցաւ անոր ամբողջ ոճիրները և յիշեց որ իրենք ծնունդն էին միեւնոյն մօր և միեւնոյն արդանդին:

— Եղբայրս է... հառաչեց ան:

Տիկին աը Բէրկազ ալ միեւնոյնը կը խորհէր, և իր մէջ զգալով միեւնոյն կարեկցութիւնը, դառնալով իր ամուսինին ըսաւ.

— Արմա՛ն, իրապէս եղբայրդ է:

քենէ ստացած 200,000 ֆրանքը ամբողջութեամբ ծախսած չեմ: Այդ գումարը իբր աւանդ ձգած եմ Նիւ Եօքքի դրամատունը: Այդ գումարին եկամուտը յատկացուցած եմ բարենպաստակ հաստատութիւններու: Եւ բանի մը պէտքը չունիմ: Աշխարհի ամէն կողմերը թափառելով, գոմերուն կամ դարիի մթերանոցներուն և շատ անգամ ալ փողոցներուն մէջ գիշերելու դատապարտած եմ ինքզինքս: Կը յուսամ որ գիշեր ցորեկ անօթելով, աղաչելով, Աստուած կը ներէ ինձի:

— Ներուած ես դուն, ըսաւ Արման անոր, յանուն Աստուծոյ կը ներեմ քեզի, եղբայր, բաւ է ալ քաշած տառապանքներդ:

Յետոյ պ. տը Բէրկազ գիրկընդխառնուելով Անտրէայի հետ, շարունակեց.

— Սիրելի եղբայրս, կ'ուզե՞ս տանս մէջ ապրիլ ոչ թէ իբրեւ դատակասկորտ մը կամ իբրեւ յանցաւոր մը այլ իբրեւ բարեկամ մը, եղբայր մը, որ իր յանցանքներուն վրայ զղջացած, առարկայ կը դառնայ ամէնուս ոխոյն ու յարգանքին: Կեցիր հոս եղբայրս, կեանքդ անցուր կնոջ և զաւկիս միջև և երջանիկ եղիր, որովհետեւ ներուած է քեզի:

9 .

ԱՆՏՐԷԱ Կ'ԱՊԱՇԽԱՐԷ

11-յս դէպքէն գրեթէ երկու ամիս վերջ, Բարիւն Բիւլթիւր Սէնթ Քաթէրին փողոցին մէջ, կոմս տը Բէրկազ և իր կինը առանձինն կը տեսակցէին գործի մը շուրջ:

Այդ տեղի կ'ունենար Յունուար 2ին, առաւօտեան ժամը 10ի տունները:

Պարտէզին ծառերը ձիւնով ծածկուած էին, արեւին ջերմութենէն ու լոյսէն հաղիւ լուսաւորուող օդը չափազանց ցուրտ ըլլալուն, այդ օրը սովորականէն տուելի վառած էին վառարանը:

Էդմընդ գիշերազգեստ մը հագած և նստած էր լայն թիկնաթոռի մը վրայ: Ծունկերը իրարու վրայ դրած, ձեռքի ունեւիովը երբեմն երբեմն կը խառնէր կրակը: Իսկ տիկին տը Բէրկազ, ցայգազգեստ մը հագած և նստած ամուսինին քովը, լուռ նայուածքով մը կը դիտէր զայն: Պահ մը վերջ, Արման խզելով այս լուռ թիւնը և խօսքը կնոջը ուղղելով ըսաւ.

— Սիրելի՛ս, արդէն շատ երջանիկ եմ քու սիրոյդ և գորովանքներուդ չնորհիւ, սակայն սիրելի եղբայրս զղջումէն և մեր մօտը վերադառնալէն ի վեր, ևս տուելի բաղձապատկուեցաւ մեր երջանկութիւնը:

— Բարեկամս, ըսաւ Ժանն, Աստուած բարեգութ է, այն վայրենի և անհաւատ հոգին այն աստիճան կատարեալ շնորհքով մը օժտած է որ, ան այսօր իրական սուրբ մը դարձած է:

— Խեղճ Անտրէա, որ աստիճան օրինակելի կեանք մը կ'անցնէ. սիրելի Ժաննա, հասկնալու համար թէ Անտրէան ինչքան փոխուած է, այդ մասին հարկ կը տեսնեմ քեզի արտաքոյ կարգի յայտնութիւններ ընել:

— Փա՛ռք Աստուծոյ, ի՞նչ յայտնութիւններ պիտի ընես:

— Գիտես որ Անտրէա իբրեւ օգնական մտած է մեր գործին մէջ, թէեւ ան սենեակին մէջ մեզի հետ կը նստի, սակայն, իր մասնաբաժինին մէջ, կրակ խել չի վառեր: Գալով կերածին, պատրուակելով բժիշկի խորհուրդներուն համաձայն վարուելը, կարգ մը պարզ բաներ միայն կ'ուտէ, և գաւաթ մը խել գինի չի զննէր բերանը:

Ժանն — Արմանին խօսքը ընդմիջելով — Կարծեմ մինչեւ կէս օր անօթի կը կենայ:

— Դեռ ասոնք ոչինչ են սիրելիս, դեռ ամէն ինչ չես գիտեր դուն:

— Գիտեմ որ անոր Թրաք տը լա Մէյքըրի ըսուած վանքը երթալը արգիւելու համար մեր թափած ջանքերը ապարդիւն անցան: Գիտեմ որ ամէն առաւօտ կանուխ, պարզ երեւոյթով մը տունէն ելլելով, Անտրէ Թիսօ կեղծանունով, երկու հարիւր ֆրանքի չնչին թուշակով մը, վաճառատան մը մէջ առաւօտեան ժամը Ցէն մինչեւ երեկոյեան ժամը 6ը գրելով կ'ըլլաղի: Եւ հապառակ որ մեր տունը դրամովը կրնայ ան շատ լաւ ապրիլ, այս թշուառ կեանքը նախընտրած է: Շիտակը ըսելով, այսպիսի զղջում մը ո՛չ միայն օրինակելի է,

այլ և վաղուց Աստուծոյ կողմէ ներուած պիտի ըլլայ անոր բոլոր մեղքերը:

— Սիրելիս, եթէ ամէն բան գիտցած ըլլայիր, այս բաներուն ալ այժման կարեւորութիւն չպիտի տայիր:

Ժանն տղոլուած երեւոյթով մը խնդրեց Արմանէն որ ամէն բան ըսէ իրեն:

— Անտրէային ամբողջ մարմինը բազմաթիւ վերքերով ծածկուած է, ըսաւ կոմսը:

— Սակայն, այդ զարհուրելի բան է, ըսէ՛, ըսէ՛, ինչպէ՞ս ենթարկուած է ան այս վիճակին, հարցուց տիկին տը Դէրկազ գորովալիւր ձայնով մը:

— Կ'ուզե՞ս հասկնալ թէ ինչպէ՞ս կարողացեր եմ ստուգել անոր այս վիճակը:

— Այո՛:

— Այդ պարագային, կը յայտարարեմ որ այս իրիկուն մինչեւ ուշ ա եւն Զէրնան Ռօչէի և Լէօն Ռօլանի հետ միատեղ աշխատեցայ, ժամը երկուքն էր երբ անոնք մեկնեցան: Երեկոյեան ճաշի ժամանակ Անտրէա շատ գունաթափ էր, և ինքն ալ արդէն յայտնեց թէ անհանգստութիւն մը կ'ըզայ: Իրիկունը մտաւանջ էի, որոշեցի անոր սենեակը երթալ և հասկնալ սուղջական վիճակը: Սենեակը ինք կ'աւել և իր ձեռքովը կը յարդարէ անկողինը: Շիտակը ան է որ, անկողինը յարդարելու համար աւելորդ բաներու պէտք չլզար, խեղճը դեախնները պառկած ըլլալով, բացի իր շապիկէն ուրիշ վերմակ չի փնտռեր:

— Ո՛վ տէր, բայց Յունուարին ալ ճիշդ մէջտեղը կը գտնուինք...

— Այո՛, այսպէսով ինքզինքը պիտի փճացնէ... ինչեւիցէ, ոտքերուս ծայրին կոխելով վեր ելայ, և երբ զրան մօտեցայ, ծակէ մը գիտեցի ներսը, քանզի դուռը

բողոքելով պատասխան մը չստացալ: Այդ պարագային տեսնելով որ դուռը միմիայն պարզունակով դոցուած է, բանալով ներս մտալ: Ա՛հ, ինչ սոսկալի տեսարան էր ան: Անտրէա բոլորովին մերկ վիճակի մէջ գետինը պառկած էր: Քովը տկար մոմ մը կը վառէր աղտոտ աշտանակի մը վրայ, որուն մօտ էջերը բաց Ս. Օգոստինոսի մէկ գիրքը անխնամօրէն ձգուած էր: Խեղճը ուժաթափ, կարդացած ժամանակ խոր քունի մէջ ընկըղմած էր յոգնութենէն:

Այդ տեսնելէն էր որ տեսայ անոր մէջքին վրայ գրտնուող մազէ գօտին և մարմնին վրայի արիւնով վերքերը: Այս բանը առաջուց պէտք էի հասկնալ, երբ ան ամէն անգամ շարժելուն կամ քալելուն, ցաւագին արտայայտութիւններ ցոյց կուտար իր գունատ դէմքին վրայ:

Տիկին տը Քէրկազ Արմանին խօսքերը ընդմիջելով և չափազանց զգացուած անոր ըրած այս յայտնութիւններէն, արտասուած թոր աչքերով ըսաւ անոր.

— Սիրելի՛ս, պէտք է աշխատիլ որ եղբայրդ հրաժարի ինքզինքը պատեկէ: Ինքը Սէնտօ Լօրանի երէցը խոստովանահայր նշանակած է իրեն. խնդրին էութիւնը պէտք է հասկննել անոր և մանրամասնօրէն պատմել ամէն ինչ այդ յարգելի հոգեւորականին:

Կոմսը գլուխը շարժելով ըսաւ.

— Անտրէան իր որոշումին մէջ անդրդուելի է: Ես կը վախնամ որ իր մարմինը այս ստիճան խարաղանելով ու տանջելով, վերջապէս վերջ տայ իր կեանքին: Մինչև որ քնատութեան ծայր աստիճանին չհասնի, չի քնանար ան: Ամէն օր առանց ընդմիջումի 12 ժամ աշխատանքն ալ փնասակար է անոր: Անտրէան կը կարօտի աղօտ և առատ օդի: Ան պէտք է վտրէ անդորր ու հանգիստ կեանք մը, Կ'ուզէի որ ան փոքրիկ ճամբոր-

դութեան մը ձեռնարկէր, բայց կը ցաւիմ որ պիտի մերժէ այս առաջարկս և ով գիտէ գուցէ ցաւելով մեղմէ բաժնուի ու չվերադառնայ անգամ մըն ալ:

— Ո՛հ, ո՛հ, ա՛ն. պէտք չէ բաժնուի մեղմէ: Ան մեղ հետ պէտք է ապրի, ան՝ որ զղջացած էր իր մեղքերուն վրայ: Արման կ'ուզես որ ես զայն մէկ կողմ կանչելով ունոր խօսիմ երկնային արդարութեան մասին, խօսիմ թէ բարին Աստուած շատ զոհ մնացած է իր այս ընթացքէն, և ջանամ զայն համոզել թէ՛ իր գործած բոլոր մեղքերը ներուած են և արժանացած է երկնապարգէ շնորհներու: Այն տեսն, դուն ալ պիտի տեսնես որ, ճարտասանական ու համոզկեր լեզու մը գործածելով, ինչպէս պիտի յաջողիմ զայն ետ կեցնել իր որսուածէն և կապել մեղի, մեր տան հետ:

— Արդէն, ես ալ նկատելով որ այս վիճակը պիտի փճացնէ իր կեանքը, այդ ընթացքէն հեռացնելու համար զայն միջոց մը խորհեցայ:

— Ճիշդ կ'ըսէք:

— Այո՛, հիմա պիտի ըսեմ որ դուն ալ հասկնաս զայն: Գիտես որ բացակայութեան ժամանակ Ֆէրնան Ռօչէ և Լէօն Ռօլան, Սէն Լուիզի մէջ ինծի փոխանորդաբար կ'օգնեն: Ֆէրնան, Սէն Վենսան տը Բօլ եկեղեցիին սպասարկութեան մէջ գտնուող պաշտօնեային այնքան օգնութիւններ ըրած է որ, ան անկէ յետոյ երբեք չէժգոհութիւն չէ յայտնած իր ստացած թոշակին նուազութեանը համար:

Բարիդի ամենէն աւելի բաղմանգամ, սակայն ամենէն աւելի աղքատ թաղին, Սէնթ Անթուանի մէջ հիմնած կահագործութեան գործարանիս մէջ կարելի եղաւ գետեղել մէկ տարուան մէջ երկու հարիւր գործաւորներ: Սըրիզ ալ յատուկ վաճառատուն մը բացած է՝ ուր կ'աշխատին այնչափ կիներ ու աղջիկներ, որոնք ե-

թէ անգործ ձգուէին, ո՞վ գիտէ որքան տխուր անկումներ պիտի ունենային: Ի վերջոյ տիկին Շարմէ, կ'աշխատի ուղղութեան բերելու բոլոր այն կիները ու աղջիկները, որոնք գլխէ ելած գէշ ընթացք մը և վատ անունին մը ունին:

— Բարեկամս, գիտեմ բոլոր այս բաները:

— Այժմ, թէև ժամանակի մը համար Բարիզէն հեռացած եմ, թշուառները և աղքատները սակայն, զըրկանքի ենթարկուած չեն: Բոլոր այս ըսածներս նպակիս մէկ մասը ըլլալով միայն, թէև գործադրուած են, դուք ու կարեկցութիւն արուած է թշուառներուն հանդէպ, բայց բան մըն ալ կատարուած չէ արդարուածեան ճամբուն վրայ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, սիրելիս:

— Ժաման ինծի մտիկ ըրէ: Ասկէ զբերէ տասը տարի առաջ, իրիկուն մը, կամ աւելի չիտակը գիշեր մը, երկու հոգի, Բարիզի վրայ նայող բարձր զիրքի մը վրայ հանդիպեցան իրարու: Ասոնք երկուքն ալ, ոտքի վրայ կանգնելու անկարող. բարեկենդանի գիշերուան գինովներուն նման քնատ և յոգնաբեկ, իրենց աչքերուն առջև տարածուող այդ մեծ քաղաքը, իրենց մատներուն ծայրովը ցոյց տալով իրարու, այսպէս կը խօսէին իրարու հետ բարձր ձայնով մը.

«Ահա ընդարձակ կրկէս մը: Հոն ամենէն շատ ոսկի ունեցողը կրնայ ամէն տեսակ չարիք գործել, կը տեսնես այդ ընդարձակ քաղաքը, հո՞ն ով որ ժամանակ և դրամ ունի կրնայ նաև մեծագործութիւններ ընել: Որքան գլխէ ելած աղջիկներ կան, որքան ծախու առնուելիք ու վաճառուելիք մարդեր, տակաւին ամբարը չարձանագրուած գրպանախոյզներ և դրամաչորթներ, վերջապէս չարիք գործելու համար տրամադրելի այնքան միջոցներ և պայմաններ: Ո՛հ, եթէ կարելի ըլլար

գիտնալ թէ այս պաշտօնը որքան մեծ ու նշանաւոր է»:

Ասոնք երբ այս խօսքերը կը խօսէին իրարու հետ, նշանակալից կերպով ալ կը խնդային: Տօն ժուանէ մը կամ սաառնայէ մը աւելի ուրախ էին անոնք: Գոհ իրենց անցեալէն՝ կ'առաջադրէին վերադառնալու կրկին այդ անցեալ կեանքին, որմէ հեռացած էին ժամանակէ մը ի վեր:

Ահա այս մտքով խօսողներէն մին Անտրէան էր, իսկ միւսը ես...

Այժմ, չարն ու բարին ծանօթ է մեզ և շատ լաւ գիտենք այս երկուքին միջև գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնը: Մենք շատ լաւ գիտենք թէ ինչպէս կը բռնայ պարտուել չարիքը: Սակայն, գործը միայն Անտրէայով չէր վերջանար, որովհետև Բարիզը, իբրև նոր բարելոն մը, հոն ամէն տեղէ աւելի առատօրէն կը սերմանուէր վատութեան և չարութեան սերմերը: Ա՛հ, որքան յանցաւորներ անպատիժ կը գեղերին հոն, և որքան անմեղներ, որոնք օգնութեան և պաշտպանութեան կարօտ են, կը գալարուին դահիճներու ճիրաններուն մէջ, ի զո՛ւր ապաւէն մը փնտռելով անոնց ճանկերէն ազատելու համար:

Տիկին տը Բէրկադ մտածկոտ վիճակ մը ստանալով, ըսաւ.

— Կը հասկնամ ինչ որ ըսել կ'ուզես: Ի՞նչ, միթէ նուազուողի կը դնես այն շրջանակը՝ ուր պատիժի արժանի եղողները միայն կը մասնեն. և կ'ուզես Անտրէան ալ, որ իր մեղքերուն վրայ զղջացած է, հոն զրկել, հակառակ որ ան հիմա ձեռք առած է խմաստութեան և առաքինութեան ուղին:

— Շատ լաւ գուշակեցիր, սիրելիս, գուցէ Անտրէան գործածէ այժմ իր խելքը և աղղեցութիւնը ա-

ռաքինութեան և իմաստութեան ճամբուն մէջ, ինչպէս ժամանակին զոյն գործածած էր չարութեան մէջ:

Այս միջոցին, պանդոկին դրան զանգուկը հնչելով, այր և կնոջ միջև տեղի ունեցող այս խօսակցութեան ընդհատման պատճառ եղաւ:

— Պաշտօնեաներու օրական տեղեկագիրը բերին, ըսաւ Արման, այս գործին մէջ գործածած մարդիկներս թէեւ հաւատարիմ և ուղղամիտ են, սակայն անհրաժեշտ է նորէն հսկել անոնց վրայ:

Քանի մը վայրկեան վերջ անոնց գտնուած սենեակին դուռը բացուելով, ձեռքը թղթածրոր մը բռնած ծառայ մը ներս մտաւ:

Անոր մէջ կար չափազանց մանր գիրերով գրուած և առանց ստորագրութեան եօթ-ութ թերթ թուղթ. Պ. տը Քէրկազ, ցած ձայնով մը հետեւեալ տողերը սկսաւ կարդալ այդ թերթերուն վրայ:

«Պ. կոմսին գաղտնի պաշտօնեաները, դրեթէ ամիսէ մը ի վեր նկատած են որ, Բարիդի մէջ դադանապէս գործի սկսած է զարմանալի ընկերութիւն մը: Առայժմ մեզի անձանօթ է այս ընկերութեան կեդրոնը, անօրէնը և գործունէութեան միջոցները: Հետեւանք թէեւ յայտնուիլ սկսած է մեզ, սակայն ցարդ անկառար է: Այդ դատարկապորտներուն ընկերութեան նպատակն է, պատուաւոր ընտանիքներու կեանքը խանգարելու բռնոյթ ունեցող գրութիւններով սպառնալիքներ ընել, և անոնցմէ զրամ չորթել. զոր օրինակ, սիրահար կնոջ մը գաղտնիքները իր ամուսինին տեղեկացնելու մասին գրուած սպառնադրեր և կամ չռայլ ու զեղխ երիտասարդներու կողմէ ստորագրուած կեղծ թաղանթեր, օրոնք այս ընկերութեան գործողութեան առանցքը կը կազմեն: «Գլխաւ տէ վալքէ Քէօր» կոչուող այս ընկերութիւնը թէեւ ամէն տեղ մտնելու, ամէն ձև ու դոյն

ստանալու հնարաւոր միջոցներու տիրացած է, սակայն ցարդ չէ կրցած յաջողիլ ձեր պաշտօնեաներուն մէջ մուտ գործել: Միայն թէ կրցած է աւելի աւել կարգ մը ցուալի երեւոյթներու:

Արման մտածկոտ ու վարանոտ եղանակով մը հետեւեալ խօսքերը խօսեցաւ իր կնոջ.

— Կարծես թէ Աստուծոյ մատը կայ այս գործին մէջ: Քիչ մը առաջ կը խորհէինք կարելի եղածին չափ օգտուիլ Անտրէային ունեցած հազուադիւրէ կարողութիւններէն և գաղափարներէն: Տես սա տեղեկագիրը, ինչ գրուած է հոն:

Կինը տեղեկագիրը ձեռքը առնելով, մինչ վերել յիշած տեղեկութիւնները կը կարդար, զանգուկը հնչեց ընելով ամուսինը, ձայնեց ծառային

— Ժէրմէնը ինծի ղրկեցէք:

Ժէրմէն Արմանի ամենահաւատարիմ սպասաւորներէն մին ըլլալով, միայն անոր ծանօթ էր Անտրէայի անցուցած կեանքին բոլոր գաղտնիքները:

Երբ Ժէրմէն եկաւ, կոմսը հրամայեց անոր ըսելով.

— Շուտով գնա վիէօ Գօլօմպիէ փողոցը և եղբայրս միատեղ առնելով վերադարձիր հոս:

Ժէրմէն մեկնեցաւ և մէկ ժամէն վերադարձաւ Անտրէայի հետ:

Այն փայլուն դերկոմս Անտրէան, որուն մասին արդէն հարկ եղած տեղեկութիւնները բուռն ենք նախապէս, այն հրապուրիչ Տօն Ժուռնը, կամ անգլիական յայտնի ճէնթըմէններէն Սըր Ուիլիամս պառնը և վերջապէս Պ. տը Քէրկազի եղբայրը այս անգամ ստացած էր անձանաչելի դէմք մը:

Գունաթափ ու նիհարցած, հազուստը կարգ մը կուսակրօն երեւ տարագին նման լայն և երկար, նո-

րածե. ութեան բոլորովին հակառակ ու տձև էին: Անտ-
րէա քալած ժամանակ այնպիսի երեւոյթ մը ունէր որ,
գլուխը գետին հակած, կարծես մեծ տառապանքի մը
ենթարկուած կը չարչարուէր կսկծաղին:

Անտրէա երբ ներս մտաւ, վերիշելով անցեալի իր
բոլոր վատութիւններն ու չարութիւնները, չկրցաւ հա-
մարձակիլ իր եղբօրը երեսը նայելու: Միեւնոյն զգա-
ցումներով և վարանումներով, Պ. տը Բէրկազ երկարեց
ձեռքը անոր և ուժեղ կերպով սեղմեց զայն:

Երկու եղբայրներուն միջև հետեւեալ խօսակցու-
թիւնը տեղի ունեցաւ:

— Սիրելի եղբայրս, ըսաւ Արման:

— Արման զիս ուզած էիր և գործս ձգելով եկայ
անմիջապէս, ըսաւ Անտրէա դողդոջուն ձայնով մը:

— Սիրելի Անտրէաս, քեզի պէտք ունենալնուս
համար էր որ կանչեցիր:

Անտրէայի աչքերը ուրախութեան վայլատակում
մը ունեցան այդ պահուն:

— Ո՛հ, եթէ նոյն իսկ քեզի համար կեանքո զոհել
հարկաւոր է, պատրաստ եմ...:

Արման շրթունքներովը սկսաւ խնդալ և ըսաւ.

— Ո՛հ, ո՛հ, ամէն բանէ առաջ ապրիլ պէտք է:

Տիկին տը Բէրկազ ալ Անտրէայի ձեռքը սեղմելով
աւելցուց.

— Նոյնիսկ խելացիօրէն ապրիլ պէտք է:

Անտրէա շիկնելով՝ ուզեց ձեռքերը ետ քաշել, և
ըսաւ.

— Ո՛հ, ո՛հ, տիկին, ես արժանի չեմ զգար ինք-
զինքս այն յարգանքին, զոր դուք ցոյց կուտաք ան-
ձիս հանդէպ:

— Եղբայրս...

Անտրէա կատարեալ հեղութեամբ հետեւեալ կեր-
պով շարունակեց իր խօսքերը.

— Տիկին, թոյլ տուէք ինձ որ Աստուծոյ իմ ան-
ձիս նկատմամբ ունեցած բարկութիւնը մեղմացնելու
համար, շարունակեմ այն ճամբան զոր ձեռք առած եմ
այսօր:

Ժամն աչքերը ղէպի երկինք բարձրացնելով.

— Իսկապէս սուրբ մըն է ան, ըսաւ, կատարեալ
լրջութեամբ և համոզուած հաւատքով:

Այն ատեն Պ. տը Բէրկազ ընդմիջելով հարցուց
Անտրէային:

— Եղբայր, գիտե՞ս որ պաշտօն մը ստանձնած եմ
ես:

— Այո՛, գիտեմ. շատ նուիրական պաշտօն մըն է
ան:

— Բայց գիտե՞ս նաև որ իրականացնելու համար
զանոնք և շարունակելու համար այդ նուիրական պաշ-
տօնս կը կարօտիմ օգնութեան:

— Արման, եթէ արժանի չեմ բարիք մը գործելու
երբեք չեմ տատամսիր իմ աջակցութիւնս ի սպաս դը-
նելու այդ բանին համար: Սակայն, աւա՛ղ, ինչպէ՞ս
կրնամ բարիք գործել այս աղտոտած ձեռքերովս:

— Եղբայր, հարցը բարիք գործելուն վրայ չէ,
այլ չարիքը արմատախիլ ընելու, և կամ աշխատելու
որ ան չտարածուի, ապականելով մարդկային ընկերու-
թիւնը:

Արման իր պաշտօնեաներէն ստացած տեղեկագիրը
Անտրէային երկարեց, որ զայն առնելով սկսաւ ուշա-
դրութեամբ կարդալ, մերթ ընդ մերթ զարմացական
արտայայտութիւններ ցոյց տալով:

Պ. տը Բէրկազ շարունակեց իր խօսքերը ըսելով.

— Եղբայր, զղջումներու չըլանը վաղուց անցած
է: Ինչ պայմաններու մէջ որ գտնուեցար չարիք գոր-
ծելու համար, խելացի և արթնամիտ գտնուելով, ա-

ւելին պարտաւոր ես ընել նուիրական դատի մը համար: Վերջապէս, չարիքի ընկերութեան մէջ, զոր ես ոչնչացնել կ'ուզեմ, պէտք է դուն ներկայ ըլլաս ու գործես արժանաւոր հակառակորդի մը պէս:

Անարէս մինչ մտիկ կ'ընէր այդ խօսքերը, աչքերուն մէջ փայլատակումներ կ'ունենար: Պահ մը լռութենէ վերջ գլուխը վեր վերցնելով վճռական կերպով ըսաւ եղբօրը:

— Լա՛ւ, քու պահանջած մարդդ պիտի ըլլամ:

Պ. աը Քէրկազ ուրախութենէն գոհ տպաւորութիւն մը ստացաւ:

Իսկ Անտրէս սկսաւ շարունակել իր խօսքերը միեւնոյն հաստատակամութեամբ:

— Այո՛, վրիժառու մէկն եմ և պիտի ոչնչացնեմ մարդկային ընկերութեան բոլոր զաղտնի թշնամիները: Ես պիտի կրնամ երեւան հանել ձեր պաշտօնէութեան կողմէ ձեզի տեղեկագրուած ընկերութեան կեդրոնատեղին, անոր հաւաքոյթի վայրը, անոր պաշտօնեաները և գործակատարները:

Անտրէս երբ այս խօսքերը կ'ըսէր, իր մէջ կ'ըզդար զարմանալի փոփոխութիւն մը: Որքան որ այս մարդը զղջումի և ապաշաւի ենթարկած էր ինքզինքը, այս խնդրին առթիւ իր մէջ մօտ գործող զգացումները, դրդուելին իր հին բնազդները և անոր մէջ տրթնցողին այնպիսի մտածումներ որոնք աչքերուն մէջ կը փայլէին: Տիկին աը Քէրկազ անոր այս երեւոյթին առջեւ սարսափի տպաւորութիւն մը զգաց թէև, սակայն, մտաբերելով որ նախկին վատ ու սրիկայ Անտրէան, իր եղբօր բարիք մը, ծառայութիւն մը պիտի մատուցանէ, օթափեցաւ իր այդ ահռելի մտածումներէն:

Այդ միջոցին գուռը բացուելով կին մը ներս մըտաւ:

Այս կինը սե հագուած հագած և իր գլուխը ծածկած էր մայրապետներու յատուկ սե շղարշով մը: Կատարեալ ստուերի մը վերածուած էր ան: Անտրէայի նման, իր չափազանց նիւորութեանը պատճառաւ: Պաքարա, այլ անուամբ Սէօն Լուիզ, հակառակ որ ժամանակին իր ցոփակեաց կեանքին մէջ այնքան երիտաւարդներ գլխէ հանած և շատերու թշուառութեան և անկումին պատճառ դարձած էր, ներկայիս զղջումի ու ապաշխարանքի ճամբան բռնած և ինքզինքը ենթարկած էր զրկանքներու և չորչարանքներու, բայց տակաւին կը պահէր իր գեղեցկութեան զգլխիւ թարմութիւնը:

Սէօն Լուիզ, որուն գեղեցկութեան ամենակարկառուն մասը կը կազմէր, մինչև իր մէջքը երկարող մետաքսանման դեղին մազերը, զանոնք հաւաքած և ամփոփած էր իր գլխու շղարշին տակ: Անոր քալուածքն ու շարժումը այնքան խեղճ ու արգահատելի երեւոյթ մը ունէր որ, ոչ ոք կրնար գուշակել անոր մազերուն առատութիւնը, և նոյն իսկ զանոնք կտրած ըլլալ կը կարծէին շատերը:

Ժանն տեսնելով Սէօն Լուիզը դէպի անոր վաղելով ձեռքերը համբուրեց և ըսաւ:

— Բարի լոյս քեզ, սրբուհիս:

Զղջումի ուղին բռնող Պաքարա ալ Անտրէայի նման ձեռքերը ետ քաշելով ըսաւ:

— Ա՛հ, տիկին, ես արժանի չեմ համբուրելու նոյն իսկ ձեր հագուստին քղանցքները:

Այդ միջոցին, պ. աը Քէրկազ բռնելով Պաքարայի և Անտրէայի ձեռքերը, ըսաւ անոնց:

— Դուք կը նմանիք այն հրեշտակներուն որոնք պահ մը վճռուեցան դրախտէն, Սակայն, ձեր ապաշաւն ու զղջումը կրկին վերադարձուցած է ձեզ ձեր

նախորդ դիրքին: Հիմա, միեւնոյն դրօշակին աւակ հարկադրուած ըլլալով կռուիլ, համաձայնեցէք իրարու հետ ընկերաբար վարելու այս դատը:

Պաքարա այդ միջոցին աչքերը նախկին Սըր Ուիլեմսին վրայ յառելով, պաղուեթիւն մը զգած սրտին մէջ: Կարծես թէ գաղտնի ձայն մը կ'ըսէր իրեն.

— Միթէ՞ կարելի է որ ազդուին ու զղջան այս տեսակ հրէշները իրենց յանցանքներէն և իրենց գործած այնքան ոճիրներէն: Ո՛չ, ո՛չ, այսպիսիները նոյնն են ամէն տեղ, նոյն ոճրագործ և յանցաւոր հրէշները...

է.

ՄՈՒԹԻՆ ՄԷՋ ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԵՐ

Մինչդեռ Քէրկազի բնակարանին մէջ տեղի կ'ունենալին այս խօսակցութիւնները, Բարիզի Սէնթ Օնօրէ փողոցին մէջ կը պարզուէր տարբեր տեսարան մը.

Այդ գիշեր թէ չափազանց մութ էր և թէ թանձր մառախուղը պատած ըլլալով Բարիզի վրայ. գաղտնի էին աշխատելէ օմնիւպիւսները և պալատական ինքնուշարժներու երթեւեկութիւնները. Լապտերները հազիւ կրնային աղօտ կերպով լուսաւորել փողոցները, և մարդամայի տեղերը չի խարխալելու ու չմոլորելու համար, պէտք էր լաւ ծանօթ ըլլար փողոցներուն:

Սակայն, այն միջոցին, երբ Սէն Ֆիլիփ եկեղեցիին կոչնակը տաան և մէկ կը զարնէր, զանազան անկիւններէ կարգ մը անձեր դուրս ելլելով Պէրրի փողոցը կը մտնէին, կանգ առնելով կասկածելի տան մը դրան առջև, որուն պատուհաններէն հազիւ աղօտ լոյս մը կ'երեւէր:

Յետոյ, անոնք իրարու հետեւելով այդ տան դռնէն ներս կը մտնէին, ու կ'անհետանային մութ ստուերներու մէջ:

Հակառակ որ այդ ճամբան բաւական երկար էր, նաոր ծայրը չուանէ չինուած սանդուխ մը կը գտնուէր,

որուն մէկ ծայրը կ'իջնէր մինչև հողին մէջը։ Այս ան-
ծախօթ հիւրերէն մին. երբ ոտքը շուանին վրայ դրու-
յիսուն ոտքի չափ մութ փոսին մէջ մտաւ։ Մտած վայ-
րը այն աստիճան մութ էր որ, իր ճամբան շարունա-
կելու համար, ստիպուած եղու ձեռքով շօշափել պա-
տերը, չկորսնցնելու համար իր ուղղութիւնը։

Իջած տեղը ձեռք մը գայն բռնելով կեցուց, իւրո-
պոտ ձայնով մը ըսելով անոր.

— Ի՞նչ կ'ուզէք, գինիս գողնալու համար եկաք
հոս։

Գիշերուան հիւրը պատասխանեց.

— Շատ օգտակար բան մըն է այդ սիրոյ և ուրիշ
գործերու համար։

— Շատ լաւ, կրկնեց այդ խապոտ ձայնը և ան-
միջապէս դուռ մը բանալով լուսաւորեց սանդուխը։
Նոր եկող այս անձը, գեանին տակը այնպիսի սննակի
մը սեմին վրայ կը գտնուէր, որուն նկարագրութիւնը
ընել անհրաժեշտ կը տեսնեմ անոր գարմանալի հանգա-
մանքին համար։

Եթէ նայինք այդ տեղին կամարած և վիճակին և
պատերուն քով շարուած երկվեցեակ մը տակառներուն,
գինիի մթերանոց մըն է պիտի ըսենք, Մթերանոցին
ճիշդ մէջտեղը սեղան մը կը գտնուի, որուն վրայ լամ-
բար մը կայ։ Սեղանին շուրջը կար թիկնաթոռ մը.
Թերեւս այս աթոռը, գողանի խորհրդակցութիւններու
ժամանակ կը յատկացուէր նախագահին։ Սեղանին վրայ
և լամբարին շուրջը կարգ մը թուղթեր ցան ու ցրիւ
եղած էին, սակայն, այդ թուղթերը քննող ոեւէ մէկը
չէր կրնար հասկնալ թէ ի՞նչ գրելով և ո՞ր լեզուով
գրուած էին անոնք։ Թէև կարգ մը արաբական և հռո-
մէական թուանշաններ և տպագրական նշաններ ալ
կային անոնց վրայ, բայց անոնց բանալին նախապէս
ծանօթ չըլլալուն, ոչ ոք կրնար մեկնութիւն մը տալ
և հանել իմաստ մը։

Գեանափոր սննակին դրոն առջև սպասող անձը,
լայն վերարկուի մը մէջ փաթթուած միւսնոյն հար-
ցումները ուղղելով հետզհետէ եկողներուն, նմանօրինակ
պատասխաններ կ'ատանար անոնց իւրաքանչիւրէն, Երբ
բոլորը ներս մտան, պահապանը դուռը զգուշութիւնով
մը զոցելով, գնաց նստու նախագահական աթոռին
վրայ։

Այս մարդը երիտասարդ էր թէև, սակայն ոչ ոք
կրնար հասկնալ թէ՛ ան 18—20 տարեկանէն աւելի էր.
սա ճիշդ էր որ, ան 22 տարեկանէն աւելի չկար։ Բայց
հակառակ իր երիտասարդութեանը, կարելի էր գուշա-
կել անոր զիմագծութիւններէն որ ան վերջին աստիճան
հաւատարիմ, ուշիմ և յանդուգն մէկն էր։

Ան կը նմանէր արու առիւծի մը, որ լոկ իր նայ-
ուածքովը, կրնար ներս ընդունած այդ վեց անձերուն
վրայ ազդել և զանոնք ենթարկել իր բարոյական հե-
զինակութեանը։

Կարգ մը համառօտ տեղեկութիւններ տանք այդ
վեց հոգիներուն մասին։

Երբ անոնք հանեն իրենց հագած վերարկունքը,
կարելի է հասկնալ անոնց իրարմէ ունեցած այն տար-
բերութիւնը, որ աչքի կը զարնէ արտաքնապէս, կազ-
մով, տեսքով, հագուստով և տարիքով։

Ամենէն առաջ ներս մտնող և սեղանին մօտը նըս-
տող անձը, գրեթէ յիսուն տարեկան, նիհար և երկայ-
նահասակ, իր վրայ կը կրէր կարգ մը նշաններ, Թան-
ցըր պեխերը ներկուած ըլլալով, հերաթափ գլխուն
վրայ դրած գլխարկին գոյնին կը համապատասխանէին։

Անոր արտաքինէն այնպէս կը հասկցուէր որ, պատ-
ուաւոր անձ մը և ժամանակին զինուորական մըն էր,
որ այժմ քաղաքային տարազով կը շրջէր։ Նախագահը
լուսքը ուղղելով այս մարդուն ըսաւ.

— Բարի լոյս, հազարապետ, ձեր խօսքին վրայ զանուեցաք:

Վեց հոգիէն երկրորդը երեսուն տարեկան, երկար և անխնամ մօրուքով, արթնաթիւներու դասակարգին պատկանողի երեւոյթ մը ունէր:

Նախագահը դառնալով և ձախ կողմը տեղ մը ցոյց տալով անոր ըսաւ.

— Բարի լոյս, Ծիրիւս:

Երրորդը՝ նախագահին տարեկից ըլլալով, մէկ աչքին ակնոց մը անցուցած, պիտեւրը ոլորած, ձեռքերը ձեւնոց դրած, կը նմանէր այն երիտասարդներուն, որոնք կը տեսնուին սովորաբար թատրոններու բեմերուն վրայ, երեկոյթներու և կարգ մը սալօններու մէջ: Նախագահը ասոր դառնալով.

— Բարի լոյս պարոն, ըսաւ:

Չորրորդը՝ կաղմով և արտաքինով կը սարբերէր միւսներէն: Թէև ծառայի երեւոյթով մը, սակայն պարզ սպասաւորներէն չըլլալով, իր մեծերուն վստահութեան արժանացած, և երբեմն իր պետերու խորհուրդ տուող, միջին տարիքով մէկն էր, սակայն, ի պահանջել հարկին կրնար կատարել գիւղի նօտարութեան, դրազրութեան և նմանօրինակ պաշտօններ:

Երիտասարդ նախագահին անոր տուած նշանակալի բարեւէն այնպէս կը հասկցուէր որ, ան վերջին ծայր յարգանքի ու ուշադրութեան առարկայ դարձած մէկն էր...

Հինգերորդ անձը, դամանալի արտաքինով, վերջին աստիճան ուժեղ ծերունի մըն էր: Եթէ աչքի առջև ունենանք անոր ճակատը ծածկող մազերը, կրտսնացայտ աչքերը, լայն ուսերը, կարճ և գիրուկ մարմինը և ուժեղ բազուկները, պիտի նմանեցնենք կրթուած և մարդուած մէկու մը:

Անոր գէմքին վրայ արտաքայ կարգի սպաներ կը զանուէին, և կարելի չէր հասկնալ թէ՛ այդ վերքերը ծաղիկէ տաջ եկած էին թէ վառօդի այրուցքէն, թէ չէ արդիւնք էին ծանր հիւսնոգութեան մը: Հակառակ որ հագած գզեռաները զուրկ չէին վայելչութենէ, ինքը սակայն, չառ հեռի էր համակրութիւն ներշնչելէ:

Այս անձերէն վերջինը և վեցերորդը՝ երկայնահասակ, ցորենադոյն, կամ գրեթէ ձիթագոյն հնգիկ բաճախ մը տեսքը ունէր: Անգլիկանդիկ ամուլէ մը ծնած թէև, սակայն շատեր զայն սերած կը կարծէին սպանիական յեղէ մը: Անոր գէմքը այնքան գրաւիչ ու գեղեցիկ էր որ զայն զանազանելու և անոր գեղեցկութիւնը առանձնապէս չեշտելու համար, անոր տուած էին Շէրիլպէնը Եւամէօր մօկդիրը:

Ասոնք վեցերնին երբ իրենց տեղերը գրաւեցին, նախագահը զանոնք առանձին առանձին բարեւելէ վերջ և յետոյ հաւաքաբար ողջունելէ յետոյ ըսաւ անոնց.

— Պարոններ, Գլիւպ տը Հալէ տը Քէօր անուէին տակ մեր հիմնած այս ընկերութեան գործը աւելի ապահով հիմերու վրայ դնելու համար, թէև զայն կազմող անդամները անձնապէս իրարու անձանօթ եւ, ապայն, անոնք կը բաղկանան ընդամենը քսան և չորս անդամներէ:

Չիրար երբեք չտեսնող այս վեց ընկերները զարմանքով մը նայեցան իրարու:

Նախագահը շարունակեց իր խօսքը ըսելով.

— Ձեռն իւրաքանչիւրը դեռ մեր ակումբին չանդամակցած, ծանօթ է արդէն մեր կանոնադրիւ: Հետեւաբար մեր պայմաններուն առաջինը, ի բաց առեալ ձեր ամէնուն անձանօթ եղող և իմ միջոցաւ ձեզ հետ յարաբերութեան մանող մեր մեծաւորէն, պէտք է հաստատարօմ զանուիք կատարեալ ուղղամտութեամբ:

Վեց անգամներն ալ համամարտութիւն յայտնեցին:
Նախագահը շարունակեց .

— Այս երկոյ, մեր հոս գումարուելուն նպատակն է իրարու հետ ծանօթանալ, համաձայն մեր մեծաւորին հրամանին, որովհետեւ դուք հարկադրուած էք աշխատիլ ընկերակցաբար: Մենք այնպիսի ձեռնարկներու պիտի սկսինք որ, անոր արդիւնքը ոչ մէկ մարդ պէտք է իմանայ:

Այս խօսքերուն վրայ, ներկաները զարմացական նշաններ ցոյց տուին, իսկ նախագահը իր խօսքը շարունակեց ըսելով.

— Քաջով մեր զեկաւարին և անոր պատրաստած ծրագիրներուն և յատակագիծներուն, անոնց ամբողջութեանը ես ալ ծանօթ չեմ, և արդէն ինձ ալ արգիւ-
ուած է անոնց մասին խօսիլ ձեզի հետ: Իմ պարտականութիւնս է այսօր հաղորդել ձեզի մեր ընկերութեան կանոնադիրը և մեր զեկաւարին հրամանները:

Յետոյ նախագահը դառնալով հաղարապետ կոչուող անձին, ըսաւ.

— Հաղարապետ, դուք շատ մարդ կը ճանչնաք, «Մարդկային ընկերութեան» պատկանող անդամներէն, այնպէս չէ՞:

— Այո՛:

Նախագահը աչքէ անցունելով սեղանին վրայ գրտնուած թղթածրարները, լաւ մը քննեց անոնց վրայ դրուած ծածկագիրները և յետոյ դառնալով անոնց ըսաւ.

— Կոմս Վան Հօբի տունը կ'երթա՞ք:

— Այո՛. պատասխանեցին անոնք միաբերան:

— Ուրե՛մն յառաջիկայ չորեքշաբթի հրաւիրուած էք անոր երեկոյթին:

— Անտարակո՛յս:

— Կոմս Վան Հօբ երեսուն տարեկան, Ամերիկայի սպանիական գաղութներուն մէջ ծնած է թէև, բայց ամուսնացած է հայանաացիի մը հետ, այնպէս չէ՞:

— Այո՛, այո՛:

— Կ'ըսեն թէ Հափաղանց ալ հարուստ է ան:

— Վեց-եօթը հարիւր հազար ֆրանք եկամուտի տէր է:

— Կ'ըսեն թէ ան կը սիրէ արհեստն ու արհեստուորները: Նոյնիսկ զրոյց կը չըջի թէ՛ քանի մը տարիներէ ի վեր արձանագործութեան կը հետեի, այդ արհեստը սորվելու համար:

Ֆիրիսա կոչուող անդամներէն մին պատասխանելով նախագահին ըսաւ.

— Ես անոր ուսուցիչն եմ:

— Աւելի լաւ. արդէն ես ալ այդպէս կը կարծէի:

— Մ. րքիզ Վոն Հօբ, լոսկեաց մէկն է: Կ'ըսեն նաև թէ Հափաղանց նախանձոտ է ան:

— Այո՛, ըսաւ հաղարապետը, վերջին ծայր հախանձոտ է, հակառակ որ կինը անթերի է, ան անհամեմատօրէն նախանձի կրակով մը բռնկած է, թէև նախանձելու իրաւունք և պատճառ չունի:

— Հաղարապետ, յառաջիկայ չորեքշաբթի պէտք է ցոյց տաք Պ. Շէրիւպէնի, անոր բնակած տունը:

Նախագահը այդ պահուն ամենագեղեցիկն Շէրիւպէնը ցոյց տալով ըսաւ.

— Կոմսը՝ երկու տարիէ ի վեր այրիութեան դատապարտուած տիկին Մալասի անուն, հազիւ 35 տարեկան կնոջ մը հետ կը յարաբերուի, այնպէս չէ՞:

— Այնպէս կը կարծենք, նոյն իսկ երբեմն, մաւնաւոր ընդունելութիւններու ծամանակ, կոմսին տանը մէջ շատ անգամ հանդիպած եմ անոր:

Նախագահը, սեղանին վրայի թուղթերը քննելով, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ։

— Կ'ըսեն թէ, տիկին Մալասի արդէն հաճոյամով կին մըն էր, երբ դեռ ողջ էր իր ամուսինը։ Սակայն անոր ամուսինը, ինչպէս կը հասկցուի այս սեղեկագրէն, բանէ մը տեղեկութիւն չունէր և իր կինը կը նըկատէր կիներնուն ամենէն լուրջն ու պատուաւորը։

Մերունի դուքս տը Շաթօ Մայի հետապնդած է այս կինը, և փափաք յայտնած է ամուսնանալու անոր հետ, միսէղեռ կոմսին թողը կը պնդէր չրոժարիլ այդ ձեռնարկէն, աչքի առջև բերելով անոր հարստութեան հետզհետէ սպառումը։ Կոմսը առանց մէկուն տկանջ կախելու իրեն օրինական ժառանգորդ նշանակած է այդ կինը։

Նախագահը այս խօսքերը արտասանելէ վերջ, առնելի գիմագծութիւն ու՛ եցող հինգերորդ անձին դառնալով ըսաւ անոր.

Տիկին Մալասի կը փնտռէ վստահելի մէկը, որ իրեն ծառայէ թէ՛ իբրեւ գործակատար, թէ սեղանապետ և թէ միանգամայն խուզարկու ու կազմակերպիչ. կարդ մը գաղտնի գործերու համար։ Ուստի, վաղը Բէրլինէր փողոցը անոր բնակարանը երթալով կ'ըսէք թէ եկած էք ձեր թեկնածութիւնը դնելու այն ծառայութեան մասին, որուն համար յայտարարութիւններ ըրած է ինք։

Լայն և թիկնեղ այդ անձը գլուխը խոնարհեցուց։ Նախագահը սեւաղդեօտ ծառային դառնալով ըսաւ.

— Գալով ձեզի, դուք պաշտօնանկ եղած էք դուքս տը Շաթօ Մայի տան ծառայութենէն։

— Սլօյնքն, ես ձեր կանոնագրին համաձայն գործելու համար է որ ինքզինքս պաշտօնանկ նկատեցի, ըսաւ ծառան։

— Ես այդ ըսել չեմ ուզեր, դուք մոռցած էք վե-

րագործներ դուքսին այն բանալին, զոր ան ձեզի տըւած էր առաջուց։

— Բէրլինէր փողոցի թիւ 41 տան պարտէզին բանալին, այնպէս չէ։

— Այո՛։

— Բաց աստի, պ. տը Շաթօ Մայի ծառայութեան մէջ, հակառակ որ երեք ամիս մնացիք, պէտք է գիտցած ըլլաք անոր սովորութիւնները թէ ան ինչպէ՞ս կ'անցնէ ժամանակը, ի՞նչ ձգտումներ և փափաքներ կը հետապնդէ։

— Երբ ես մէկու մը ծառայութեան մէջ մտնեմ, ամէն բանէ առաջ այդ բանին ուշադրութիւն կ'ընեմ։

— Ըսել է ուշադրութիւն ըրած էք այդ մասին։

— Գոց գիտեմ։

— Շատ լաւ, այդ մասին ատենը եկած ժամանակ անդն ու տեղը ձենէ տեղեկութիւն պիտի ուզուի։ Առայժմ, վաղը մտնելով Ֆոպուր Սէնթ Անթուան փողոցի անկիւնը, կ'երթաք փակասգործի մը խանութը և կ'ըսէք անոր. «Կը յիշէ՞ք Նիքօլօն»։ Ան ալ պիտի պատասխանէ ձեզի. «Անոր գլխատուիլը տեսայ»։

— Ա՛ս է ամէնը։

— Անոր կը յանձնէք ձեր պահած բանալին։

— Հա՛ կը հասկնամ։

— Եւ կը խնդրէք անկէ որ, ճիշդ ասոր յար և նըման հատ մըն ալ չինէ ձեզի համար։ Հետեւեալ օրը, երբ որոշեալ ժամուն փականագործին խանութը երթաք, ձեզի պիտի յանձնէ հին թէ նոր երկու բանալիներ։ Հին բանալին պէտք է զրկէք պ. տը Շաթօ Մայի։

— Իսկ ի՞նչ պիտի ընեմ միւսը։

— Ժամը ութին, իտալական պուրվարին չրջակայքը դանուող Չինական բաղնիքին կողմերը կ'սպասէք։ Հոն պիտի հանդիպիք պարոնին։

Նախագահը երբ այս վերջին բառերը կ'արտասանէր, ցոյց կուտար մատովը միականի և սիրուն այն մարդը, որ այս բոլոր բաներուն մասին զարմանք կը յայտնէր:

Նախագահը վայրկեանին վայել լրջութեամբ մը շարունակելով իր խօսքերը աւելցուց.

— Սիրելի ընկերներ՝, Տիկին Մալտաի, չափազանց ուրախ եմ հաճելի կին մըն է. յի տատամսի՛ք՝ ձեզի յանձնուելիք պարտականութեան մէջ:

Անոնք առանց պատասխանելու նախագահին, ուշադրութեամբ կը հետեւին անոր խօսքերուն:

— Պարոններ, շարունակեց նախագահը, ձեր վեցն ալ պարտաւորուած են աշխատիլ և գործակցիլ իրարու հետ ընկերաբար: Ահա՛, այս բանին համար է որ հարկ տեսայ ձեզի ծանօթացնել իրարու հետ. Գանի որ այժմ ծանօթ էք իրարու, կրնաք բաժնուիլ Ձերն իւրաքանչիւրին տանը մէջ, ձեզի առանձնապէս պիտի յանձնուի կանոնադրին տրամադրած պայմաններուն մէկ պատճէնը:

Նախագահը երբ փակեց ժողովը, այս վեց ընկեր անդամները, իրարու ետեւէ կարգաւ դուրս ելլելով ժողովարանէն, անյայտացան Բարիզի մշուշապատ մթնոլորտին մէջ:

Ժողովին երիտասարդ նախագահը, գետնայորդին սենեակին դուռը գոցելէ վերջ, լաւ մը փականքեց զայն, և երբ ապահովուեցաւ թէ այլեւս ինք առանձին է, գետնայորդին ոտնակները իրարմէ բաժնող տախտակորմերէն միոյն ձեռքով նշաններ տուաւ, որուն ձած ձայնով հետեւել պատասխանը արուեցաւ:

— Պարոն, կրնաք մտնել:

Տախտակորմը այս խօսքին վրայ ինքն իր վրայ շրջելով դուռ մը ձևացաւ, ուրկէ տեսնուեցաւ մէկը,

հագած վալէ տը քէօրի անդամներուն յատուկ տարազը եղող վերարկուն որ քաղաքավարի ու նուրբ ձայնով մը կ'ըսէր:

— Պատուոյս վրայ կ'երդնում որ դուք, Բօքանպոլ, կատարեալ դատաւորի մը պէս կը նախագահէք ու կը կառավարէք ժողովը:

— Ճիշդ կ'ըսէք մեծաւոր:

Այս պատասխանը տուողը, նոյնինքն Բօքանպոլն էր, որ ծպտուած էր յաջող և անճանաչելի կերպով. իսկ այն անձը զոր կը դիմաւորէր Սըր Ուիլիքըմսն էր. օրման տը Բէրկազի ամենէն վստահելի եղբայրը Անտրէան:

Անտրէան պատասխանելով Բօքանպոլին ըսաւ.

— Այո՛, կատարեալ դատաւորի մը պէս կը նախագահէք: Վայրկեան մ'իսկ աչքս չի հեռացուցի ձեր վրայէն, դիտելով դրան ծակէն ձեր բոլոր շարժումները: Ձեր այն վիճակը տեսնող մէկը, երբեք մտքէն չպիտի անցնէր որ դուք էիք խեղճ Նիքօլօին գլուխը թռցնողը:

— Ո՛հ, մեծաւորս, դուք շատ լաւ գիտէք որ...

Դեր կոմս Սըր Ուիլիքըմս իր խօսքերը շարունակեց ըսելով.

— Գիտեմ որ Ձերար կնոջ խորթ զաւակը, քանի մը հազարնոց արժէթուղթեր ձեռք անցնելու համար ամենավերջին վայրկեանին մատնեց իր մեծաւորը:

Բօքանպոլ պաղարիւնութեամբ պատասխանեց.

— Սակայն, դուք այն ատեն ունէիք այն կարողութիւնը, որով կրնայիք հասկնալ նպատակս և ձեր ազդեցութիւնովը կրնայիք տալ նաև անոր համեմատ վճիռ մը. ես այն ատեն դեռ երկրորդական տասիճանի պաշտօնեայ մըն էի. Դուք զիս այսօրուան պէս ոչ կրթած էիք, և ո՛չ ալ մարգած. ես այն ատեն ձեր տղան չէի:

— Ծատ ճիշդ է, սիրելի դատարկապորտս:

— Մէկդի ձգելով այս կէտը, այն ատեն փոխադարձաբար չէինք ձանձար զիրար: Դուք այն ժամանակ գրեթէ փնայած էիք, և ձեզ ծախելուս մէջ կը գտնէի իմ հաշիւս, ու ծախեցի, եթէ դուք ալ ըլլայիք իմ տեղս, այդպէս պիտի վարուէիք:

— Քեզի սատանայ...

— Անկէ յետոյ հաշուեցանք իրարու հետ, մարդու պէս զիրար սիրելով և յարգելով: Դուք զիս դասեցիք պատուաւոր մարդոց դասակարգին: Երբ միտեղ կ'աշխատէինք Նիւ Եօքսի մէջ, այս արհեստին բոլոր գաղաւթները ինծի սորվեցուցիք, զիս նկատելով ձեր մէկ զաւակը: Այսօր ձեր գերին եմ և եթէ հարկը պահանջէ պատրաստ եմ քսան անգամ գլուխս կտրել տալու:

— Դուք ինչ կ'ըսէք, պատասխանեց պառօնը արհամարհանքով, միթէ մեզի պէս մարդոց գլուխները կը կտրուի... Բայց, հիմա ժամանակը չէ շնորհակալութիւններու սիրելի գեր կոմս տը Գանպոլի... Ինչպէ՞ս, այս անունը լաւ վայելեց ձեզի:

— Արդարեւ, ըսաւ Բօքանպոլ զարմանքով, սա անայի մը նման խելացի էք դուք:

— Գ. դեր կոմս տը Գամպոլի: — վերջի Հ գիրքցոյց կուտայ որ դուք պատմական և ազնուական ընտանիքի մը կը պատկանէիք: Դուք ի սկզբան Շուէտէն սերած էք, կը հասկնա՞ք:

— Հայր, ըսաւ ազնուատուն այս դատարկապորտը, հայր մեծաւոր, դուքս տը Գամպոլի Պէրնատթին տարեգարձին ժամանակ լքեց Շուէտը: Ան այնքան հրպարաւ, երբեք չմտաւ օտարականի մը ծառայութեան մէջ:

— Առդանութիւն, վարք ու բարքերնիդ կատարեալ

է: Սակայն ձգենք հիմա այս բոլորը փորս անօթի է, անոր ճարը նայինք:

— Լա՛ւ ուրեմն, սենեակս երթանք, սեղանը պատրաստ է և ես կրնամ ձեր փորը կշտացնել:

Յետոյ Բօքանպոլ խնդրով աւելցուց.

— Ո՛վ սուրբ մարդ, սիրելի հայր, լուրիայով կ'ապրիս ու կը չարչարես անձգ:

— Այս վիճակը հետեւանքն է, յարեց Սըր Ուիլեմս, հոգիիս մէջ արծարծուող վրէժխնդրական կրակին: Դեռ չկարգադրեցինք Արման տը Քէրկազի հետ մեր ունեցած հաշիւը:

Ան այս խօսքերը արտասանած պահուն, կրակ կը ցայտէր աչքերէն:

Ը.

ՎԱՐՊԵՏՆ ՈՒ ԱՇԿԵՐՏԸ

Բօքանալոյ՝ որուն հետեւեցաւ նաեւ Անարէան, երբ մասն այս սենեակէն ներս, սենեակին դուռը ինքնաբերաբար փակուեցաւ իրենց վրայէն: Այդ գաղափար դուռը կ'արգիլէր սեւէ մէկուն տեսնել հոն գտնուողները և կատարուած գործողութիւնները: Բօքանալոյ և Անարէան հոն առանձինն և ապահով էին:

— Եկէք ու ինձ հետեւեցէք:

Հակառակ որ լոյս չկար, մութ ստնդուխներէն վեր ելան անոնք: Յետոյ փոխանակ այդ ճամբայէն քալելու, հետեւեցան ուրիշ ստնդուխի մը աստիճաններուն:

Այս ստնդուխը կ'առաջնորդէր զանոնք առաջին յարկը, ուր կը թուէր թէ՛ ոչ ոք կը բնակի:

Բօքանալոյ երբ նկուղէն դուրս ելաւ, լամբարը մարած էր բոլորովին, այնպէս որ անոնք հարկադրուած էին Անարէանի հետ քալել կատարեալ մթութեան մը մէջէն:

Առաջին յարկին մէջ կը բնակէր Վալէ Բէօրը՝ կերութեան նախագահը: Անոնք սկսան իրենց ձեռքերովը որոնել ու գտնել կղզանքը, դուռը բանալու համար, բանալի մը յարմարեցնելով բացին դուռը, ուրկէ ներս, սենեակին մէջ, վրան կտաւով ծածկուած սեղանի մը վրայ նշմարեցին կարգ մը արդուզարդի վերաբերեալ առարկաներ, և գետինը անկիւն մը դրուած պոյուսակներ ու հոս հոն ցրցընուած զանազան իրեղէն-

ներ:

Բօքանալոյ՝ որուն հետեւեցաւ նաեւ Անարէան, երբ մասն այս սենեակէն ներս, սենեակին դուռը ինքնաբերաբար փակուեցաւ իրենց վրայէն: Այդ գաղափար դուռը կ'արգիլէր սեւէ մէկուն տեսնել հոն գտնուողները և կատարուած գործողութիւնները: Բօքանալոյ և Անարէան հոն առանձինն և ապահով էին:

Բօքանալոյ այն ատեն դառնալով Անարէային բաւ.

— Ինչպէս կը տեսնէք հօրեղբայր, պ. դերկոմս տը Գամպօլէ, շատ կը տարբերի ժամանակին ձեր ճանչցած դատարկապարտէն: Հիմակուան դերկոմս տը Գամպօլէն, կը նախագահէ Վալէ տը Բէօր ակումբի ժողովներուն, և կրնայ իջնել գաղափար ստնդուխներէն զեանայարկի սենեակները:

Բօքանալոյ մինչ կը խօսէր խնդալով, երկրորդ դուռ մըն ալ բացաւ. Այն ատեն, Անարէան ինքզինքը գտաւ այնպիսի սենեակի մը մէջ, որ զարդարուած էր նկարներով, զերասաններու և վատահամբաւ կիներու յարկաբաժիններու յատուկ լպիրշ պատկերներով և արձաններով:

Կարմիր և ճերմակ ծաղիկներով բանուած հասա կերպասէ ծածկոց մը, կը ծածկէր սենեակին յատակը: Պատուհանին և դրան վարագոյրներն ալ նոյն կերպասէն էին: Երկու պատուհաններուն մէջտեղը զետեղուած փայտէ մանձակալ մը, նկարուն և պատկերներով քանդակուած, որուն խոշոր արժէք մը կը տրուէր, սենեակին ամենէն փառաւոր և աչքառու հարսանի կը համարուէր: Մանձակալին վրայ կը կանգնէր վիշնակաւ խոշոր հայելի մը, տեղ տեղ կանգնած էին փառքիկ արձանիկներ, իսկ մանձակալին ետեւը խառնիխուռն թափթեղած էին զանազան տեսակ հին ու նոր զէնքեր:

Այդ օրը, սովորականէն աւելի վառուած էր վառարանը:

Բօքանպոլ իր մեծաւորին խոշոր թիկնաթոռ մը երկարելով ըսաւ անոր.

— Մեծաւոր, կերտիւրնիդ կը պատրաստեմ վառարանին մօտ, Հոս կրնաք նախասննեակէն աւելի հանգիստ ըլլալ: Երբեք վստահութիւն չունիմ ծառայիս վերայ: Անոր աղգարարած եմ որ պիտի վճարեմ զինքը այն ատեն, երբ տեսնեմ իրեն մէկ անգողանապահուած թիւնը և կամ իր մէկ ըմբոստ ու կասկածելի ընթացքը:

— Տղա՛ս, ուզածիդ պէս ըրէ, ըսաւ Անտրէան:

Յետոյ, ճաշարանի յատկացուած բոսանմունքը մտաւ Բօքանպոլ, ուր աթոռի մը վրայ ընկողմանած կը քնանար փոքրիկ ծառան:

Բօքանպոլ տղան արթնցուց և ցոյց տալով ճաշասեղանը ըսաւ անոր.

— Ժա՛գ, ճաշասեղանը սննեակս տար, կրակին մօտ պիտի ճաշեմ մեծաւորիս հետ:

Տղան հրամանը ստանալուն պէս, անմիջապէս նրնջասնեակը փոխադրեց ճաշասեղանը:

Ճաշերին կը բաղկանար խորոված հաւէ, քոնի մը ոստրէներէ, խմորեղէնէ և երկու շիշ սև ու ընտիր գինիէ:

Պառոնը առաջին անգամ չէր որ կը գտնուէր իր աշակերտին մօտ:

Ան կարծես թէ Սրման տը Քէրկազին տունը ըլլար, մտախոհ և ամօթահար երեւոյթով մը նստած էր թիկնաթոռին վրայ: Պ. Սըր Ուիլիամս, իր նիստ ու կացով կը բարձրացնէր Բօքանպոլը իր ծառային մօտ: Բօքանպոլ ալ որ զայն մեծաւոր կը կոչէր, կատարեալ յարգանքով մը նստած էր անոր զիմացը:

Բօքանպոլ դառնալով ծառային ըսաւ.

— Ժա՛գ, աղատ ես, կրնաս երթալ ու պառկիլ:

Ծառան հնազանդելով արուած հրամանին, մեկնեցաւ:

Բօքանպոլ սաքի ելաւ և դուռը լաւ մը գոցելէ վերջ, եկաւ ու նստաւ կրակին մօտ, ճաշասեղանին միւս կողմը:

Պառոնը մինչ այդ կերած էր խորոված հաւը, պարպելով նաև շիշ մը գինի:

Երբ առանձին մնացին երկուքը, Բօքանպոլ պառանին դառնալով ըսաւ.

— Հօրեղբայր, հիմա կրնանք առանձինս տեսնուիլ:

— Այո՛, աղաս, պիտի տեսակցինք, որովհետեւ կարգ մը յաւձնարարութիւններ պիտի ընեմ ձեզի, բայց նախ քան այդ, պէտք է նայիլ հաշիւները:

— Ի՞մ թէ ահումքին հաշիւները:

— Ո՛չ, ձեր հաշիւները:

— Հօրեղբայր, անկարեւոր տեսակէն են իմ հաշիւներս, երէկ, հարիւր լուի կարանցուցի, թէև այդ մասին զգուշացուցած էք զիս:

— Եսա լաւ, կարանցներն ալ արձեստ մըն է, մինչև որ չցանկես, չես ալ հնձեր:

— Ախտեին մէջ ունիմ երեք ձի, ունիմ ծառայ մը և տեսնակիս համար ալ առանձին սպասաւոր մը: Թիթին ալ չմոռնանք...

Սըր Ուիլիամս ընդմիջելով զայն, ըսաւ.

— Պիտի լքէք Թիթինը, որովհետեւ ան սուր տեսակէ կին մըն է: Ես անկէ աւելի լաւը կը գտնեմ ձեզի:

— Բոլոր առանք եթէ հաշուի առնենք, տարեկան առնաւադն 40 հազար ֆր. եկամուտ կը պահանջէ:

Պառոնը առանց սրտեղութիւն ցոյց տալու ըսաւ.

— Չարմանալի քան, ձեր բաժինէն աւելի դրամ կը պահանջէք:

— Թէև առ այժմ չեմ պահանջեր, բայց պիտի խնդրէի որ մաս մը դաւար տեսնուիք ըստինիս վրայ:

— Եթէ տեսնեմ որ ուղածիս պէս կ'աշխատիք,

ձեզի գոհացնելու չափ բան մը կ'աւելցնեմ արդէն ունեցած բաժիններնուդ վրայ:

— Այնպէս կը կարծեմ թէ՝ ցարդ գոհ թողուցած պէտք է ըլլամ ձեզի. հազար ֆրանք աւելի կուտաք, այնպէս չէ՞:

— Տարեկան թէ ամսական:

— Ամսական, սիրելի հօրեղբայրս:

— Տղաս, Աստուած ալ կը վկայէ թէ՝ բնութեանս մէջ ժլատ չեմ:

— Գիտեմ:

— Սակայն, կ'ուզեմ որ վաճառականի մը պէս կատարեմ գործառնութիւններս, և արդար եղանակով մը վճարեմ իւրաքանչիւրին յատկացուած բաժինը:

— Ո՛հ, Աւետարանէն պէտք է ներչնչուած ըլլայ ձեր այդ դաղափսրը:

Տէր և Տիկին կոմս ալ Քէրկադի տռչեւ, Սըր Ուիլեմսի վարած կեանքը, զայն դասած էր սուրբերու կարգը: Յիշելով այս բոլորը, Սըր Ուիլեմս, պատառաքաղը մխրճելով խմորեղէնի կտորի մը մէջ. հետեւեալ կերպով շարունակեց իր խօսքերը.

— Այո՛, ես այդ սկզբունքէն եմ, հիմա, եթէ դուք կարողացաք ամսական այդ հազար ֆրանքը շահիլ, այդ գումարը ձեզի վճարելուն մէջ ոեւէ անպատեհութիւն մը չեմ տեսներ ես:

— Հօրեղբայր, լաւ գիտէք որ գործի մէջ ես դանդաղ և վարանոտ չեմ:

— Սակայն, աւելցուց Սըր Ուիլեմս, պայման չէ որ այսօրուան պէս հոսկէ հոսկէ, ասկէ անկէ թուղթի կտորներ հաւաքէք: Ատոնք գործ չեն: Մենք ատկէ աւելի կարեւոր գործեր ունինք կատարելիք:

— Նկատի տանելով ձեր ձեռնարկներուն նպատակը որ հանգամանքը, կ'ըզգամ որ ունիք շատ մը կարեւոր գործեր:

— Ձեռնարկներս, անոնք շատ, շատ խոշոր են:

— Կրնամ հասկնալ ձեռնարկներնուդ բնոյթն ու անոնց սահմանը:

— Ձեր վրայ, վերջին աստիճան վստահութիւն ունենալու համար, կրնամ զանոնք յայտնել ձեզի:

— Ինձ նկատմամբ ունեցած վստահութիւններնուդ մասին ապահով եղէք, ձեզի ձեռք տալու չափ ապուշ չեմ: Միթէ խելացի՞ բան է սատանայ մարդու մը հետ հակառակիլ:

— Ծիշդ է որ անխմտ բան է մեզ նման անձերու միջև փնտռել փառք, յարգանք, սէր և գեռ ուրիշ վրասեմութիւններ: Իմ և ձեր միջև կարգ մը շահեր գոյութիւն ունեցած ըլլալով է որ բարեկամ ենք այսօր իրարու հետ: Այլպէս չեմ կրնար երեւակայել որ մեր բարեկամութիւնը հաստատուած ըլլայ ուրիշ բանի մը վրայ:

— Հօրեղբայր, իրապէս ճշմարտութիւնը կը խօսիք:

— Այո՛, ձեզի համար յիմարութիւն պիտի ըլլար հաւատարիմ մնալ ինձի այնպիսի պարագայի մը մէջ, երբ ուրիշ անձէ մը աւելի շահ կ'ստանաք, աւելի լաւ պաշտպանութիւն կը գտնէք և աւելի խելացի կերպով կը կառավարուիք:

Բօքանալով, պատոնին գաւաթը գինի լեցնելով ըսաւ.

— Ես երբեք յիմար գտնուած չեմ:

— Որովհետեւ վստահ էք որ ինձմէ աւելի լաւը չպիտի կրնաք գտնել, և ահա ասոր համար է որ ձեզի կը ծանօթացնեմ ծրագրիս կարգ մը կարեւոր կէտերը:

— Ըսէք տեսներ, ի՞նչ են անոնք:

— Նախ կարգով սկսինք. Ինչպէ՞ս գտաք եղբօրս տունը ընդունուելու համար կտտարած կատակերգութիւնս:

— Կատարեալ և անթերի: Շիտակը ճամբուն վրայ

ձեր կատարած նուազումի դերը այն աստիճան հիանալի էր որ, եթէ կառապանը ես եղած չլիլայի, պիտի ճզմուէիք հաւանաբար: Այո՛, ճանաչողութիւնն ինք, զղջումնիդ, աստուպանքի ու տանջանքի մէջ ձեր բռնած ընթացքը և հիմա ուր տպաշաւի համար ձեր վարած կեանքը զմայլելի և հիանալի են պարզապէս:

Սըր Ուիլիեմս շատ գոհ մնաց այս գովեստէն ու հաճելի արտայայտութիւններէն:

Րօքանպոլ շարունակեց.

— Սակայն, չեմ կրնար հասկնալ թէ՛ երկար ատեն պիտի շարունակէ՞ք ձեր այս ընթացքը: Որովհետեւ մըշտընենապէս առաքինութեան մէջ ապրելը կը ձանձրացնէ մարդս:

— Մարդ ամէն բանի կրնայ վարժուիլ, Պէտք է համբերել մինչև որ կտրենամ վրէժս լուծել և կէտ առ կէտ գործադրել ծրագրիս տրամադրած բոլոր պայմանները:

Յետոյ, Անտրէան մատներովը համբելով ըսաւ.

— Ձեռնարկիս ամենէն գլուխը արձանագրած եմ Արմանը:

— Մէկ դանակով կրնամ ես անոր գործը լմնցնել, ըսաւ Րօքանպոլ:

— Ո՛չ, դեռ ժամանակ կայ, շատ կ'աճապարես, Երախան որ պիտի ծնի, տէր պիտի դառնայ անոր ժառանգութեանը... ահա այս բանին համար է որ ժանն ինձ չի սիրիր... ան պէտք է սիրէ զիս:

Այս միջոցին պառոնին դէմքը այնպիսի նողկալի երևոյթ մը ստացաւ որ, եթէ Արման տը Քէրկազ տեսնէր անոր այս վիճակը, սարսափէն արլունը պիտի սառէր իր երակներուն մէջ:

Սըր Ուիլիեմս իր համարները շարունակելով ըսաւ,

— Անկէ վերջ գործ պիտի ունենանք տիկին Պաքարայի հետ: Ո՛չ, զայն ձեռք ձգած օրս ան որքա՛ն պիտի արտասուէ, այնչափ որ յիմարանոցէն փախած մէկը պիտի կարծեն զայն:

— Իրա՛ւ, որքան որ գեղեցիկ աղջիկ մըն է, սակայն շատ սգեղ վարմունքի մը մէջ գտնուեցաւ ան: Եթէ խելացի չարժեր, շատ լաւ և բախտաւոր ապագայի մը պիտի տիրանար: Իրաւ կ'ըսեմ, հօրեղբայր, եթէ ձեր հրամանին տակ այդպիսի կին մը գտնուի, շատ կը յառաջդիմէ:

— Այդպիսի կին մը ունիմ ձեռքիս տակ:

— Ո՛չ, պիտի կրնամ տեսնիլ արդեօք:

— Եթէ խելացի կերպով շարժիք, զայն ձեզի պիտի տամ:

Պառոնը այս խօսքերը ըսաւ այն ձեւով, ինչպէս որ հայր մը կ'ըսէ իր տղուն, անոր խաղալիքներ բերելու խոստումներ տալու պարագային. իսկ Րօքանպոլ զգացուելով անոր այս արտայայտութիւններէն ըսաւ.

— Պատուոյս վրայ կ'ըսեմ որ, եթէ արգիլուած չըլլար մեզի նման անձերուն զգացումներէ տարուիլ, ձեռքերնիդ պիտի համբուրէի. ձիշղը կ'ըսեմ, դուք ա՛նըստգիւտ մէկն էք, սիրելի հօրեղբայր:

— Այո՛, ըսաւ Սըր Ուիլիեմս ժպտելով, բրիտանական ձեւով հօրեղբայր մըն եմ: Սակայն մենք նայինք մեր համբանքներուն:

— Պաքարայէն յետոյ պէտք է մոռնալ մեր բարեկամ Ֆէրնան Ռօչէն, որ չուզեց բանաւ երթալ, իսկ հիմա իբրեւ յանցապարտ, ես զայն բանտ պիտի դրկեմ. իր հարստութեանը պատճառաւ թէև զող չի կրնար ըլլալ, սակայն, կրնայ ոճրագործ մը ըլլալ: Գիտէք որ սէրը արդէն այսպիսի բաներու մէջ խիստ կարեւոր ազդակ մըն է:

— Եւ ի՞նչ պիտի ընենք Օր. Հերմինը:

— Սիրելի՛ս, խնդիրը հոն չէ թէ ես կ'ին մը կը սիրեմ: Երբ ես կ'որոշեմ որ կ'ին մը ձգելով իր ամուսինը ինձ հետեւի, ու ան այդ բանին կը հակառակի, կ'ուզեմ որ այդ կ'ինը իր ոտքերովը ձգմէ իր պատիւն ու արժանապատուութիւնը, իր ձեռքովը ոչնչացնէ իր ունեցած կարեկցութիւնը, և վերջապէս կ'ուզեմ որ այդ կ'ինը խորտակելով իր ապագայ կեանքը գլորի տնել անդունդի մը մէջ: Աստեղծէ դատ, ազուր խաղ մը պիտի խաղամ այն պատուաւոր Լէօն Ռօլանին որ պատճառ եղաւ խեղճ Քօլարիս մահուանը:

— Ի՞նչ պիտի ընես Սըրիզը:

— Խօսքը մեր մէջ, ես սեւէ չարութիւն չեմ ցանկար Սըրիզին, Մեր Պօքրէօն՝ որուն համար ունեցած համակրութիւնս ցարդ պահած եմ, սիրահարուած ըլլալով Սըրիզին, պիտի աշխատիմ որ անոր տամ այդ ազջիկը:

— Այս է ձեր ընելիք բաներուն ամբողջութիւնը:

— Այնպէս կը կարծեմ:

— Սակայն ժամներ ի՞նչ պիտի ընենք:

— Անոր նկատմամբ ոչ մէկ ռիս և հակառակութիւն ունիմ, կը սիրեմ զայն:

Վալէ տէ Քէօրի կաղմակերպութեան ահաւոր նախագահին բերնէն ելած այս բառերը, արդէն ազդարարութիւն մըն էին կոմս ար Քէրկադի մահուան:

Այդ պահուն Ռօքանպոլ յարեց:

— Կարելի՞ է հասկնալ թէ ի՞նչ պիտի ընենք և ի՞նչ միջոցներ ձեռք պիտի առնենք այս անձերուն նըկատմամբ:

— Ո՛չ, նոյնիսկ ապուշութիւն է այս ուղղութեամբ սեւէ հարցում ուղղելիսիդ: Տղա՛ս, չէ՞ք գիտեր թէ՛ այն որ կ'ուզէ վրէժ լուծել, վրէժի այդ դաղամփառը նոյնիսկ

իր անձէն պէտք է դադանի պահէ: Կարելի է այս կամ այն ձեռնարկը ընկերի մը ըսել, սակայն անկարելի է որ ըսուի սեւէ վրէժնադրութիւն:

— Այսպէս ուրեմն, պիտի շարունակէ՞ք մէջքերնիդ կապել գիշերները ձեր գործածած տապալաբանքի դօտին:

— Տարակոյս չկայ:

— Պիտի շարունակէ՞ք ստակալին կրել լայն վերարկուն և պառկիլ ամբողջ ձմեռը ցուրտ սննեակին մէջ:

— Այո՛:

— Չպիտի՞ հրաժարիք տաան և երկու ժամ շարունակ աշխատելէ այդ վաճառատան մէջ:

— Պիտի հրաժարիմ, որովհետեւ Սրման, իմ սիրելի եղբայրս, տարբեր պաշտօն մը յանձնած է ինծի:

— Ո՛վ գիտէ, թեքեաւ ձեզ իր մատակարարը նըշանակած է:

— Այլ աւելի բարձր պաշտօն մը յանձնած է ինծի, ես պիտի նախագահեմ ու ղեկավարեմ այն պաշտօնը, որ պարտականութիւն պիտի ունենայ լրտեսելու և հետապնդելու եղբորս պաշտօնեաներուն վարած կեանքը:

Ռօքանպոլ այն ատեն շրթներուն մօտեցուցած գիշերին գաւաթը պարպելով, սեղանին վրայ դնելէ վերջ բարձրաձայն խնդալով ըսաւ.

— Ո՛չ, այդ անկարելի բան է:

— Այո՛, տղոս, յարեց պառնը աչքերը զգուշիկ կերպով փայլեցնելով, տես թէ այդ մարդը ի՞նչ աստիճան կարողութեան տէր մէկն է: Որքան որ ան իր արամադրութեանը տակ ոստիկանի պարտականութիւնը կատարող պաշտօնեաներ ունի, սակայն զանոնք ոստիկան կոչելու համար պէտք կայ հազար վկաներու: Չափազանցած չեմ ըլլար եթէ ըսեմ թէ՛ սնունք կը բաղ-

կանան խուլ ու կոյր կարգ մը հաշմանդամ անձերէ, Ահա, այս ոստիկանական պաշտօնականները անդամակցել տալով նաեւ Վալէ տէ Գէօր ընկերութեան, անոնց միջոցաւ կարողացայ ձեռք անցնել ինծի անհրաժեշտ եւ զոգ կարգ մը վաւերացման քուղիներ:

— Ի՞նչ ըսիք, վաւերացման քուղիներ... գոչեց Բօքան պոլ նստած տեղէն վեր ցատկելով:

— Լաւ կարգադրութիւն մը ըրած եմ: Շանթար-դելի նման գործիք մը հնարեցի, որովհետեւ, այս կէտն ալ պէտք է ուշադրութեան առնել թէ բարերարութիւն ընող անձի մը ոստիկանական պաշտօնականները որ աստիճան ալ յիմար գտնուին, կրնան անոնք օրին մէկը, սպառնալիքն՝ ամենամեծն իսկառականութեան մը պարտագային, ոստիկանապետին յանձնել գործը, անոնք կրնան վերջապէս միջոցով մը գաղտնիքը տարածել ու հրապարակել:

— Շիտակ է:

— Ուստի, այս պաշտօնականներուն բոլոր հաւանական ձեռնարկները անարժէք դարձնելու համար, որոշեցի նախապէս գործիք ընել զանոնք: Այս մարդոց ձեռքը այնպիսի վաւերացման քուղի մը անցնել տուի որ, կը խօսէր Վալէր տէ Գէօր ընկերութեան անդամներուն մասին: Արժան վերջին ծայր խորամանկ մէկը ըլլալուն, ինծի պաշտօն յանձնեց որ ես գտնեմ այդ ընկերութեան նախագահը, անոնց միջոցները, կանոններն ու օրէնքները, վերջապէս բոլոր գաղտնիքները:

— Շատ լաւ, ի՞նչ պիտի ընէք:

— Մէջտեղ պիտի հանեմ այդ սրիկաները:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, յարեց Բօքան պոլ երկիւղով ու զարմացումով:

— Ըսել կ'ուզեմ որ, դուք հիմա չորս հինգ սրիկաներ կը դռնէք: Մենք անոնց մաս մը դրամ կու-

տանք յանձնելով անոնց կարգ մը աննշան պաշտօններ: Յետոյ այնպիսի ուղղութիւն մը պիտի բռնեմ որ սի-րելի եղբօրս վստահելի ոստիկանապետին և կամ դատարանին կողմէ դատաւարութիւն մը տեղի ունենայ, և այսպէս Վալէ տէ Գէօրը կր ջնջուի: Խնդիրը կը կայանայ ստոր դատակարգէ քանի մը սրիկաներ ձորելուն մէջ: Ատով, բարենպաստակ հաստատութիւններն ալ կ'ազատին կարգ մը լպիրչ սրիկաներուն ձեռքէն:

— Ճշմարիտը կ'ըսեմ, հօրեղբայր, չափազանց խելացի մէկն էք դուք:

— Այս աշխարհի մէջ մարդ բան մը ըլլալու է վերջապէս:

— Ձեր խօսքերուն և կազմած ծրագիրներուն մասին առարկութիւն մը չունիմ: Բայց ձեր վրէժխնդրութիւնը՝ հակառակ որ մէկուն յայտնած չէք, գոնէ այն ժողովին՝ ուր իմ միջոցաւ հաւաքուեցան այդ վեց հօգիները, կարգ մը տեղեկութիւններ և մանրամասնութիւններ յայտնելու էիք այդ մասին:

— Ամէն պարագայի տակ, անհրաժեշտ նկատուած բանը ըսելուն մէջ չեմ վարանիր:

— Ուրեմն, այսչափ է ամէնը:

— Այո՛, աղաւ. Անոնք որ կրթուած են և կանխազգոյշ իրենց ձեռնարկներուն մէջ, պէտք է միշտ գաղտնի պահեն խնդրին հետեւանքները:

Պառոնը վերջացուցած ըլլալով ճաշը, մէկ կողմ հրեց սեղանը և սիկառ մը վառելով կրթնեցաւ թիկնաթոռին, հետեւեալ կերպով շարունակելով իր խօսքերը:

— Գիտէք որ Հորանտացի Վան Հօր մեծահարուստ գրամատէրը Բարիդի մէջ կ'անցնէ ձմրան եղանակը: Որքան որ յայտնի է, այս մարդուն 5-6 հարիւր հազար ֆրանքի եկամուտ մը ունենալը, սակայն, այդ գումարը

բան մը չէ այն հարստութեան քով, որ պիտի ժառանգէ մօտերս:

— Ահա այս զարմանալի է:

— Կեցիր որ բացատրեմ: Մարքիզ վան Հօբ հօրեղբայր մը ունի, որ հակառակ Յօրի նման աղքատ ըլլալուն, Լա Հէյէն Հնդկաստան կը մեկնի և հոն ընկերութեան մը մէջ աշխատելով, ահագին հարստութիւն ձեռք կը բերէ, այնպէս որ հնդիկ կնոջմէ մը ունեցած մէկ աղջկանը միայն 20 միլիոն ֆրանք կը նուիրէ: Այս կինը՝ ինչպէս ամէն վայրենեաներու յատուկ է, Լոնտոն կ'երթայ և հոն իր աղջիկը կրթելու համար հընդիկ դատաւորներու այրիացած կիներուն նման, անդլիական կառավարութեանն ալ թոշակ կ'ստանայ:

Բօքանպոլ ընդմիջելով Սըր Ուիլեմսի խօսքերը ըստ:

— Կատարեալ վէպ մըն է որ կը պատմէք:

— Տղաս, արդէն նոյն ինքն մարդկային կեանքը վէպ մըն է: Սակայն, թոյլ տուէք որ շարունակեմ: Տասը տարի առաջ Մարքիզը Հնդկաստան իր հօրեղբորը քով կ'երթայ ուր կը սիրահարուի իր հօրեղբորը աղջկան: Աղջիկն ալ փոխադարձ սիրով կապուած էր անոր հետ, և կ'ուզէն ամուսնանալ իրարու հետ: Սակայն, Հոլանտայի մէջ եղած սովորութեան համաձայն, աշխարհի շրջանը կատարելէ վերջ միայն կրնար ամուսնանալ: Ան առաջ գնաց Անթիլիան կղզիները և Հավանա քաղաքը մնալով, հոն կը սիրահարի Բէրա Ալվարէզ անուն աղջկան մը հետ: Մարքիզը երկտասարդ, և հարստութեան պէտքութիւն չունենալով, փոխանակ հօրեղբորը աղջկան հետ ամուսնանալու, Հավանայի մէջ հանդիպած աղջկան հետ կ'ամուսնանայ:

— Ապուշ արարած, կարելի՞ է միթէ այսպէս զբոսնել իր քսան միլիոն գումարէ մը:

— Ինք արդէն վեց միլիոնի հարստութիւն մը ունի:

— Ըստ ի, խելքի մօտ բան է միթէ վեց միլիոն ունենալով հանգերձ մերձեւ ուրիշ միլիոնները:

— Ինչ որ է, շարունակեմ պատմութիւնս:

«Մարքիզը հնդիկ աղջկան սրտին քէջ այն աստիճան սիրոյ հետքեր ձգած էր որ, աղջիկը առք կլիմաներէ հետու, ծելեղերեայ տեղ մը կը փոխադրուի, գովանալու և հոն սպասելու համար իր սիրահարին, որ կը յուսար թէ պիտի գար չուտով: Բայց երբ երեք տարի վերջ կը լսէ անոր Հավանայի մը հետ ամուսնանալը, այն աստիճան կը կատաղի որ, կ'ուզէ երթալ ու իր եղունգներով պատռակ այն աղջկան սիրտը, որ գրանած էր իրեն Մարքիզը: Հիմա, հակառակ որ Մարքիզը ութը տարիէ ի վեր ամուսնացած է, հնդիկ աղջիկը առկէ ի վեր կը մտածէ վրէժ առնելու մասին:

— Ինչպէս կ'երևի, ան մարքիզին հանդէպ աստելութիւն կը սնուցանէ:

— Ընդհակառակը, զայն ամէն ժամանակէ աւելի կը սիրէ դարձեալ:

— Սակայն, այնքան զիւրի՞ն է միթէ մէջտեղէն վերջնականապէս վերցնել մէկը. որ Հնդկաստանի մէջ ծնած է և տէր է միանգամայն քսան միլիոն հարստութեան մը:

Սըր Ուիլեմսն ուսերը թօթուելով և արհամարհանքով մը ըստ:

— Տղա՛ս, գեռ գուք երկտասարդ էք, և խելքերնիդ ամէն բանի չի հասնիր:

Բօքանպոլ դիտելով զայն ուշադիր կերպով, պատասխանեց:

— Ինձ այնպէս կը թուի որ, մէկը այրի ձգելու համար, թերեւ յիսուն հազար տեսակ ձեւեր կան: Եթէ

այդ հնդիկ աղջիկը ինծի հարկւր հազար ֆրանք տայ...

— Այս բանին համար ինծի խոստացաւ հինգ միլիոն ֆրանք, ըստ պառօնը պաղարին կերպով:

Բօքանպոլ զարմացման աղաղակներ արձակեց ըսելով.

— Տակաւին կ'ապրի՞ Մարքիզուհին:

— Այո՛:

— Լաւ, այդ հնդիկ աղջիկը ե՞րբ ըրաւ իր խոստումը:

— Տարի մը առաջ, բայց աղաւ, մեր այս խօսակցութիւնը կը հաստատէ արդէն ձեր մասին ունեցած կարծիքս:

— Որ կարծիքնիդ:

— Այսինքն ձեր մօտ իմաստութիւն չկայ, թէ և լաւ ընդունակութեան տէր մէկն էք և այս կամ այն ծրագիրը դործադրելու մէջ ճարպիկ, բայց...

— Բայց, ի՞նչ...

— Բայց ծրագիր մը չէք կազմեր. ասոր հետ մէկտեղ, դեռ երիտասարդ էք. որ մը այդ կարողութեան ալ կը տիրանաք:

Յետոյ՝ պառօնը կատակելով ըսաւ.

— Զարմանալի բան, դուք կը կարծէք որ երբ կին մը սաստիկ կերպով կը սիրէ այր մը, և այրը զայն չի սիրեր, և կամ ընդհակառակը եթէ այրը ուրիշ կին մը կը սիրէ, այդ մարդը ձեռք անցնելու ըամար պէտք է սպաննուի կինը և կամ զայն թունամորե՞լ:

— Իրաւունք ունիք հօրեղբայր:

— Այո՛, լաւ հասկցէք այս կէտը: Մարքիզը կը սիրէ իր կինը, և երբ մեռնի կինը, ան կրնայ անձնապաշտան ըլլալ, այն տառն ի զուր վատնուած պրտի ըլլայ հնդիկ աղջկան տուած դրամները:

— Կը հասկնամ:

— Հիմա, սիրելիս, երբ մեռնի Մարքիզուհին էրիկն

ալ պէտք է դադրի զայն սիրելէ: Ասոր հետ մէկտեղ, ան հնդիկէն զատ ոչ ոք սիրելու է:

— Ահա հիմա է որ կը կնճռատի խնդիրը:

— Այո՛, հնդկուհին ալ այս կէտը յայտնեց հաստատելով զայն: Եւ սակայն հուստատած է նաև որ անկուրելի է որ դադրի զայն սիրելէ երբ ան դիմեց ինծի, հինգ միլիոնի խոստումէն ու այս յայտնութիւններէն զատ ուրիշ ըսելիք և ընելիք բան մը չունենալն ալ ակնյուշ:

— Ո՞ւր հանդիպեցաք անոր:

— Անցեալ տարի Նիւ Եորքի մէջ հանդիպեցայ անոր: Արդարեւ հետաքրքրական պատմութիւն մըն է: Առայժմ կը յետաձգեմ նկարագրել այն դէպքերն ու պարագաները, որոնք արժանի են լուրջ ուշադրութեան, խնդիրը հիմնովին ուսումնասիրելու համար:

— Շատ լաւ, կը հետաքրքրիմ ձեզի:

Թ.

ՄՏՔԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Պառնը երկրորդ սիկառը վառելէ վերջ շարունակեց իր ընդհատած պատմութիւնը:

— Նիւ Եորքէն մեկնելէս քանի մը որ առաջ էր: Հոն անկարելի էր մեր տկուժքին նման կաղմակերպութիւն մը հիմնել: Ամերիկեան ոստիկանութեան ունեցած տրտաքոյ կարգի ընդունակութեանը և սուր հոտառութեանը շնորհիւ, նմանօրինակ ամէն տեսակ ձեռնարկ դատապարտուած է վիժելու: Ինչ որ է, հարիւր հազար ֆրանքի չափ գումար մը ունէի քովս Եւրոպայէն վերադարձած ժամանակս: Սթէ նկատի առնէք որ Ամերիկա մնաղած եմ երեք տարի, կրնաք գուշակել թէ որ աստիճան քիչ էր այս գումարը:

Իրիկուն մը երբ հիւրանոց կը վերադառնայի, տեսայ քառասնի կառք մը որ քրքնթաց կ'անցնէր փողոցէն, իր մէջ ունենալով 25—30 տարեկան վայելչագեղ կիւն մէ:

Կարելի չէ մոռնալ անոր դիմադիմը: Եւրոպացի մը, որուն անծանօթ է ցեղերու զանազան դիմադիմութիւններու ամբողջ գաղտնիքը կատարեալ բարիգունի մը պիտի կարծէր զայն, հետեւցնելով անոր ցորենագոյն դիմադիմութենէն: Սակայն ինծի համար այդ կիւնը ուրիշ

դոյն մը ունէր, այսինքն այն կիւներէն չէր ան, որոնց երակներուն մէջ սե արիւնը շրջան կ'ընէ. նամանակահատիկ հնդկ արիւնը: Ան այն կիւներէն էր: որոնք Սիվային կ'երկրպագեն և կը հաւատան Վիշնուի դրախտին:

Այս կիւնը իր հազած եւրոպական հաղուստովը նրատած էր իր անձնական լանտօին մէջ: Անոր դէմքը այնպիսի արտայայտութիւն մը ունէր որ, աչքի կը զարնէին իր բոլոր վայրենի ցանկութիւններն ու իր մէջ սնուցած հակառակութեան ու ռիսակալութեան ամբողջ կնճիռները:

Րօքանպու, այս միջոցին, սեղանին վրայ դրուած սաքսօնական պնակին մէջէն սիկառ մը առաւ և վառելով զայն լամբարէն, ըսաւ.

— Հօրեղբա՛յր, ձեզի գովարանելու համար չէ որ կ'ըսեմ, պատմութիւնը չափազանց հետաքրքրական ձեռով կը պատմէք: Երբ ձեզի մօտիկ կ'ընեմ, այնպէս կը կարծեմ որ վիպական աշխարհի մը մէջ կ'ապրիմ:

Պառնը ծիծաղելով շարունակեց.

— Ես և կիւնը ակնարկներ փոխանակեցինք իրարու հետ: Առաջին անգամ որ զայն տեսայ, հասկցայ որ այս կիւնը կեանքին մէջ եղբրական դէպք մը պատահած է: Ո՞վ գիտէ, ան կարծելով ո՞ր ես եղած կ'ըլլամ իր փնտաած անձը. ակնարկներս փոխադարձեց քանի մը անգամ:

Կիւնը՝ կարծես ակնարկներէս ներշնչուած ըլլար, իր տուած մէկ հրամանին վրայ կառքը կեցաւ: Ես աչքերս կառքին կողմը դարձուցած, այնպէս մը կը նայէի կիւնը որ, կարողացայ թափանցել անոր հոգիին մինչև խորքերը:

Յետոյ հարցուցի անոր: Ո՞վ կը փնտաէք: Կիւնը՝ անոնց նման, որոնք երկար ժամանակէ ի վեր իրենց սրտին մէջ քէն ու ռիս կը պահեն, պատասխանեց.

— Տրամադրելի մէկը կը փնտռեմ:

Պատասխանելով անոր ըսի իմ կողմէս:

— Դուք սիրոյ խնդ մը կ'երեւիք, ձեր հոգիին մէջ ունեցած կատաղութիւնը կը նմանի այն վագրերու կատաղութեանը, որոնց ճանկերուն մէջէն խլուած են իրենց ձագերը:

— Այո, պատասխանեց, վերջին ծայր վրէժխնդիր եմ մէկու մը նկատմամբ:

— Սակայն, ըսի, վրէժխնդրութիւնը շատ սուղի կը նստի վրիժառուին վրայ:

— Ինչ արժէք ունի այդ ինծի համար, ըսաւ ան հանդարտօրէն, քսան միլիոնի չափ հարստութիւն մը ունիմ:

Առանց սպասելու որ ան ուրիշ խօսքեր ընէ, անմիջապէս կառքին մէջ իր քովը նետուեցայ: Անոր մէկ նշանին վրայ կառքը պահ մը ընթանալէ վերջ, կանգ առաւ ծռերէ շրջապատուած ամարանոցի մը որմափակին առջև:

Նախ ես իջնելով կառքէն, ձեռքս երկարեցի անոր: Վար իջաւ և զիս տանելով ամարանոցին ծայրը գտնուող դղեակը, ներս մտանք միատեղ: Սենեակ մը առաջնորդեց զիս և գուռը լաւ մը փակելէ վերջ, արդէն ձեզի ծանոթ դէպքերը պատմեց ինձ մանրամասն կերպով:

Բացատրեմ ձեզ թէ՛ ինչ տեսակ խօսակցութիւններ անցաւ իմ և անոր միջև:

— Երբեք ձեզի չէի տեսած ըսաւ ան, և չեմ գիտեր թէ ո՞վ էք և ուրիշ՝ կուգաք, միայն թէ ձեր աչքերէն հասկեցայ որ վրէժս լուծելու համար փնտռած անձս դուք էք:

Ես ալ, պատասխանեցի, վրէժ լուծելու համար

պահանջած ճարտարութիւնը ունիմ: Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Կը սիրե՛մ մարքիզը, պատասխանեց ան, և կ'ուզեմ ամուսնանալ անոր հետ:

— Անոր հետ ամուսնանալու համար պէտք է որ մեռնի Մարքիզուհին, ըսի անոր:

— Դիտեմ ատիկա, ինձ համար այդ բանը շատ դիւրին է: Ես կարգ մը գերիներ ունիմ, որոնք կրնան իմ մէկ թելադրանքիս վրայ սրախողխող սպաննել թըշը նամիներս: Սակայն, եթէ մեռնի Մարքիզուհին, Խաղաւ կանս զայն աւելի պիտի սիրէ, իսկ ես չեմ ուզեր որ զայն սիրեն:

— Այդ բոլոր ակգելքները վերցնող և Մարքիզուհին գոյութիւնը մէջտեղէն անհետացնելով, ձեզի ձեր ազգականին սիրցնող անձին ի՞նչ վարձատրութիւն կըրնաք տալ:

— Ինչ որ ուզուի կրնամ տալ:

— Կրնա՞ք ինծի հինգ միլիոն ֆրանք տալ այն օրը, երբ ձեզ, ձեր ամուսնական նպատակին հասցունեմ:

— Սակայն պիտի մեռնի՞ Մարքիզուհին:

— Այո՛, և թէ բռնի մահով պիտի մեռնի:

— Մեռնելէն յետոյ պիտի մոռցուի՞:

— Այո՛, այն աստիճան որ ան պիտի արհամարհուի զինքը սիրողներէն իսկ:

Այդ միջոցին, կիներ սուր նայուածքներ ուղղելով ինծի, կարծես թէ կ'ուզէր թափանցել խորուրդներուս ներքին ծալքերուն: Յետոյ շարունակելով ան իր հարցումները ըսաւ ինձ.

— Բռնի կերպով պիտի մեռնի կ'ըսէք, այնպէս չէ՞:

— Այո՛, պատասխանեցի:

— Որո՞ւ ձեռքով պիտի սպաննուի:

— Նոյն ինքն իր ամուսինին ձեռքովը:

Հնդկոտին վերջին ծայր գոհունակութիւնով մը ըսաւ.

— Կարելի՞ է այդ:

— Տիկին, երբ ես Բարիզ գտնուիմ, ամէն բան կարելի է:

— Բայց վերջապէ՞ս...

— Հա, գիտնալ կ'ուզէք, սակայն անօգուտ է ձեր գիտնալը. Միայն սա չափը կը քուէ գիտնալ որ, մէկ տարիէն Մարքիզոնին ամուսինին կողմէն սպաննուելով պիտի խայտառակուի, և անոր մահունէն երկու տմիս վերջ, դուք ամուսնանալով ձեր ողբակոսնին հետ, ան իր կեանքը ձեր մօտը պիտի անցընէ:

Այն առնէն երիտասարդ Հնդկոտին սեղէն ելնելով, սենեակին մէկ կողմը դրուած գրասեղանին մօտեցաւ, բացաւ դարակը և մէջէն թուղթ մը հանելով վրան բաներ մը գրեց ու յանձնեց ինծի. «Գործի սկսելու համար պէտք եղած գումարը, այս գրով կրնաք ստանալ»:

«Ֆրանսական դրամ ըլլալու պայմանով Լոնտոնի դրամատիրոջ Պ. Մօրթօնունի կողմէ պիտի վճարուի ձեզի հինգ հարիւր հազար ֆրանք»:

ՏԱԻ ՆԱԹԱՎԱՆ-ՀՕԲ

Յետոյ ուրիշ ստացագիր մըն ալ գրեց տարբեր ձեւով. «Սոյն հրամանագիրս ներկայացնողին և կրողին 5 միլիոն ֆրանք պիտի վճարեմ»:

ՏԱԻ ՆԱԹԱՎԱՆ-ՀՕԲ

Վերջը ինծի գտնալով յարեց.

— Մեր ամուսնութեան օրը կը նշանակէք անոր

թուականը, որովհետեւ, այս հրամանագիրը այն առնէն միայն արժէք պիտի ունենայ:

— Տիկին Մարքի վան Հօբ, պատասխանեցի, ձերբան եղանակը Բարիզ անցնել մտադրած ըլլալուս, վաղը պիտի մեկնիմ, դուք զիս մի խորհիք, համբերեցէք, և վստահութիւն ունեցէք հաւատարմութեանը: Միայն թէ, եթէ օր մը Բարիզէն Պուսիլայի դրոշմաթուղթը կրող նամակս ստանաք, առանց յապաղելու անմիջապէս մեկնեցէք:

Այս խօսակցութենէն վերջ, բաժնուելով հնդկունիէն, երկու օր յետոյ մեկնեցայ:

— Է՛, հօրեղբայր, նորէն տեսա՞ք Տաի Նաթան:

— Երէկ տեսայ:

— Բարի՞ք է:

— Երկու օրէ ի վեր Բարիզի մէջ կ'սպասէ...

Սըր Ուիլիքմսի շրթունքներուն վրայէն ժպիտ մը անցաւ, իսկ Ռօքանպուլ հասկցաւ որ Մարքիզոնի վան Հօբ ի հաշիւ հինգ միլիոն ֆրանքի, մահուան դատապարտած էր ան:

Պառնը փոքր ումպերով սուրճը խմելով երրորդ սիկառ մըն ալ վառեց:

— Հօրեղբայր, ըսաւ Ռօքանպուլ, կը ներէք որ բան մըն ալ հարցնեմ ձեզի:

— Ինչ որ պէտք էր արդէն ըսի:

— Մարքիզի մասին ձեր ըրած յայտնութիւններուն համար շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ: Զեր պատրաստած դաւադրութեան գաղտնիքը լիովին հասկցած եմ, Սակայն, ինչ է սա տիկին Մալսիի գործը:

— Այդ կիկնը մեր մտադրած դաւադրութեան մէկ մասը կը կազմէ. Ո՛չ մէկ առնչութիւն կայ Մարքիզուն հի վան Հօբի և տիկին Մալսիի միջև, սակայն, նա-

յելով իրականութեան, այս երկու կիներն ալ յանցաւոր են:

— Ինչպէ՞ս:

— Մարքի Վան Հօբը դուքս Շաթօ Մայիի բարեկամն է:

— Անոր դրամատէրն է, չէ՞:

— Այո՛, առաջ այդպէս էր, յետոյ ինքը օտարական մը ըլլալուն, Սէն ժէրմէնի հանդիսաւորութիւններուն կնոջը հետ մէկտեղ ներկայ ըլլալուն, միշտ կը պարծենայ: Իսկ այս զուարճութիւններուն հոգին կը կազմէ դուքսը:

— Սակայն, ի՞նչ գործ կայ այդ մասին Տիկին Մալսինի համար:

— Տիկին Մալսիի դուքսին մէթրէսն էր:

— Գիտե՛մ:

— Եթէ թոյլ տրուի, դուքսը պիտի ամուսնանայ անոր հետ, և այս պատճառով թողը պիտի ղրկուի ժառանգութենէն:

— Այնպէս կ'երեւի թէ կը ցաւիք թոռանը վրայ:

— Ո՛չ, միայն թէ թողը, եթէ հօրեղբայրը յանկարծամահ ըլլայ, իրեն ինկած ժառանգութենէն հինգ հաւիւր հազար ֆրանք պիտի տայ:

— Ոչ թէ հինգ միլիոն, այլ հինգ հաւիւր հազար ֆրանք: Այս կերպով հնդկուհին աւելի առատաձեռն է:

— Այդ ճիշդ է, սակայն այս երկու գործերը միատեղ կատարելու մէջ չատ մը պատճառներ կան:

— Զարմանալի բան:

— Նախ և առաջ, Մարքի Վան Հօբ և իր կինը ծանօթ չեն այն յարաբերութիւններուն, որոնք գոյութիւն ունին տիկին Մալսիի և ձերտնի դուքսին միջև: Սակայն, գիտեն որ դուքսը սիրահարուած է և մտադիր է ամուսնանալ անոր հետ: Մարքիդուհին տի-

կին Մալսիին իր քրոջը պէս կը սիրէ, և զայն կիննորուն մէջէն ամենէն պատուաւորը նկատելով, սրտանց կը փափաքի որ դուքսը ամուսնանայ այդ այրի կնոջ հետ:

Սակայն, մարքիդին նախանձոտութեանը պատճառաւ հակառակութիւն մը ծագած է, որովհետեւ ինք կինը սիրելուն համար, անոր ստուերէն իսկ կը նախանձի: Պ. տը Շաթօ Մայիի իսկական ժառանգորդը եղող թողը, երկու տարի առաջ ներկայանալով Մարքիդին տունը, անոր կնոջը ետեւէն ինկած է թէ և, սակայն չի կրնալ յաջողելով իր ձեռնարկին մէջ, դարձած է անոր վտանգաւոր թշնամին: Հակառակ որ Մարքի Վան Հօբ դուքսին բարեկամն է, ամենէն աւելի ան է որ խորհուրդ կուտայ ամուսնանալու տիկին Մալսիի հետ:

— Ա՛յս է ամէնը. չիտակը, ես ոչ մէկ պատճառ կը գտնեմ այս երկու գործերը իրարու հետ միացնելու:

— Եթէ մակերեսէն նայինք խնդրին, այդպէս է: Սակայն, մակերեսէն չէ որ պիտի հասկցուի իմ ծրագիրներուս հոգին: Աոոր բացատրութիւնը քանի մը բառի մէջ կը կայանայ, այսինքն, աւելի զիւրին է մտորեցնել երկու կիներ, քան կին մը:

Այս խօսակցութիւնը ժամանակ մըն ալ տեւելէ վերջ, Բօքսոնպոլ խօսքը դրամի վրայ կեդրոնացնելով ըսաւ:

— Հօրեղբայր, զիս փոխանորդ նշանակեցիք, ձեր կանոնադրին համաձայն, ես եմ որ կը կառավարեմ Վալէ տէ Բէօրի ակումբը:

— Տղա՛ս, դրամական խնդրին գալով կը հաստատեմ նախապէս ըսածներս:

— Միեւնոյն որոշումն ալ ի զօրո՞ւ է Վան Հօբի խնդրին մէջ:

Սըր Ուիլիամս յանկարծ կանգ առնելով գիշեր ժամանակ, աններդաշնակ երգի մը նման եղանակաւ որ-
ուած շուրջի խառնափնթոր ձայներուն ականջ դնելով,
ինքնիրեն կը խորհրդամէր:

— Ո՛վ Բարիզ, Բարի՛զ, իրական Բարելոն մըն ես
դուն: Դուն հայրենիքն ես բանասարկութիւններու, քսու-
թիւններու և դաւադրութիւններու: Ինչպէս հովերն և
փոթորիկները ծովուն մակել եսը յուզելով, կը խռովեն
անոր հանգիստն ու խաղաղութիւնը, քու փառք ու ա-
նունդ ո՛վ Բարիզ, կ'աղարտեն անոնք՝ որոնք մթաքստ-
ուեր անկիւններու մէջէն ծնելով, կը սփռուին ամէն
տեղ, տարածելով աղտոտութիւն ու արիւն: Դուն վա-
ռարանն ես փոթորիկներու, շանթերու և ռոտումնե-
րու: Բարիզ, ո՛վ դու քարէ ովկիանոս, տես, ես քու
երկնամեծ լեռներուդ մէջանդր կանգնած, արհամարե-
լով շանթն ու կայծակը, որոտումն ու փայլատակում-
ները, ահեղ փոթորիկներու առջև իր մեծ թեւերը բա-
ցող արծիւի մը նման ուրախ, կը սուրամ աներկիւզ:
Բայց ես, այո՛, ես կ'ուզեմ ըլլալ այս վայրկեանիս ան-
զըզ մը գիշատիչ ու մարդախանձ, որ ընդունակ ըլլայ
կրելու իր սրտին մէջ չարութեան ոգին, և այն բոլոր
վատութիւններն ու չարութիւնները՝ որոնք կ'արեւնան
ալեկոծել մարդկային ընկերութիւնը, զայն գլորելով
անդունդէ անդունդ:

Եւ ո՛վ դու Արման տը Բէրկադ, ինչպէս մութը՝
լոյսը կ'արհամարէ, այնպէս ալ ես կ'արհամարեմ քեզ,
Ա՛հ, երբ պիտի գայ այն օրը, այն երջանիկ վայրկեա-
նը, երբ դուն զիս կրկէս հրաւիրելով պիտի չափուիս
ինծի հետ: Ահա այն օրն է որ ես մտած պիտի ըլլամ
դրախտը, ցանկալի երազներուս Եղեմը:

Պառոնը այսպէս երեւակայութեանը թռիչ տուած

յուզումնալից խորհուրդներ կը յղանար, շարունակելով
իր ճամբան մտախոհ և յամբ քայլերով:

Բալէ Ռոյեալ փողոցը դառնալէն յետոյ, ան կանգ
առաւ շէնքի մը առջև՝ զոր կը կոչէին Սիթէ տէ Մար-
թիր: Նախ քան այս տանը զանգակը հնչեցնելը, պա-
ռոնը իր ձախակողմը գտնուող տան յարկաբախները
ուշադրութեամբ քննեց: Այդ տուններէն միոյն հինգե-
րորդ յարկաբախին մէջ լոյս մը նշմարեց, ուրկէ դուրս
կը յորդէին առասօրէն փայլուն ճառագայթները:

— Հասկցայ, ըսաւ պառոնը, ինծի կ'սպասէ:

Այդ պահուն երկու ժամ անցած էր կէս գիշե-
րը:

Սըր Ուիլիամս երբ այդ տան զանգակը հնչեցուց,
դռնապանը արթննալով, նախապէս անոր մտադրու-
թիւններուն ծանօթ եղողի մը պէս, բաւականացաւ պա-
ռոնին ցոյց տալով իր մանկիք սենեակին թիւը:

Պառոնը այլ անունով Սըր Ուիլիամս մութին մէ-
ջէն քաշելով, հինգ յարկ սանդուխներէն վեր ելաւ, ու
կանգ առնելով թիւ 7 սենեակին դրան առջև, զանգա-
կը հնչեցուց: Կին մը՝ որ առկաւին նստած էր, հար-
ցուց:

— Ո՞վ է ան:

Սըր Ուիլիամս դուրսէն ցած ձայնով մը պատաս-
խանեց:

— Ձեր սպասած անձն է:

Յետոյ սկսաւ խօսիլ ինքնիրեն:

Այս կինը՝ որ ապագային յաջորդը պիտի ըլլայ Պա-
քորային, այսօր թէև ձեզնայարկի մէջ կը բնակի,
սակայն ան չուտով, մօտերս պիտի կրնայ ապրիլ մեծ
ու փառաւոր սենեակներու մէջ: Աս աշխարհի անհրա-
ժեշտութիւններէն է այդ և շատ ալ ուղիղ:

Այդ միջոցին դռնը բացուելով Սըր Ուիլիամս ինք-

դինքը գտաւ վերջին աստիճան գեղեցիկ ու հմայիչ
կնոջ մը առջեւ:

Եթէ նկարիչ մը ուզեր նկարել Մարիամ Մաքտա-
ղենացին, անոր աստուածային անբիծ գեղեցկութիւնո-
վը, սխալած չենք ըլլար եթէ ըսենք թէ՝ այս կնոջ
ունեցած գեղեցկութիւնը, անոր լուրջ ու նուրբ գե-
ղեցկութիւնը, պիտի բաւէր կոտորելապէս գոհացը-
նելու այդ պատկերահանին վառ երեւակայութիւ-
նը:

Ժ.

ՄՇԱԿՈՒՄ ԳԱՂՏՆԻ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

Այս սենեակը՝ ուր մտաւ պառոնը, թէ՛ փոքր էր
և թէ՛ կահաւորուած չէր պատշաճ կերպով: Կը նմանէր
ինկած ու ցոփակեաց կիներու այն առանձնարաններուն՝
ուր կարասիները, հոս հոն ցրուած, տեսնողին կուտա-
յին վերջին աստիճան թշուառութեան տիղմին մէջ գը-
լորած ընտանիքի մը պատրանքը: Վարագոյրները գըն-
ուած Թամբլը բազարէն, գունաթափ ու մաշած էին:
Սենեակին յատակը կը ծածկէր հին ու մաշած գորգ մը:
Անկիւնը դրուած էին սաքսոնական քանի մը թաղար-
ներ, որոնք հազիւ քսան սու կ'արժէին: Պատէն կախ-
ուած ժամացոյցը դեփ դեղին կտրած էր ծուխէն: Եւ
սակայն, հսկառակ սենեակին պարզած այս տխուր
պատկերին, հոն մտնողը կը մոռնար իր տխուր տպա-
ւորութիւնները, տեսնելով իր նմանը չափ հազուագիւտ
եղող այն գեղեցիկ կինը, որուն հիւր կ'ըլլար պառոնը:

Այս գեղեցկուհին հագիւ քսան տարեկան կար:
Մազերը զեղնորակ, սեւաչեայ, վարդագոյն այտերով և
բարեձև հասակով, չափազանց նուրբ կաղմուածքի տէր
մէկն էր: Անոր ոտքերն ու ձեռքերը այնքան փոքն էին
որ երբեք չէին տարբերէր աղու մը փոքրիկ ձեռքերէն
ու ոտքերէն: Ծակատը լայն, յօնքերը կամարած և անոր

կուտային հրեշտակային պատկերի մը գեղեցկութիւնը։ Ան ունէր այնպիսի խնդուածք մը, ուրկէ կարելի կ'ըլլար հասկնալ անոր ուշիմութիւնն ու խոհականութիւնը։

Այս աղջիկը ժամն կը կոչուէր և կը նմանէր այն թիթեռնիկներուն, որոնք զեռ նոր կ'սկսէին թռչիլ։ Անոր նայուածքէն, վարքէն ու բարքէն, անոր ունեցած գեղեցկութիւնէն ու թովիչ պատկերէն կարելի էր դուշակել թէ՛ ան օր մը հոշակուոր պիտի հանդիսանար այն փնաստկար ու աղէտալի ճամբուն մէջ, զոր մենք կը տեսնենք այսօր։

Հակառակ անոր քսան տարեկան հասակին, ժամն ծանօթ էր հիմնովին բոլոր այն գաղանիքներուն, որոնք յատուկ են այդ աղտոտ ու ստոր մթնոլորտին մէջ ապրող կիներուն։ Անգամ մը որ կին մը, կը թեւակոխէ այդ մթնոլորտէն ներս, կը մտանուի սոստանաներու մահացու ճիրաններուն, ուրկէ ազատիլ այլեւս անհնար կը դառնայ այդպիսիներուն համար։ Անդղի մը ճոռկերուն յանձնուած որսի մը պէս, հոն կը բզկտուին անոր գեղեցիկ այտերը, կը ճեղքուին անոնց մաքուր ու թարմ կուրծքերը ու պատառ պատառ կ'ըլլան այդ թշուառներուն նուրբ ու գեղեցիկ մարմինները։

Անոնց խնդուքն ու ծիծաղը տարբերութիւն չունենար անզգայ ստոր ու գետնաքարշ կրքերու յանձնուած մարդաստանձ գաղաններու խնդուքէն ու ծիծաղէն։

Ժամն՝ իր ընդգրկած ասպարէզէն յատուկ մանրամասնութիւններն ու ծանօթութիւնները առանձնապէս ուսումնասիրելու ժամանակ էր ունեցած։ Ան այդ բոլորը իւրացուցած էր և կ'զգար տեսակ մը բնազդութիւն։

Ան տասն և վեց տարեկան եղած ժամանակ, դըպրոցէն ելլելով, ինքզինքը յանձնած էր վատահամբաւ և աննկարագիր կնոջ մը խնամքին ու պաշտպանութեան։

Այս կինը՝ ոչ միայն իւրացուց անոր փոքրիկ ժառանգութիւնը, այլ և նախանձէ դրդեալ, ուզեց խլել ժամնի ձեռքէն անոր նշանածն ալ։

Խեղճ աղջիկը անկէ վերջ լքուած ու յուսահատ, համակերպեցաւ այն բոլոր պայմաններուն, որոնք կ'առաջարկէր անոր, այդ հրէշամիտ կինը։ Ան երբ 17 տարեկան էր, դպրոց յաճախելով մէկտեղ, կը հետեւէր նաև դաշնակ նուագելու և պարել վարժեցնելու համար կազմակերպուած դասաւանդութիւններուն։

Ան լուրջ դասաւանդութիւններէ ձանձրանալով, չէր հետեւէր կրօնական և բարոյական դասախօսութիւններուն։ Փոխանակ իւրացնելու կրօնաբոյր մթնոլորտի մը ներշնչած սկզբունքներն ու մաքրակենցաղ կանոնները, իր բնական ստոր տրամադրութիւններուն անսալով, զէպի անկում կը քալէր արագօրէն։

Շատ աւելի կը սիրէր հաճոյալի և զուարճալի կեանքը, զեռ իր պատանի տարիքէն, կեանք մը՝ որուն մէջ կը լողայ այսօր, զինուած իր սրտի և մտքի ամբողջ ունեցած կարողութիւնովը և յատկութիւններովը։

Ժամն երբ զեռ նշանած էր, զո՛ւ գտցած էր խաբկանքի մը՝ որ պատճառ դարձաւ անոր նիւթական հարստութեանը փճացումին։ Ան, նախ քան խնամակալին, այդ խռփած, վատ ու նախանձոտ պառաւին յանձնուելը, երկար խորհած էր նշանածէն բաժնուելու պարագաներուն և հետեւանքներուն մասին։

Գիշեր մը՝ երբ զեռ փոխադարձ սէրը չէր մարած իրենց սրտերուն մէջ, ժամն քաղցր երազներով օրօրուն, յանձնուած էր նշանածին բազուկներուն։ միատեղ կը քնանային անկողինին մէջ պառկած, ան յանձնուած ապաքայ կեանքի վարդազոյն ծրագիրներու իրականացումին իրեն պարգեւելիք դիւր ու բարեկեցիկ կեանքի անուրջներուն, ուր վայելքի արբշտանքէն զի-

նովցած թաղուեցաւ խոր ու քաղցր քունի մը մէջ : Առաւօտուն երբ ան սթափեցաւ իր երազանքներէն ու արթնցաւ, առանձին գտաւ ինքզինքը այն անկողինին մէջ՝ ուր ան այդ գիշեր ինքզինքը մատնած նշանածին լսողներուն, երազներ կը հիւսէր վաղուան համար : Նշանածը գիշերը օգտուելով անոր խոր քունէն փախած էր գաղտագողի, զայն լքելով և ձգելով մինակ իր անկողինին և իր երեւակայութիւններուն մէջ :

Տարի մը անցնելէն վերջ, ժանն հազիւ կրցաւ իր ճանկերուն մէջ անցնել հարուստ դրամատէր մը : Այս մարդը խոշոր հարստութեան տէր մէկն էր : զայն հանելով այդ նկուղէն երկու հազար հինգ հարիւր ֆրանք վարձքով տուն մը փոխադրեց և անոր տրամագրութեան տակ դրաւ նաեւ մասնաւոր կառք մը և առանձին ձիապահ մը, ժանն սակայն չկրցաւ շահագործել առիթը, քանզի այդ հարուստ դրամատէրը՝ որ երեք օրէ ի վեր կը յաճախէր հոմանիին, մէկու մը հետ, խնդրի մը համար կռուի բռնուելով, մենամարտի հրաւիրեց զայն : Կռուի ժամանակ գնդակ մը ընդունելով ճակտէն, մեռաւ վայրկենապէս :

Այն սենեակը, ձիերն ու կառքը՝ որոնք ժաննի տրամադրուած էին, իր անունին փոխանցուած չէին : Այդ պատճառաւ, մեռնող դրամատիրոջ հաճոյամով ընկերներէն մին, իբրեւ անոր եղբայրը ժառանգորդ ներկայանալով, գրաւեց անոր բոլոր գոյքերը, այնպէս որ ժանն ստիպուեցաւ անկէ վերջ ապրիլ խղճալի կեանքով մը, լեցուն զրկանքներով ու տառապանքներով, մինչև այն ատեն, երբ իր դէմ ելաւ բարերար հրեշտակի մը նման, Սըր Ուիլիամը :

Ժանն մինչև այդ բարեգէպ հանդիպումը, չափազանց տխուր և արգահատիկ կեանք մը անցուց, մա-

շեցնելով իր առողջութիւնը և նուազեցնելով իր զեղեցիութենէն մաս մը յատկանիչեր :

Ժանն՝ որուն սրտին մէջ գոյութիւն հունէին բարոյական զգացումներ, շատ չաղդուեցաւ այս դէպքէն, և արդէն մեղապարտ գաղափարներու ընդունակ, կառուրութիւն իսկ չտուաւ այդ պատահած դէպքին համար :

Ասկէ դատ, իր նշանածին փախուստը առիթ համարելով, պատերազմ հրատարակեց մարդկային ընկերութեան դէմ : Իր գեղեցիկութիւնը, սասանայական խորհուրդները, իր փայլուն երիտասարդութիւնը և վնասակար ու ստորնաքարչ կրքերը իբրեւ զէնք գործածելով նետուեցաւ կռուի ասպարէզը : Որքան որ ան կը կարծէր թէ նոր ընդգրկած ասպարէզին մէջ, ան կառքերու, ծառաներու և ապարանաց տէր պիտի ըլլար, զանոնք իր տրամագրութեան տակ պահելու համար, թայց ատենցմէ և ոչ մին գտաւ : Ան չհիստափուեցաւ սակայն, որովհետեւ շատ լաւ գիտէր որ իր գեղեցիկութիւնն ու սրամտութիւնը, իր խելքն ու ճարպիկութիւնը, օր մը պիտի յաջողէին իր առջև ծռնկի բերելու բոլոր այն հաճոյամով հարուստ երիտասարդները, որոնք տուաւորէն ոսկի թափելով իր ափին մէջ, իր յղացած օգային զղեակները շօշափելի իրականութեան մը պիտի վերածէին :

Այն ատենները ժանն թէ գեղեցիկ էր և թէ հազիւ 18 տարեկան : Իր փախուստին ժամանակ չկրնալով գտնել կառք մը, հարկադրուեցաւ երթալ ու բնակիլ Ֆլէշիէ փողոցը գտնուող գեանապարկ նկուղի մը մէջ : Առաջին անգամ մտած ըլլալով այդ ասպարէզին մէջ, կարգ մը աննշան թռչուններով ապրող պաշտօնեաներու հետ սկսաւ յարաբերութիւն հաստատել :

Ժաման որչափ որ իր ընդգրկած ասպարէզին պահանջած յատկութիւնները ունէր, ասկայն բախտը չօգնելով, և միշտ ենթակայ ճակատագրի դառն հարձակումներուն, չկրցաւ ազատիլ թշուառութեան ճիրաններէն:

Ան միշտ կ'անիծէր բախտն սւ իր ճակատագիրը, ըսելով երբեմն. «պէտք է տոկամ ու կուրծք տամ, հարկաւ օր մը կրկին կ'ունենամ ես սեփական բնակարանս, կառք ու ձիեր»:

Ահա այս վիճակին մէջ էր ան, երբ անոր ձեռք երկարեց Սըր Ուիլիեմս:

Այս նոր Դիոգենէսը իր նշանաւոր ծրագիրները իրականացնելու համար, կէն մը կը վնասէր արդէն: Սըր Ուիլիեմս, Ժամանի հետ քանի մը ժամ տեսակցելէ վերջ, լաւ մը ուսումնասիրեց զայն, և այնքան յարմար գտաւ զայն իր նպատակին ծառայելու գործին մէջ որ չկրցաւ զսպել իր զգացած ուրախութիւնը:

Այն օրը, երբ վալէ տէ Բէօրի ակումբին պատկանող անդամները Բօքանպոլի նախագահութեան տակ ժողով կը գումարէին, Սըր Ուիլիեմս հետեւեալ նամակը ղրկեց Ժամանին:

«Այս գիշեր, ժամը 1-3 սպասեցէք ինծի: Այն մարդը՝ որուն դուք երէկ հանդիպեցաք, ձեզի պիտի բերէ ձեր պահանջած գումարը»:

ՊԱՌՈՆ

Եւ ստուգիւ, որոշեալ ժամուն, Պառոնը Ժամանի մօտ երթալով, նստաւ սենեակին մէջ գտնուող վառարանին մօտ:

— Սիրելիս, ըսաւ Պառոնը, կը ներէք որ այսպէս երկար ժամանակ սպասցնել առի ձեզ:

Ժաման ուշադրութեամբ զննելով զայն պատասխա-

նեց. «Վաղուց ի վեր մէկու մը կամ ունէ բանի մը հարկադրուած ըլլալով սպասել, վարժուած եմ համբերելու»:

— Մօտ է իմ ալ ժամս ու վայրկեանս:

— Ապահով եղի պիտի գայ այդ վայրկեանը:

Այս միջոցին երբ Ժաման խնդալ սկսաւ, բերնին մէջէն կը փայլէին անոր ճերմակ ականները:

Սըր Ուիլիեմս շատ լաւ գնահատած ըլլալով անոր մարմին գեղեցկութիւնը, կը հիանար Ժամանի վրայ: Պահ մը լուսննէ վերջ, Պառոնը հետեւեալ կերպով շարունակեց իր խօսքերը.

— Աղջիկս, եթէ կը փափաքիս միասին տեսակցինք քիչ մը:

— Շատ լաւ, ըսաւ Ժաման, մտիկ կ'ընեմ քեզի:

— Քեզի ութ օր առաջ չէի ճանչնար, անգամ մը միայն տեսնելով, հասկցայ որ ընդունակ աղջիկ մըն ես դուն:

— Թերեւս:

— Սովորութիւն չունիմ կատարելու կարգ մը ձեւակերպութիւններ և պատշաճութիւններ, միտքս ու նպատակս քեզ բացատրելու պատճառն այն է որ, կ'ուզեմ քեզի հետ գտնուիլ կարգ մը կտրեւոր գործերու մէջ:

— Պատրաստ եմ ամէն բանի:

— Կ'ուզե՞ս Մօնսէյ փողոց տան մը մէջ գըլանուիլ:

— Տո՛ւն...

— Այո՛, Մօնսէյ փողոցին մէջ բալով և պարտէզով չըջապատուած այնպիսի գեղեցիկ տուն մը, որ կառուցուած է Պառոն աը Օ... կողմէ, իր հոմանունին, գեղեցիկն Պաքարայի համար:

— Այո՛, լսած եմ, սակայն այդ աղջիկը լքուած է հիմա:

— Ո՛հ, առաքինութեան ճամբան մտաւ որ միեւնոյն ըստի կը չնշանակէ՝ ինչ որ է, կրնանք այն տունը քեզի յատկացնել:

— Ծովսո՞ւ է:

— Ոչ, իմ սեփականութիւնս է:

— Ժանն քննելով անոր խղճալի արտաքինը, որ կարօտութեան և զթութեան արժանի թշուառի մը և բնույթը ունէր բոսա:

— Տէր Ասատուած, քու սեփականութիւնդ է:

— Երեք տմիս առաջ, ամբողջ կարասիներով, իմ գործակատարիս միջոցաւ դնեցի հարիւր վաթսուն հազար ֆրանքի:

— Ի՞նչ, ինծի՞ պիտի տաս այդ պանդուկը, ըսաւ Ժանն վախէն ձայնը դողդողալով:

— Բացարձակապէս չեմ ըսեր որ քեզի պիտի տամ, կը կրկնեմ որ քեզի հետ կարգ մը գործեր պիտի ունենամ:

Երիտասարդ աղջիկը լուսաբանելու համար անոր վերջին խօսքերը նորէն կրկնեց: Սըր Ուիլիամ, իր կարգին պատճառաբանելով փոխադարձեց անոր խօսքերուն ըսելով.

— Բաւական գնեցիր զիս, ինչպէ՞ս կը գտնես:

— Երիտակը՝ այն աստիճան զարմանալի ձեւով հազուստ մը հազած ես որ, հակառակ քու երեսուն տարեկան հասակիդ, յիսուն տարեկան մէկը պիտի կարծենք:

— Քսան և ինը տարեկան եմ, սակայն կարեւորութիւն չունի աս, եթէ ես կամենամ, միայն իմ անձիս համար դուն ալ բաւական ես զիս սիրելու:

— Առաջնոց տուն մը ունենալու:

— Այո՞:

— Ո՞վ գիտէ: Թերեւս դուն գերմարդկային մէկն ես:

— Ի՞նչ մը առաջ կը խօսէի Մօնտէյ փողոցի բնակարանին մասին. վաղը կնաս ընակիլ այդ տան մէջ: Բեզի համար երեք ձի և կառք մըն ալ պիտի տրամադրուի:

Այն հրէշներուն աչքերուն նման, որոնք կը յաջողին ձեռք բերել, երկար աքնութիւններէ վերջ, իրենց հետապնդած որսը, Ժաննի աչքերուն մէջ յառաջ եկաւ արտասովոր փայլատակում մը:

Սըր Ուիլիամ շարունակեց իր խօսքերը:

— Ծառաներդ պիտի բաղկանան հինգ հոգիներէ, սպասունի մը, կառապան մը, կառապանի օգնական մը և խոհարար մը: Եթէ խելացի չարժիս, առանձին օթեակ մըն ալ պիտի ունենաս թատրոնի մէջ:

Ժանն աննկարագրելի ուրախութիւնով մը մտիկ կ'ընէր Սըր Ուիլիամի. իսկ ան իր խօսակցութիւնը կը շարունակէր ըսելով.

— Հա՛, մոռցայ ըսելու, առօրեայ ծախքերուդ ի հաշիւ, քեզի պիտի տրուի տմսական հազար ոսկեգրամ:

— Բայց պարոն, դուք զիս պիտի զիւահարեցնէ՞ք:

— Թերեւս, աղջիկս, քու մասին մեծ համարում ունենալուս համար է որ այսպիսի փոխառութիւն մը կ'ընեմ քեզի համար:

— Փոխառութիւն, կ'երևի թէ դուք ինձ հետ չափանդակաւ խաղ մը կ'սկսիք խաղալ:

— Աղջիկս, գեղեցիկ դրամագլուխի տէր եղող մէկու մը հետ ես կը խաղամ խաղը:

— Ո՞վ է այդ դրամագլուխին տէրը:

— Տասներկու միլիոն հարստութեան տէր եղող մէկը:

— Տասներկու միլիոն, Աստուած իմ, ո՛հ, եթէ այդպիսի մարդ մը ինչայ իմ ձեռքերուս մէջ...

— Կը յուսամ քեզի տալ այդ մարդը:

Այս միջոցին գրեթէ դառնալ սկսաւ Ժաննի գլուխը:

— Այդ մարդը ամուսնացած է, շարունակեց Սըր Ուիլերմս, և իր կինն ալ չափազանց կը սիրէ:

— Ես գիտեմ այդ սէրը պաղեցնելու ձամբան:

— Ահա՛, այդ մարդը պիտի յանձնեմ քեզի:

— Շատ լաւ, ինչպէս որ փափաքիք, ձեր ուզածին պէս զայն կը վերադարձնեմ ձեզի:

— Աղջիկս, քեզի երեք ամիս սպամանաւամ կուտամ, աշխատէ որ զայն իշխանութեանդ ու կամքիդ ենթարկես, որպէս զի զայն ինձ յանձնած ժամանակդ ան կատարեալ ապուշ մը եղած ըլլայ: Ահա՛ թէ ինչ կ'ուզեմ քեանէ:

— Է՛... ինչ պիտի ըլլայ տասներկու միլիոնի խնդիրը:

— Այդ ուրիշ գործ է. յառաջիկային այդ մասին կը տեսնուինք: Առայժմ ես շահագորդուած չեմ այդ բանով:

— Ո՞ւրտեղ պիտի ներկայացնէք ինծի այդ որոշ:

— Առայժմ չեմ գիտեր, կը մտածենք վերջը:

— Կրնա՞մ հասկնալ անունը:

— Այո՛, Ֆէրնան Ռօշէ է անունը:

Պառոնը այս խօսքերէն յետոյ ոտքի ելլելով ըսաւ. «Մնաք բարով, կրկին կը տեսնուինք»:

Ժանն լամբարի լոյսով զայն դուրս առաջնորդելով պատասխանեց, բարի գիշեր, հայրիկ...:

Սըր Ուիլերմս հաղիւ թէ քալլ մը առած էր ետ դարձաւ ըսելով.

— Լաւ յիշեցի, դուն ուրիշ անուն չունի՞ս, որովհետեւ շատ հասարակ անուն մըն է Ժաննը:

— Շատ լաւ հայրիկ, զիս ուրիշ յարմար անունով մը մկրտեցէք:

— Աղջիկս, քեզ նման ուրիշներ ալ կան որոնք կարգ մը ազնուականի անուններ կը կրեն, ինչպէս լուացարար Պէլֆօնթէնը Տիկին Ֆօնթէն, փոքրիկ Ալֆօնսին ալ, Տիկին Սէնթ Ալֆօնս և այսպէս ըստ կարգին:

Այս անունները աչքի չդարձնելով, ո՛չ ոք կը հաւատայ: Ըստ իս՝ դուն լաւ կ'ընես որ Յակինթ կամ Մարգարիտ անուններէն մին առնես վրադ: Հա՛, քու աչքերդ զբաւիչ կերպով կապոյտ ըլլալուն, շատ յարմար կը գտնեմ որ անունդ ըլլայ Թիւրքուազ:

— Այո՛, շատ լաւ անուն մըն է այդ:

— Ուրե՛մն, մնաք բարով Թիւրքուազ, ցտեսու թիւն, վաղը անպատճառ պիտի փոխադրուիս Մօնսէյ փողոցը:

Յետոյ, Սըր Ուիլերմս Ժաննի քովէն մեկնելով, դեռ առաւ չեղած հասաւ Քէրկազի բնակարանը: Մտաներուն վրայ կոխելով անցաւ բակէն և երբ երկրորդ յարկին պատուհաններուն մէջ քանի մը լոյսի ցուքեր նշմարեց, յառաջացաւ դէպի հոն:

— Խեղճ Արման, կ'ըսէր ինքնիրեն, մարդասէրներուն և բարեգործներուն այդ աննման առաքեալը դեռ կ'աշխատի...: ու փոխանակ ուղղակի իր սենեակը երթալու, քայլերը ուղղեց Արմանի սենեակին կողմը, եղբորը առջև և անոր ներկայութեանը իր միշտ ունեցած խղճալի երեւոյթով զարկաւ դուռը, ուրկէ ներս մտաւ պ. տը Քէրկազի «մտէք» արտօնութիւնը ստանալէ վերջ:

Սըր Ուիլերմս երբ ներս մտաւ, եղբայրը անոր այս տարածամ այցելութենէն զարմացած հարցուց.

— Ի՞նչ է այդ Անտրէա, դեռ չէք քննարկել այս ժամանակ:

— Եղբայրս, հիմա վերադարձայ:

— Հիմա՞ վերադարձայ:

— Այո՛, այս գիշեր Բարիզի մէջ ժամանակ անցուցի, որովհետեւ քանի որ դիտեմ որ ուրիշներ չեն եկել, որովհետեւ քանի որ դիտեմ որ ուրիշներ չեն եկել, որովհետեւ քանի որ դիտեմ որ ուրիշներ չեն եկել:

— Արդէն սկսած գործի:

— Այո՛, նոյն իսկ կրցայ գտնել Վալէ տէ Բէօրի ընկերութեան նեղակցերը:

— Չարմանալի բան, արդէն կրցած գտնել այդ ընկերութեան անդամներուն նեղակցերը:

— Այո՛, միայն ցարդ գտած նեղակցերս այնքան արժեքաւոր հանգամանք մը չունենալուն, հիմա չեմ կրցնար բան մը ըսել: Առ այժմ գիշեր բարի օրերի կը բայրայ:

Յետոյ, մեծ յանցանք գործողի մը ամօթաւոր երեւոյթով գետին խոնարհելով մինչ գուրս կ'ելլէր Սըր Ուիլիամս, Պ. տը Բէրկազ ըսաւ ինքնիրեն.

— Ինչո՞ւ եղբայրս, որ աստիճան մեծ զղջումի մը ենթարկած է իր անձը:

Պատմելով ձեռնարկէին մէջ գտնուող իր անձնական քաղաքակրթական փոփոխութեան հոն: Սեղանին զորոցէն կարգ մը գրութիւններ հանեց և սկսաւ բազմաթիւ ուրիշ տեսարանի մը մէջ գրուած ձեռագիրներուն հետ:

Այս տեսարանին առաջին երեսը հետեւեալ տողերը գրուած էին:

«Այս իմ երկրորդ կեանքիս տեսարանն է»:

Ապա խորապարզ Անտրէան, ամէն օր բան մը կը գրէր այդ տեսարանին մէջ. Սատանայական ժիւղով մը արծա-

կելէ վերջ. Անտրէա նշանակալից երեւոյթով մը ինքնիրեն հետեւեալ կերպով սկսաւ խօսիլ.

— Պէտք է մեծ համբերութիւն ցոյց տալ այս բանին համար: Սիրտս այրող գաղափարի սիրտս համար տալալարողի մը կատարեալ խոնարհութեամբ, անհրաժեշտ է դնել ամէն օր երեսուն տող գիր գրել: Աստուած վկայ, սա շատ հարամիտ գիւտ մ'է: Տեսարանին առաջին երեսին վրայ գրուած էր այսպէս «Աս իմ կեանքիս գիրն է, ինծի համար միայն գրուած ըլլալուն ոչ ոք պէտք է կարգայ զայն»: Խորհեցաւ որ, օր մը, իբր թէ մոռնալով բաց թողու գրասեղանին գրչորոցը, որուն մէջ կը պահէր այդ տեսարանը: Արման պիտի առնէր զայն և երբ անոր մէկ էջին վրայ կարգար այս տողերը, այն ատեն, ան...

Անտրէա, անմիջապէս այդ էջը բանալով հետեւեալ տողերը կարդաց.

«Ինչպէս ըսէր 3. — Ո՛հ, որքան տառապեցայ այս գիշեր... որքան գեղեցիկ է ժամներ: Ինչպէս զղջիկ մը կամ բանտարկեալ մը, որոնք արեւմտեան կարօտով կը սիրեն լոյսը, ես ալ իմ բոլոր հոգիովս կը զիտեմ զայն, այդ հրեշտակ ժամերը...»

«Ո՛հ, Աստուած իմ, պիտի գա՞յ այն օրը, որ ես ալ զայն վայելելու հաճոյքը ունենամ, ինչպէս անոնք, Տէր և Տիկին Բէրկազ, որոնք իմ առջեւ գիրար համբուրելու գերագոյն երջանկութիւնը կը վայելեն...»

Ո՛վ Աստուած իմ, այն օրը երբ վրիժառութիւնս յագեցնելու համար ժամներ առեւտնադեմ, տէր դարձած պիտի ըլլամ երջանկութեան բոլոր սրբազան միջոցներուն:

«Ես, այո՛, ես իմ ասոր վարժապետս նեղացուցի ժամներ, բանալով իմ և անոր միջեւ այս խոսքը վիճել»:

— Այո՛, ըսաւ պատմելը, և աստանայի մը պէս

հեգնական ծիծաղով մը սկսաւ խօսիլ ինքիրեն, Այո՛,
երբ Արման կարդայ այս տողերը, հակառակ իր տա-
ծած եղբայրական սիրոյն անձնասպան ըլլալով, ինծի
պիտի ձգէ այրի կնոջ մը հետ ամուսնանալու բարեղէպ
իրաւունքը:

Յետոյ Սըր Ուիլիեմս Ծէրնան Ռօշէն յիշելով, զոր
ամենէն առաջ ան պէտք էր անցնել ճանկը, ամէն օր-
ուան պէս, սկսաւ երեսուն տողի չափ գիր գրել տեա-
րակին մէջ:

Թ.

ՊԻԻՍԻ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԵՆԱԿԵԱՅԸ

Մեր այս պատմութեան ընթացքին, Մէնի Թաղա-
մասին անմիջապէս մօտերը, Պիւսի Սէն Ժէրմէն փողո-
ցին մէջ գտնուած տունը, որքան որ կը կարծուէր թէ
Ֆրանսական դատարան մըն էր, ապաքն վեց ամիս ա-
ռաջ, այդ տունը գնուած էր սեւազգեստ կնոջ մը կող-
մէ: Այս կինը իր երկու աղախիններուն հետ նախ քան
հոն փոխադրուելը, իրմէ պահանջուած ահաբէն գումար
ը վճարելով տիրացած էր այդ շէնքին:

Տիկին Շարմէ անունով ճանչցուցած էր ինքզինքը
այդ փողոցին մէջ, և դատելով զայն իր հագած սե հա-
ղաւատէն ու տխուր երեսոյթէն այնպէս կը կարծուէր
թէ սգաւոր կին մըն էր:

Որչափ որ Բարիզի մէջ շատ քիչ կ'ըբաղին անձի
մը անհատական կեանքովը, սակայն, նայելով շատ մը
անձերու վիճակները, այդ կնոջ ասն մէջ ոչ ոք կը
բնակէր բացի իրմէ:

Անոր վարած կեանքը շատ զարմանք կը պատճա-
ռէր Թաղեցիներուն, և այդ բանին համար, շատ կը
յողնեցնէին իրենց միտքերը, աշխատելով լուծել անոր
գաղանիքը:

Տիկին Շարմէ, քսան և վեց տարեկան չափազանց

գեղեցիկ կին մըն էր, սւ միշտ վաճառական խուցերու մէջ արգելափակուած մայրապետներու նման կը հագնէր սև հագուստ:

Պիւսի փողոցը բնակութիւն հաստատելու առաջին օրէն իսկ, անոր վարած կեանքը տարօրինակ կը թըլէր ամէնուն: Ան ամէն առուօտ ժամը եօթին կը մեկնէր տունէն իր սեփական կառքովը, և հազիւ իրիկուան ժամը երկուքին տուն կը վերադառնար: Այդ ժամէն սկսեալ, մինչև գիշեր, անոր տունը կ'սկսէին յաճախել բազմաթիւ անձեր, նամանաւանդ մայրապետի զգեստ հագած շատ մը կիներ:

Վերջապէս կարելի եղաւ հասկնալ թէ՛ Տիկին Շարմէն, շատ մը բարենպաստակ հաստատութիւններու օգնող, և իր ամբողջ հարստութիւնը թշուառներու և անկարներու արամադրող բարերարունի մընէր: Անհաւատապէս պոռնիկ, սակայն զղջալով իր ընթացքին վրայ, վերադարձած էր Աստուծոյ գիրկը. իր օրերը անցունելով այսպէս, ապաշխարանքով, սփռելով իր շուրջը առատօրէն նպաստ և օգնութիւն:

Այս կինը, մեր պատմութեան սկիզբը բեմ հանած ծանօթ Պաքարան էր, որ երբ կը տեսնէ իր սաստիկ կերպով սիրած Ֆէրնան Ռօշէի ամուսնանալը Օր. Պօբէօի հետ, ինքզինքը Սէն Լուիզ անուանելով վաճառական զգեստ կը հագնի, իր աշխարհային կեանքին այս կերպով վերջ տալու որոշումով:

Հետեաբար, ետ կը վերադարձնէ իր հոմանին եղող Պ. տը Օ...ի կողմէ իրեն նուիրուած բնակարանին կալուածագրերը, արժէթուղթերն ու թանկագին քարերը:

Իսկ Պ. տը Օ... կատաղի կերպով սիրելուն, զայն այդ որոշումէն ետ կեցնելու մօտ շատ կ'աշխատի, նոյնիսկ կը խոստաւայ ամուսնանալ իրեն հետ, արամա-

զրելով անոր բոլոր անհրաժեշտ միջոցները, պատուաւոր կ'ընծայ մը պէս ապրելու համար: Սակայն, հակառակ Պ. տը Օ...ի սղոթումներուն կինը չհրաժարիւր տըլած որոշումէն:

Պ. տը Օ... այսպէս ձեռքէ հանեց իր այնքան սիրած հոմանունին, և հարկադրուեցաւ զայն անկէ վերջ տեսնելու Սէն Կրիզի մենաստանին յատուկ տալաքին տակ ծածկուած:

Պաքարա գրեթէ մէկուկէս տարիի չափ մնաց հոն: Օր մը, երբ պաշտօնապէս ուխտ մը կատարելու վրայ էր, անակնկալ գէպք մը ետ կեցուց զայն իր ուխտագրութենէն: Ան տուաւ մը սա խմաստով տոմսակ մը ստացաւ:

«Այս առաւօտ, Մէօտոն անտառին մէջ մենամարտելով, սրտէս զարնուեցայ կապարով: Ձեզի ծանօթ Տօքթ. Ա... կը հաւաստէ որ հազիւ քանի մը միայն ժամ պիտի կրնամ ապրիլ: Վերջին անգամ ըլլալով, չէ՞ք գոր ձեռքս սեղմելու:»
ՏԼ. Օ...

Այս տոմսակը գրուած և ստորագրուած էր Պ. տը Օ...ի կողմէ, և Պաքարա երբ զայն ստացաւ, անմիջապէս մոռնալով ամէն ինչ, շտապեց անոր բնակարանը, ու գտաւ զայն պառկած անկողնին մէջ, հոգեւոր ու մահամերձ: Հակառակ սակայն այս վիճակին, ան տալիս չէր կորսնցուցած իր գիտակցութիւնը:

Պաքարա, երբ ծունկի եկաւ զինքը այդ աստիճան սիրող և գրեթէ իր պատճառաւ, կեանքին վերջ տուող այս մարդուն անկողնին մօտ, ան հետեւալ խօսքերը ըրաւ անոր.

— Աղջիկս, քեզի նկատմամբ ի գործ դրած սըլխաներու համար ներէ՛ ինծի: Դուն պատուաւոր և մաքուր աղջիկ մըն էիր, իմ սէրս էր որ քեզ առաջ-

նորդեց վատ ձամբաներու: Հիմա, կ'ուզեմ սրբազրել սէրս ու սխալներս, թեթեցնելու համար խղճիս վրայ ծանրացող բեռը»

Այս խօսքերէն վերջ, մահամերձ հիւանդը, բարձին տակէն դուրս հանեց դրոշմուած և կնքուած թուղթի կտոր մը, և երկարելով երկտասարդ կնոջ շարունակեց.

— Ահա՛ կտակս, ես ամենավերջին մէկ տնդամե եմ այն ընտանիքին որուն կը պատկանիմ: Հեռուէն հեռու, թէ և ընտանեկան և ցեղային կապակցութիւններ ունիմ ոմանց հետ, սակայն անոնք թէ իմ անունս չեն կրեր և թէ հարուստ են միանգամայն: Հիմա, իմ ամբողջ հարստութիւնս քեզի կը նուիրեմ, պայմանով որ զայն գործածես խելացի կերպով: Անոր եկամուտէն բաժին հասնես աղքատներուն և օգնութիւններ սփռես շուրջդ, թեթեցնելով բաղդադուրիներուն զրկանքները»:

Այս խօսքերէն վերջ համբուրելով Պաքարային երկու ձեռքերը, աւանդեց իր հոգին.

Կինը՝ հակառակ զղջացած ըլլալուն, չի կրցաւ մերժել իրեն նուիրուած թողօնը: Ան կը խորհէր թէ՛ ինքզինքը ձեռնհաս կ'զգար գործածելու այդ դրամը ուղիղ կերպով իր նպատակին: Ան յիշեց այն կիներն ու աղջիկները, փայլուն ու շնորհալից կեանք վարող բազմաթիւ կիսաշխարհիկ կիները, ասոր անոր քմահաճոյքին խաղալիք եղող աղջիկները, որոնք տապալակելով ստորնաքարչ կեանքի մը մէջ, և նախապէս զոհուելէ վերջ ասոր անոր հաճոյքներուն, ի վերջոյ կը դառնան մէկ մէկ անուշիկ դահլիճներ:

Անոնք զժգոհանալով խանութի և գործարանի չար-չարող աշխատանքներէն, աւելի ազատ ու անկախ ապրելու, և կեանքի պարզեւած վայելքները ըմբոշխնելու նպատակով կը ձգեն այդ լուքջ զբաղումները և անպա-ախ կեանքը նախընտրելով, ցոփ կեանքով մը կ'ապ-

րին, մերթ առատ վայելքներու մէջ յղփացած, երբեմն ալ անհանդուրժելի զրկանքներու մէջ տուայտելով, և բոար քաշելով նոյն իսկ չորաբեկ պատառ մը հացին:

Այո՛, Պաքարա կոչուող այս կինը, ժամանակին կիսաշխարհիկներու աշխարհին մէջ ապրած և ծանօթ ըլլալով այդ կեանքին ամբողջ մանրամասնութիւններուն և թագուն ծալքերուն, որոշեց փրկութեանը հաս-նիլ անոնց, որոնք կամ բոլորովին ինկած չեն, և կամ դեռ նոր ինկած անբարոյ տուներ, յոյս կը ներշնչէին վերողարնալու և պատուաւոր կեանքի մէջ ապրելու:

Ահա այս որոշումով լքեց վանքը և դուրս ելլելով այդ մթնոլորտէն, ինքզինքը կոչեց անկէ վերջ Տիկին Շարմէ, և զնաց հաստատուեցաւ Պիւսի փողոցը այն տունին մէջ, որուն ձեն ու շինութիւնը խոր հնութեան մը հետքերը կը կրէին:

Եթէ մեր ընթերցողներուն հետ մէկտեղ ներս մըտնենք այդ տունէն, ուշադրութեան առնելիք սչ մէկ բան պիտի կրնանք գտնել հոն, բացի այն կարգ մը առարկաներէն ու կարասիներէն, որոնք մեզ կը փոխադրեն հին դարերուն:

Տիկին Շարմէի աշխատանոցը, աղօթարան մըն էր նաև, բոլոր անոնց, որ մօտէն ծանօթ են ոմոր անցեալ կեանքի գաղտնիքներուն: Այդ սենեակը տեսնելէ վերջ հաստատապէս պիտի համոզուէին որ, ան իրապէս զըղ-ջացեր ու դարձեր է առաքինի կին մը:

Այդ սենեակին մէջ տիրող պարզութիւնն ու ցըր-տութիւնը վարդապետի մը յարկաբաժնի օպաւորութիւ-նը կը թողուր տեսողին վրայ:

Պատերուն վրայ ոչ պատկեր կար և ոչ ալ նկար: Աթոռները պարզ փայտէ էին և հակառակ ձմրան մէջ-տեղը ըլլալուն, չէր վառուած վառարանը:

Երբ պատահէր որ հիւր ունենար Տիկին Շարմէ,

դա՛ն կ'առաջնորդեր հիւրասենեակը, ուր նաեւ կը վա-
ռէր վառարանը, իսկ երբ ուսանձին մնար, իր ժամա-
նակը կ'անցնէր այս աշխատանոցին մէջ, ուր ունէր
նաեւ գաղտնի դռն մը, Հոն կը պոնէր Տիկին Շարմէ
այն հագուստներն ու առարկաները՝ որոնք գործած էր
ժամանակին, երբ դեռ ինք կ'ապրէր Պաքարա անունին
տակ, մեզի ծանօթ կեանքովը:

Պաքարա անունով նշանագրուած այդ առարկաները
ան կը պահէր այդ գաղտնի պահարանին մէջ, իբրեւ իր
անցեալ կեանքին յիշատակները:

Շատ գիշերներ, երբ այլեւս վստահ էր որ ոչ ոք
պիտի գայ իրեն այցելութեան, ծառաներուն գործ մը
պատրուակելով, զանոնք կը զրկէր հեռու տեղեր, և
ապահովուելէ վերջ թէ ինք առանձին է, զգուշու-
թեամբ կը բանար այդ գաղտնի պահարանը, գուրս կը
հանէր հոն պահած իրերն ու առարկաները, զանոնք
հիւրանոց կը փոխադրէր, և բողբոսելով զանոնք իր
այժմուս կրած տարօղին հետ, երէկի Պաքարային և այ-
սօրուան Տիկին Շարմէին վարած կեանքը աչքի առջև
պատկերացնելով բազդատութեան եղբեր կը հանէր:
Ան կարծես թէ զուգակշիռը կ'ընէր երէկի դժօխքին և
այսօրուան արքայութեան միջև:

Հոն ուր հիմա կը բնակէր Պաքարա կը նմանէր
Մօնսէյ փողոցի սենեակին, ուր զետեղուած վառարա-
նին վրայ կը տեսնուէր գրուած սուր մը և շքանշան
մը:

Այդ շքանշանը կը պատկանէր Ֆէրնան Ռօշէի, և
երբ զիշեր մը եկած էին անոր սենեակը զայն իբրեւ
գող ձերբակալելու, փրցուցած էին զայն անոր վզէն:

Իսկ գալով սուրին, երբ օր մը ինքը փախուսաւ
կուտար յիմարանոցէն, իր անհաւատարիմ ազախինին,
Ֆանիի կսկորդը միակ սպառնացած սուրն էր ան:

Պաքարա լաւ մը գոցելէ վերջ այս գաղտնի պա-
հարանը, վառեց մօմերը:

Յետոյ վեր վերցնելով մէջտեղ հանեց այն նկարը,
որ կը պատկանէր Ֆէրնան Ռօշէի, որ նկարուած էր Մէն
Լուի փողոցին մէջ, ուսերուն վրայ առած անգլիական
շալով մը և մարած վիճակի մէջ:

Իսկ ուրիշ պատկեր մըն ալ կար որ շինել տուած
էր և կը ներկայացնէր Մօնսէյ փողոցը փոխադրուած
ժ. մանակին իր ունեցած վիճակը:

Բայց ի՞նչպէս եղած էր որ Պաքարա յաջողած էր
ձեռք անցնել այս նկարկերը: Բացատրենք անոր պա-
րագաները մանրամասնօրէն:

Իրիկուն մը, Պաքարա լսելով որ նշանաւոր նկա-
րիչ մը, վերջին ծայր թշուառութեան ենթարկուած,
կարօտ մնացած է օգնութեան, անոր ընակած վեցերորդ
յարկին վրայ եղող սենեակը երթալով, թշուառ մարդը
կը գտնէ անկողինի մը մօտ:

Այդ անկողինին վրայ, որուն գլխուն կողմը մօմ
մը կը վառէր, պառկած էր գեղեցիկ կին մը, որ նոր
աւանգած էր իր հոգին:

Նկարիչը խորհելով որ քիչ մը վերջ, այդ գեղեցիկ
մարմինը տանելով, պիտի ասնին զայն անյայտացնելու
գերեզմանին փոսին մէջ, կը մտադրէ անոր պատկերը
նկարել, ասով թէ գուրջ շարժելու համար բարեսէր
անձերուն, և թէ ցոյց տալու իր նկարչական տաղան-
դը, զոր Աստուած տուած էր իրեն ամենաազնիւ տեսա-
կէն:

Ահա այդ պահուն էր որ տիկին Շարմէ կը մանէր
այդ սենեակը:

— Մի հարցնէք իմ ով ըլլալս, ըսաւ տիկին Շար-
մէ նկարիչին, մինչդեռ դուք կ'աշխատիք, թոյլ տուէք
որ ես ալ արտասուեմ և աղօթեմ ծնկաչօք այս անկե-
ղան մարմնին վրայ:

Եւ իրապէս տիկին Շարմէ ծունկի գալով սկսաւ լալ և աղօթել: Այն պահուն, երբ մեռելին նախապէս տրուած դեղերուն փոխարժէքը վճարելու համար սկսաւ ծախուիլ նոյն խսկ այն վարագոյրները, որոնք նկարիչին աշխատանոցին անհրաժեշտ առարկաներն էին, և հարուածը կը տրուէր նաև իր աշխատանքի բոլոր յարմարութիւններուն, նկարիչը յուզուած իր ցաւէն ու վիշտէն սկսաւ յորդառատ արտասուել: Այդ ժամանակ տիկին Շարմէ անոր ձեռքերէն բռնելով ըսաւ.

— Պէտք է մենք կարող ըլլանք աղօթելու մեր սիրելիներուն գերեզմանին վրայ: Պէտք է որ կորսուի յիշատակը այն գեղեցիկ էակին, որ տասը տարի վերջ, թաղուած ըլլալով պարզ գերեզմանի մը մէջ, պիտի անյայտանայ: Այս ըսելէ յետոյ, տիկին Շարմէ, հազար ֆրանքնոց թուղթ մը սահեցուց նկարիչին ափը, գնելու համար առանձին թաղամասի մէջ գերեզման մը, ուր պիտի կրնար թաղուիլ կինը, յաւերժանալով արձանի մը և ծաղիկներու բոյրերուն տակ:

Ննջեցեալին մարմինը ոչ միայն չտարուեցաւ աղքատներու յատուկ դադաղով, այլ քահանայ մըն ալ բերուելով, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ և նոր անշնչացեալ դիակին վրայ:

Ատկէ երկու օր վերջ, երիտասարդ նկարիչը երթալով տիկին Շարմէի տունը, ուզեց որ անձամբ չընորհակալութիւն յայտնէ անոր:

Տիկին Շարմէ չափազանց դոհ և զգացուած անոր այս ընթացքէն, պատասխանելով անոր ըսաւ.

— Ինչ որ ըրիք ձեր հոգեհատոր սիրելիին, նոյնը ըրէք նաև ինծի համար: Ինչպէս որ ան մեռած է այլևս ձեզի համար, որուն պատճառով դառնօրէն կ'արտասուէք այսօր, ես ալ ունիմ այս աշխարհին մէջ մէկը,

սիրելի մը, որ թէև ինծի համար մեռած է, սակայն ան կ'ապրի և երջանիկ է միեւնոյն ժամանակ:

Այդ մարդը՝ երբ օր մը մարած էր, գիշեր մը իմ մօտ անցնելով, ցփախի մը մէջ փաթթուած պառկեցաւ իմ անկողինիս մէջ, Այդ ցփախն ցարդ կը պահեմ ես նուիրական առարկալի մը պէս: Եթէ ցոյց տամ ձեզի, կրնա՞ք անոր պատկերը նկարել իմ բացատրած դիրքովս և ձեւովս:

— Այո՛, պատասխանեց նկարիչը:

Երկու օր վերջ, իրիկուն մը, երբ Ֆէրնան Ռօչէ տունէն դուրս կ'ելլէր, ճամբուն վրայ կեցող կառքի մը հանդիպեցաւ ան:

Այդ կառքին մէջ նստած էին նկարիչն ու գեղեցկուհին:

— Նոյն ինքն է, ըսաւ տիկին Շարմէ, ցոյց տալով նկարիչին Ֆէրնան Ռօչէն: Նկարիչը զայն դիտելով նշանաւոր պատկերահանի մը երեւոյթով ըսաւ.

— Երբեք չպիտի ելնէ մտքէս անոր դիմագծու-թիւնը:

Երկու ամիս վերջ, այդ դէպքէն յետոյ, Պաքարա երբ նկարիչին գնաց, նախապէս կորսուած իր սիրելի Ֆէրնանի նկարը պատրաստ գտնելով, զարմացման և գոհունակութեան արտայտութիւնով մը ըսաւ ինքնի-րեն.

— Ո՛հ, զայն միշտ պիտի կրնամ տեսնել ասկէ յետոյ:

Հետեւեալ օրը, նկարիչին քովէն իր տունը փոխադրել տալով նկարը, տիկին Շարմէ պահարանի մը մէջ ներփակելով, քսան հատ հազարնոց արժէթուղթեր զըրկեց անոր հետեւեալ անստորագիր նամակին հետ.

«Անոնք որ կը սիրեն մեռելները, եղբայրներ են:»

Ահա այսպէս, Տիկին Շարմէ, այդ նկարը դիտելու

և վերլիշելու համար իր անցնալ կեանքին զգայացունց յիշատակները, ամէն իրիկուն մտնելով այդ գողտնի սենեակը, մէկդի կ'ընէր Ֆէրնանի զէմքը ծածկող վարագոյրը, մոմերը կը վառէր, և երկար ժամանակ մտախոհ և տխուր կը դիտէր զայն: Միեւնոյն ժամանակ, Պաքարա մերթ Գերկազի բնակարանը, երբեմն ալ քրոջը՝ Սըրիզի տունը Ֆէրնանին հետ ունեցած հանդիպումները միտքը բերելով կ'ըսէր ինքնիրեն.

Հէրմինին երջանիկ ամուսինը չէ՞ ան, որ աչքերը յառած, անքթիթ կը նայի իրեն:

Ան այսպէս նկարին վրայ յառած իր աչքերը, երկար ժամանակ կը դիտէր զայն, վերլիշումներ ընելով անոր հետ ունեցած կեանքի զրուագներէն: Այդ բոլորը երազի մը նման կ'անցնէր իր աչքին առջեւէն: Պատառի վրայ նկարուած Ֆէրնանի պատկերը տեսակ մը կենդանութիւն կուտար իր հոգիին, այնպէս որ ժամերով, երբեմն մինչև առաւօտ փակուած իր սենեակին մէջ, նկարը դիտելով կ'անցնէր իր ժամանակը: Ան այդ պարագային կը մոռնար բոլոր այն քաջած տանջանքներն ու զրկանքները, զոր կ'զգան միայն անոնք, որոնք կ'արգելափակուին, հակառակ իրենց ցանկութիւններուն վանքի մը կամ առանձնարանի մը մէջ:

Յետոյ, սրբելով իր արցունքները, դուրս կ'ելնէր այդ աշխարհիկ սենեակէն, ու երթար այն սենեակը, ուր կրակ չէր վառեր երբեք: Տխուր մտածումներու մէջ ընկղմած ան այսպէս կը նետուէր մահճակալին վրայ, չափազանց յոգնած մէկու մը պէս:

Արդ, Սըր Ուիլիեմսի ժամնի հետ ունեցած տեսակցութենէն երկու օր վերջ, այսինքն չորեքշաբթի որ մը, երբ Վան Հօբ երեկոյթ մը կուտար, և տիկին Շարմէ մինչդեռ զբաղած էր կարգ մը նամակներ գա-

տաւորելու, դրան զանգակը հնչուեցաւ յանկարծ որուն ի լուր տիկին Շարմէ սկսաւ զողողալ:

Այդ պահուն, ժամը հինգն էր: Տիկին Շարմէ աշխատանոցը երթալու վրայ էր, երբ ծառան ներս մտաւ, և հաղորդեց անոր Վան-Հօբի այցելութիւնը իր տիկինին հետ:

Արդեօք ի՞նչ պատճառէ դրդուած այցելութեան և կած էր տիկին Մարքիզ Վան Հօբ, այս մեղաւար և վատահամբաւ կնոջ տունը:

Տիկին Շարմէն, առաջին անգամ չէր որ կը լսէր այս անունը: Այցելուն, հարուստ, առաքինի և անհամեմատօրէն գեղեցիկ կ'լին մըն էր: Անոր այս անակնկալ այցելութիւնը շատ գէշ ազդեց Պաքարայի վրայ, նամանաւանդ, իր անունն ու համբաւը արտաաւորուած, չէր կրնար բաղդատութեան դուրի տիկին Վան Հօբի իարի համբաւին հետ:

Լուսաբանենք այս կէտը:

Մարքիզուհին իբրեւ բարեգործ մէկը շատ մը խոշոր նպաստներ բաժնած էր թշուառներուն: Քանի մը օր առաջ բարեհամբաւ և մաքրակենցաղ հոգեւորականէ մը, գովեստներ ու գնահատական խօսքեր լսած էր տիկին Շարմէի մասին: Ան, հետաքրքրութենէ մղուած մանրամասնրէն շատ մը ծանօթութիւններ հաւաքած էր այս կնոջ մասին:

Այդ առաւօտ տիկին Մարքիզուհին նամակ մը ըստանալով, Տիկին Շարմէն յիշեց: Այդ նամակով, վատահամբաւ կ'լին մը օգնութիւն կը խնդրէր տիկին Վան-Հօբէն և կաղաչէր որ ներուելով իրեն գործած մեղքերուն, ազատեն զինքը այն անգունդէն որուն եղբրքին մօտեցած կ'ղգար ինքզինքը: Այս նպատակով ան տիկին Վան Հօբէն օգնութիւն և դարման կը խնդրէր:

Երբ առ նորակը ստացաւ տիկին Վան. Հօր, որոշեց
երթալ տիկին Շարմէի մօտ, հոգեւորականէ մը ստացած
յանձնարարականն ալ միատեղ տոնելով, միասին խոր-
հրդակցութիւն մը կատարելու և որոշման մը յանգելու
համար:

Տիկին Վան. Հօր հարկ տեսնուած բացատրութիւն-
ները տալէ վերջ խնդրեց տիկին Շարմէէն, որ ստանձ-
նած էր ինկաճները փրկելու, թշուառները և խեղճ մօ-
լորուածները դարձի բերելու վսեմ պաշտօնը, որպէսզի
պահանջուած ձեռնարկները կատարէ այդ մասին, խոս-
տանալով անոր տրամադրութեան տակ դնելու խոշոր
գումար մը:

Մենք առ այժմ զանց կ'առնենք, տառապանքի և
գէթախտութեան մէջ յառաջիկային գործակցելիք այս
երկու կիներու առաջին խօսակցութիւնը:

Կը բուսականանանք միայն ըսելով որ օրը չորեք-
շաբթի էր և Մարքիզին տանը մէջ կը տրուէր մեծ երե-
կոյթ մը, որուն ներկայ էր նաև Շէրիւպէն:

Մէկ ժամէն, մենք Մարքիզը պիտի գտնենք հի-
րանոցին մէջ, ուր վերադարձած էր ան երեկոյթէն
ժամ մը առաջ:

ՎԵՐՋ ԶՈՐՐՈՐԴ ՀԱՏՈՐԻ

ՕՂԻՓՈՒՄԻԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ամսունային եղանակին առթիւ
Ազեմանդրիա օգոստոսուրեան է
կողներու ուշադրութեանը կը յանձ
նենք հետեւեալները.

Իպրանիայէ Սյուրքինկ Սիսի
Պիւրը Սիւլմ կ'աւելորուած քէ ոչ.
ամբողջ տուն 3 4 5 սենեայնոց.
քէ մէկ կամ աւելի սենեակներ սը
բամաղրեղի են գիւրամասչելի գինե-
րով ուղղակի ծովուն վրայ կ'ըմ-
նակի ծով սնայեաց քէ աւելի ներ-
սօք.

Կայ նաեւ ծոխու հողամաս
Գիմեղ «Աւսրա»ի խմբագրութեան.

«Ռօմա» պոլի Գանիրէի մեր զործակալն է
Գերասան Պ. Խ. Նուրիկեան, որուն պէտք է
դիմել հետեւեալ հասցեով.

Թիւ 69 Իպրանիա Փաշա (նախկին Նու-
պար Փաշա փողոց) Շապկի֊գործ Պ. Լեւոն
Տիմաէ խմբուրը.

